

Kiekkoa Stadissa, lätkeä lähiöissä

HIFK:n, HJK:n, Jokereiden ja Karhu-Kissojen seura- ja paikallisidentiteetit
helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskaudella 1967–1974

Pro gradu -tutkielma

Ari-Santeri Talja

8.5.2018

Helsingin yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden
tutkimuksen laitos

Suomen ja Pohjoismaiden historia

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Ari-Santeri Talja			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kiekkoa Stadissa, lätkää lähiöissä. HIFK:n, HJK:n, Jokereiden ja Karhu-Kissojen seura- ja paikallisidentiteetit helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskaudella 1967–1974			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen ja Pohjoismaiden historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year 8.5.2018	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 68
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Helsinkiläiset jääkiekkoseurat HIFK, HJK, Karhu-Kissat ja Töölön Vesa olivat ennen jäähallin rakentamista (1966) menestyneet urheilullisesti keskinkertaisesti parhaiden seurojen ollessa tamperelaisia. Jokainen helsinkiläisjoukkue kilpaili toiseksi ylimmällä sarjatasolla, suomensarjassa. Jääkiekko ei myöskään ollut Helsingissä erityisen suosittua yleisön keskuudessa. Tutkin pro gradu -työssäni helsinkiläistä jääkiekkoilua sekä urheilun tason että yleisön suosion kasvun kannalta. HIFK:n nousu mestaruussarjaan ensimmäisenä helsinkiläisjoukkueena jäähallin rakentamisen jälkeen sekä Helsingin Jokereiden perustaminen vuonna 1967 talousvaikeuksiin kaatuneen Töölön Vesan jääkiekkojaoston tilalle käynnistivät Helsingissä suuren jääkiekkoinnostuksen. Tutkimuksessani analysoin, miten lajin suosion nousu vaikutti seurojen toimintaan ja miten se muutti joukkueiden kannattajien suhtautumista lajiin.</p> <p>Tutkimukseni metodi on aate- ja kaupunkihistoriallinen sisällön analyysi, jonka avulla erittelen Helsingin neljän jääkiekkoseuran toimia menestyksen ja suosion kasvattamiseksi. Analyysini keskiössä ovat jääkiekkojoukkueiden uudenlaiset roolit seura- ja paikallisidentiteettien muodostajina. Tässä analyysissä hyödynnän laajasti sanomalehtiaineistoa määritellyltä ajanjaksolta. Tutkin työssäni myös, miten seurojen johtajat vaikuttivat ja reagoivat jääkiekkoilun nopeaan kaupallistumiseen 1970-luvun alkuvuosina, ja mitä seurauksia rahan merkityksen kasvulla oli helsinkiläisen jääkiekkoilun ammattimaistumisessa. Pohjana aiheen teoreettiselle tutkimukselle olen käyttänyt Seppo Aallon tuotantoa helsinkiläisen jääkiekkoilun historiasta sekä Hannu Ruonavaaran tulkintoja jääkiekkoilun paikallisidentiteettien muodostumisesta.</p> <p>Näytän tutkimuksessani, kuinka HIFK pystyi modernin ja säntillisen seurajohtamisen avulla nousemaan lyhyessä ajassa Helsingin ja Suomen parhaaksi ja suosituimmaksi jääkiekkojoukkueeksi. Sen onnistui tehdä velkaisesta taloustilanteestaan voitollinen vain muutamassa vuodessa ja asemoitua perinteisten helsinkiläisalueiden joukkueeksi. Jokerit puolestaan nousi keinoja kaihtamattoman johtajansa Aimo Mäkinen johdolla mestaruussarjaan kahdessa vuodessa. Tuon työssäni ilmi, kuinka Mäkinen ambitiot uusien lähiöalueiden junioriurheilua kohtaan nostivat Jokerit Itä-Helsingissä asukkaiden paikallisidentiteetin keskeiseksi osaksi. HJK:n ja Karhu-Kissojen pyrkimykset nousta nopeasti urheilulliseen ja taloudelliseen menestykseen epäonnistuivat, sillä niillä ei lopulta ollut riittävästi taloudellista osaamista eikä yleisön tukea.</p> <p>Esitän, että helsinkiläinen jääkiekkoilu muuttui murroskauden aikana aiempaa tärkeämmäksi osaksi helsinkiläisten alueellista itsetiedostusta ja paikallisidentiteettiä. Lajin suosion kasvu toi mukanaan taloudellisia mahdollisuuksia ja haasteita, joihin helsinkiläisseurat reagoivat toisistaan selkeästi poikkeavin tavoin. Lisäksi rahan määrän kasvu siirsi jääkiekkoa amatööriurheilusta kohti ammattilaisuutta. HIFK ja Jokerit pystyivät näkemykseni mukaan toimimaan muuttuneissa olosuhteissa HJK:ta ja Karhu-Kissoja paremmin taloudellisen turvansa lisäksi siksi, että niillä oli tukeva jalansija helsinkiläisen kaupunkilaisuuden muodostajina.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Helsinki, lähiöt, jääkiekko, HIFK, HJK, Jokerit, Karhu-Kissat, Töölön Vesa, Aimo Mäkinen, Göran Stubb, urheiluhistoria, seuraidentiteetit, paikallisidentiteetit, amatööriurheilu, ammattilaisurheilu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston pääkirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. Johdanto	1
Tutkimustehtävä ja -metodi	1
Aiempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys	3
Käytetty kirjallisuus ja lähdeaineisto	4
”Vääriä kortteja Vesojen käsissä” – Murroksen alku Helsingissä	5
2. Jääkiekkoilun suosion kasvu Helsingissä 1967-1969	11
HIFK:n näkyvyyden nousu ja identiteetti	12
Murroskauden alun kilpailuasetelma	21
3. Kasvava Helsinki ja jääkiekkoilun paikallisidentiteetti	28
Lähiöt Jokereiden seuraidentiteetin perustana	29
Rakennusmestari Aimo Mäkisen rooli	35
4. Helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden päätös	47
HJK:n ja Karhu-Kissojen fuusio	48
Amatöörijäähkiekkoilun loppu Helsingissä	54
5. Johtopäätökset	60
Lähteet ja kirjallisuus	65

1. Johdanto

Tutkimustehtävä ja -metodi

Pro gradu -tutkielmani käsittelee helsinkiläisessä jääkiekkoilussa tapahtuneita muutoksia vuosina 1967–1974. Tätä helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskaudeksi kutsuttua ajanjaksoa rajaavat vuoden 1967 HIFK:n (*Idrottsföreningen Kamraterna i Helsingfors*) nousu pelaamaan mestaruussarjaa uuteen jäähalliin ainoana helsinkiläisjoukkueena sekä Helsingin Jokereiden perustaminen vuonna, ja vuoden 1974 tilanne, jossa neljästä kilpasarjoja pelanneesta helsinkiläisjoukkueesta kaksi – Karhu-Kissat ja HJK (*Helsingin Jalkapalloklubi*) – olivat kaatuneet. Tässä tutkimuksessa analysoin helsinkiläisten jääkiekkojoukkueiden seura- ja paikallisidentiteettien ja mainitun murroskauden aikaisen urheilullisen ja taloudellisen kilpailun välistä vaikutusta. Lisäksi peilaan murroskauden aikaisten identiteettien merkitystä urheilujohtamiseen Helsingin jääkiekkoseuroissa ja erittelen niiden vaikutuksia jääkiekkoilun ammattimaistumiskehitykselle Suomessa.

Tutkimukseni kohdistuu ajanjaksoon, jona Helsinki kasvoi maaltamuuton seurauksena hyvin nopeasti. Muutokset väestöpohjassa vaikuttivat luonnollisesti myös kaupungin rakennettuun ympäristöön, kun tuhannet uudet helsinkiläiset tarvitsivat koteja. Tämä tarkoitti laajojen uusien asuinalueiden rakentamista, mikä puolestaan sai aikaan myös kaupungin sisäistä muuttoliikettä. Tutkija Harry Schulman on kirjoittanut Helsingin lähiöiden syntymisestä muuttopaineiden keskellä kirjassa *Helsingin historia vuodesta 1945: 2, Helsingin suunnittelu ja rakentuminen*.¹

Helsingin nopean kasvun aika oli jatkunut 1950-luvulta asti, ja kaupungin urheilutarjonta oli laajaa. Jääkiekkoilu oli Helsingissä kuitenkin lapsipuolen asemassa, ja Suomen parhaat joukkueet pelasivat Hämeenlinnassa ja etenkin Tampereella. Väestöpohjaan liittyvät vaatimukset olivat Helsingissä vähintäänkin riittävät suomalaisittain suosittuun lajiin kasvulle, mutta kaupunkilaiset eivät 1960-luvun puolivälissä piitanneet siitä juurikaan.²

¹ Mm. Schulman 2000, s. 55–56.

² Aalto 2000, s. 404.

HIFK:n historiassa rajanveto suomen- ja ruotsinkielisten välillä oli ollut jyrkkää. Niin ikään seuralla oli sisällissodan aikana ollut omia porvarillisia suojeluskuntakomppanioitaan, mikä oli tehnyt eron esimerkiksi Helsingin itäisen kantakaupungin työläisurheiluperinteeseen. Nämä erottelut vaikuttivat vielä pitkälle 1950-luvulle asti: HIFK oli keskeisesti ruotsin-, ja HJK suomenkielisten seura. Samoin esimerkiksi Työväen urheiluliittoon kuuluneen Töölön Vesan jäsenet kuuluivat eri väestöön kuin HIFK:n ruotsinkielinen porvariskunta. Kun Helsingin kasvaessa kielirajat madaltuivat ja yhteiskuntaluokat sekoittuivat, seurojen erot hälvenivät. Tietyt ominaispiirteet kuitenkin säilyivät: HIFK oli edelleen 1960-luvulla herraskainen, yläluokkainen ja pääsääntöisesti ruotsinkielinen, kun taas HJK:n kieli oli suomi. Töölön Vesan työläisolemus sai 1950-luvun lopulla kolauksia muun muassa TUL:stä erottamisen muodossa, mutta siitä huolimatta sen piirit poikkesivat paikalliskilpailijoista olennaisesti.³

Niinpä tutkimustehtävänäni on selvittää, miksi ja minkälaisilla tunnusmerkeillä jääkiekosta tuli Helsingissä suosittua urheilua 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Vastaan tehtävään kolmessa temaattis-kronologisessa pääluvussa, joista kussakin selvitän jääkiekkoilun murroskauden kehittymiseen liittyvää problematiikkaa. Pääluvussa 2 vastaan kysymykseen: *Miten jääkiekon helsinkiläiset seuraorganisaatiot pyrkivät saavuttamaan yleisön kiinnostuksen?* Tässä pääluvussa teemaa lähestytään HIFK:n näkökulmasta. Pääluvussa 3 käsitellään Jokereiden toiminnan kautta kysymystä siitä, *miten helsinkiläiset jääkiekkjoukkueet pystyivät muodostumaan kaupungin asukkaiden paikallisidentiteettien rakennusaineiksi*. Neljäs pääluku puolestaan esittelee jääkiekkoilun suosion kasvun seurauksia Helsingissä etenkin HJK:n näkökulmasta. Luvun tutkimuskysymyksenä on: *Minkälaiset vaikuttimet ja seuraukset helsinkiläisten jääkiekkoseurojen kilpailulla yleisöstä oli 1970-luvun hulluina vuosina?*

Asemoin tutkimukseni aate- ja kaupunkihistoriaan kuuluvaksi, joskin yhtä luontevaa olisi puhua urheiluhistoriasta⁴. Tutkimukseni käsittelee joka tapauksessa yhtäältä identiteettejä ja toisaalta kaupungin, kaupunkilaisten ja kaupunkilaisuuden dynamiikkaa

³ Aalto 2000, s. 377–378; Lahtinen 2006, s. 89.

⁴ Termi ei ole suomalaisessa historian tutkimuksessa erityisen laajassa käytössä, mutta esim. englanninkielisessä kirjallisuudessa ”Sports History” on jo melko yleinen historian tutkimuksen alalaji.

Helsingissä urheilun viitekehyksessä. Metodologisesti tutkimukseni tyyli on tyypillinen sisällön analyysi, jossa hyödynnän runsasta määrää sanomalehtiaineistoa.

Aiempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys

Helsingiläisestä jääkiekkoilusta on kirjoitettu historian tutkimusta vain vähän. Tuotteliain historian tutkija jääkiekon saralla on ollut Seppo Aalto. Hänen kirjoittamansa Jokereiden 25-vuotishistoria *Jokerit liukkaalla jäällä – 25 vuotta Jokeri-kiekkoa* ilmestyi vuonna 1992, kattava yleisesitys *Urheilu – Viihteestä viihdeteollisuudeksi* vuonna 2000 osana *Helsingin historia vuodesta 1945* -teoksen toista osaa, ja HJK:n satavuotishistoria *Tähtien tarina – Helsingin Jalkapalloklubi 100 vuotta* vuonna 2006. Lisäksi on syytä mainita Matti Hannula ja Hannu Kauhalan panos HIFK:n satavuotishistoriassa *Salakuljettajista Suomen mestareiksi: HIFK 100 vuotta stadissa, 50 vuotta kaukalossa*, jonka tieteellisen dokumentoinnin ansiot ovat ilmeiset. Jääkiekkoon, ja ylipäätään urheiluun kohdistuvan tieteellisen yhteiskuntatutkimuksen tyypillisin oppiaine Suomessa on sosiologia. Tässä katsantokannassa professori Hannu Ruonavaaran teoriat ovat olleet tutkimukseni kannalta oleellisia. Hänen ja muiden tutkijoiden kokoama *Jääkiekkoilta Turussa – Tutkielmia kiekkoyleisöstä* sisältää useita artikkeleita, joita olen voinut työssäni hyödyntää.

Ruonavaaran teorioista tutkimukseni kannalta keskeisin liittyy paikallisidentiteetin ja urheilun suhteeseen. Hänen teoriansa artikkelissa *Jääkiekko ja paikallinen identiteetti: Teoreettisia lähtökohtia ja empiirisiä havaintoja* osoittaa, miten uusien ja vanhojen paikkakuntien alueelliset ja demografiset eroavaisuudet ovat keskinäisessä jännityssuhteessa ja vaikuttavat olennaisesti siihen, miten asukas voi käyttää esimerkiksi urheilujoukkuetta oman paikallistunteensa käsitteellistämiseen.⁵ Hyödynnän Ruonavaaran teoriaa urheilun paikallisidentiteeteistä erityisesti kolmannessa pääluvussa.

Urheiluun liittyvien identiteettien rajauksessa käytän puolestaan Lancashiren yliopiston urheilusosiologian professori John Hornen määritelmää, jonka keskeinen oletama on, että yksilölle on tyypillistä määrittää urheiluun liittyviä identiteettejään löyhästi. On tutkimukseni kannalta olennaista ymmärtää, että urheiluun sidoksissa oleva identiteetti

⁵ Ruonavaara 2001, s. 28–29.

muodostuu eri tavoin ja erilaisin tunnusmerkein kuin esimerkiksi kansallinen identiteetti. Erottavana tekijänä on Hornen mukaan nimenomaan se, että urheiluseuraan identifioitumisen olemukseen kuuluu lähes rajaton vapaus valita sen kohde. Tällainen identiteetin muodostus on kuitenkin lähes aina alisteista paikallisidentifioinnin muodoille, eli esimerkiksi kokemus kansallisesta tai paikallisesta erityispiirteestä on voimakkaampi kuin kokemus esimerkiksi ”jokerilaisuudesta”.⁶

Käytetty kirjallisuus ja lähdeaineisto

Kuten mainitsin edellisessä alaluvussa, suomalaista jääkiekkoilua on tutkittu tieteellisesti melko vähän, ja etenkin historian tutkimusta aiheesta on vain muutamia teoksia. Seppo Aallon tuotannon lisäksi esittelemäni sosiologinen näkökulma muodostaa suomalaisen jääkiekkoilun menneisyyden tieteellisen tulkitsemisen rungon. Aallon jääkiekkoa käsittelevän tuotannon haasteena oman tutkimukseni kannalta on se yleispiirteisyys: Aiemmin esittelemäni Aallon kolme kirjaa ovat luonteiltaan kokoavia historioita. Niissä tehty pohjatyo ja tulkinta ovat kuitenkin erittäin seikkaperäisiä, mikä tarjoaa työlleni sekä runsaasti materiaalia, että tukevan selkänöjan tiettyjen tulkinnallisuuksien suhteen.

Vaikka jääkiekko ei ole ollut suomalaisten tieteentekijöiden suuren huomion kohteena, se on kuitenkin saanut osakseen laajaa suosiota muualla yhteiskunnassa. Niinpä jääkiekkoilusta, myös helsinkiläisestä, on kirjoitettu runsaasti erilaisia historiikkeja ja muita kevyempiä tai viihteellisempiä historiakatsauksia. Erityisesti seurojen itsensä julkaisemia teoksia on olemassa riittävästi täyttämään vähäisen historian tutkimuksen jättämää aukkoa kirjallisuudessa. Karhu-Kissojen historiasta viimeisin laajempi teos on Ahti Pohjalaisen 70-vuotishistoria *Karhu-Kissat – 70 vuotta stadilaista lätkää*, jonka tyyli ja kerronnalliset tavoitteet ovat kuitenkin selvästi Aallon Jokerit- ja HJK-historiateoksia sekä Hannulan ja Kauhalan HIFK-historiaa kevyemmät. HIFK:n viiden vuoden välein julkaisemia seuran historiakatsauksia olen käyttänyt tutkimuksessani lähdemateriaalina. Tarinankerronnalliseen tyyliin kirjoitetuista kirjoista on syytä mainita Mika Wickströmin Jokereiden ja HIFK:n välisestä dynamiikasta kertova *HIFK-Jokerit: Taistelu Helsingin herruudesta*, joka sisältää käyttökelpoisia tulkintoja seurojen kilpailusta tutkimukseni kohdeajalta. Lisäksi valitsin HIFK:n taloudenhoitaja Frank

⁶ Horne 2013, s. 81–83.

Mobergin ja puolustaja Juha Rantasilan elämäkerrat täydentämään aikalaisten omaa ääntä tutkimuksessani.

Tutkimukseni pääasiallisena lähdeaineistona käytän sanomalehdistöä. Lehdistä keskeisimmät ovat Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Urheilulehti, joiden lisäksi olen käyttänyt myös Nya Presseniä, Uutta Suomea sekä Veikkaajaa. Näistä jääkiekkoa ylivoimaisesti eniten seurasi Urheilulehti, jonka jokaisessa jääkiekkokauden aikana ilmestyneessä lehdessä oli useita sivuja analyysseja, uutisia ja vakiokolumni mestaruus- ja suomensarjan tapahtumiin liittyen. Myös Helsingin Sanomat oli tyypillisesti laaja-alainen jääkiekkouutisoinnissaan. Lehtien lisäksi olen käyttänyt Suomen urheilumuseon arkiston materiaaleja, kuten helsinkiläisten jääkiekkoseurojen sopimuspapereita, toimintakertomuksia ja kirjeitä.

Lähdemateriaalin luotettavuuteen liittyviä ongelmakohtia olen pyrkinyt rajoittamaan vertailemalla mahdollisimman laajasti eri lehtien näkökulmia teemoihin ja aiheisiin. Toisaalta olen käyttänyt samaan tarkoitukseen myös muuta lähdeaineistoa sekä kirjallisuutta silloin kuin se on ollut mahdollista, jotta kokonaisnäkemys kustakin tutkimuksen keskeisestä tulkinnasta olisi uskottava. Lähdekriittisiä haasteita aineistossani on eritoten Jokereiden kohdalla, sillä seuran omaa arkistoa ei ole saatavilla. Niin ikään HIFK:n oma arkistomateriaali on vähäistä. Tämän vuoksi näiden kahden seuran omien dokumenttien mahdollinen anti jää tutkimuksessani kokonaan pois.

”Vääriä kortteja Vesojen käsissä”⁷ – Murroksen alku Helsingissä

Tässä luvussa taustoitan Helsingin jääkiekkoilun urheilullista ja taloudellista tilannetta 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Esittelen keskeiset muutokset kaupungin jääkiekkoseurojen toiminnassa, jotta varsinaisen murroskauden alkamisen hahmottaminen on lukijalle ymmärrettävämpää. Samalla asemoin Helsingin jääkiekon painoarvon koko Suomen jääkiekkokartalle.

Helsinkiläinen edustustason jääkiekkoilu oli 1960-luvun puolivälissä epävakaassa tilassa. Kaikilla neljällä seuralla, HIFK:lla, HJK:lla, Karhu-Kissoilla ja Töölön Vesalla,

⁷ Otsikko on lainattu Ilta-Sanomista 8.11.1967.

oli taloudellisia vaikeuksia. Urheilullinen menestys oli ollut jokaisella seuralla heikkoa, sillä kauden 1965–1966 päätteeksi HIFK ja HJK putosivat mestaruussarjasta suomensarjaan. Näin ollen mestaruussarjassa ei kaudella 1966–1967 pelannut ainuttakaan helsinkiläisjoukkuetta, vaan kaikki neljä pelasivat suomensarjan itälohkossa.⁸ Seurojen huono urheilullinen menestys näkyi myös katsojamäärissä: helsinkiläiset eivät tulleet jääkiekkokatsomoihin samanlaisella innostuksella kuin Tampereella, jossa jääkiekkjoukkueet Ilves, Tappara, KooVee, TP-V sekä TK-V menestyivät säännöllisesti.⁹ Kaikkein heikoimmassa tilanteessa oli Töölön Vesa, jonka pyrkimykset pitää kiinni vuosikymmenen alussa saavutetusta mestaruussarjapaikasta osoittautuivat paitsi tuloksettomiksi, myös varsin kalliiksi: Vesan velat kasvoivat vuosi vuodelta suuremmiksi eikä mahdollisuuksia niiden lyhentämiseen ollut näköpiirissä.¹⁰

Vesan jääkiekkoilu oli tehnyt jo 1950-luvun lopulta lähtien alati kasvavia tappioita, eikä sen järjestäen pienet, jopa alle 200 katsojan yleisömäärät olleet riittäviä korjaamaan tilannetta. Tilannetta vaikeutti suuresti se, että kun Vesa oli ensimmäisen kerran onnistunut nousemaan suomensarjasta mestaruussarjaan, se joutui eroamaan Työväen urheiluliitosta. TUL:ssä ei katsottu mahdolliseksi sitä, että sen jäsen urheilisi porvarillisen Jääkiekkoliiton sarjassa. Niinpä Vesan jääkiekkojaosto, joka edelleen tunnustautui työväenliikkeen seuraksi, jäi tyhjän päälle ilman liiton tukea. Ongelmia pahensi entisestään se, ettei Vesan onnistunut pysyä mestaruussarjassa, vaan se putosi suomensarjaan heti nousun jälkeen. Tämä sarjojen välinen hissiliike toistui 1950- ja 1960-lukujen taitteessa useita kertoja.¹¹

Urheilullisen menestyksen puute söi katsojien mielenkiintoa Vesan jääkiekkoilua kohtaan, eivätkä katsojaluvut kohentuneet juurikaan mestaruussarja-aikana. Seura oli joutunut ottamaan useina vuosina suuria lainoja, useimmiten kaikilta, jotka suostuivat lainaa antamaan. Erityisen kalliiksi tuli 1960-luvun alun itsepintainen halukkuus pelata mestaruussarjassa, johon Vesa oli edellisen kerran noussut vuonna 1962. Tuolloin sarjanousuun panostettiin jopa siinä määrin, että joukkueen matka karsintaotteluun Joensuuhun tehtiin lentokoneella. Kustannuksista välittämättä Vesa jatkoi

⁸ Jääkiekkokirja 1966–1967, s. 5.

⁹ Jääkiekkokirja 1965–1966, s. 33.

¹⁰ Aalto 2000, s. 373; Lahtinen 2006, s. 108–109.

¹¹ Lahtinen 2006, s. 89–90, 101–104.

mestaruussarjassa kaksi kautta, kunnes rahat loppuivat vuonna 1964. Joukkueen oli pakko luopua parhaista pelaajistaan ja korvata heidät junioreilla, mikä heikensi suorituksia siinä määrin, että Vesa putosi suomensarjaan kauden päätteeksi vuonna 1964.¹²

Tampere oli Helsinkiä edellä paitsi urheilullisesti, myös olosuhteiden osalta. Suomessa pidettiin jääkiekkoilun maailmanmestaruuskilpailut vuonna 1965, eikä maassa ollut tuota päätöstä tehdessä vielä jäähallia. Niinpä sekä Tampereelle että Helsinkiin päätettiin rakentaa ajanmukaiset hallit kilpailuja varten. Tampereen halli valmistui ajallaan Koulukadulle vuonna 1965, kun taas Helsingissä rakennustyöt viivästyivät. Näin ollen maailmanmestaruuskilpailut järjestettiin Tampereella. Helsingin jäähalli valmistui Nordenskiöldinkadulle lopulta lokakuun ensimmäisenä päivänä 1966, eli vasta Helsingin talvikauden alkamisen jälkeen.¹³

Mediassa jäähallin myöhästyminen kyllä huomioitiin, mutta enemmän keskityttiin tulevan rakennuksen tyylikkyyteen, monikäyttöisyyteen ja suureen katsojakapasiteettiin: hallissa olisi mahdollista pelata talvisten luistelulajien lisäksi myös tennistä ja käsipalloa sekä järjestää paini- ja nyrkkeilytapauksia n. 14000 katsojalle.¹⁴ Rakennustöiden myöhästymisestä huolimatta Helsinkiin oli saatu aikaan puitteet, jotka tasoittivat urheilullista kilpailua Tampereen kanssa. Tampere ja Helsinki olivat Suomen ainoat jäähallikaupungit, mutta siinä missä Tampereella pelasi kolme mestaruussarjajoukkuetta, Helsingissä niitä ei ollut lainkaan. Niinpä uudessa hallissa pelanneet neljä helsinkiläisjoukkuetta kilpailivat paitsi sarjanoususta, myös keskenään siitä, kuka olisi pääkaupungin paras joukkue. Etenkin mahdollisuus sarjanousuun antoi helsinkiläisjoukkueille pontta kilpailuun, sillä seuroissa taatusti ymmärrettiin jäähallin tuomat taloudelliset mahdollisuudet. Mestaruussarjaan nousevalla joukkueella olisi helsinkiläisen yleisön jakamaton huomio ohitse kolmen muun.

Sarjanousija ratkaistiin uusintaottelulla, sillä HIFK ja Vesa päätyivät suomensarjassa tasapisteisiin. Se pelattiin 27. helmikuuta ja se päättyi HIFK:n voittoon 4–2. Ottelua oli

¹² Lahtinen 2006, s. 104–109; Jääkiekkokirja 1963–1964, s.5.

¹³ Aalto 2000, s. 454.

¹⁴ UL 17.5.1966.

seuraamassa Suomen sarjaotteluiden ennätysyleisö, 10814 maksanutta katsojaa.¹⁵ Tapahtuma keräsi suomalaisen jääkiekon kontekstissa muutenkin poikkeuksellisen suurta huomiota, sillä jo ennen kuin uusintaottelu tuli ajankohtaiseksi, lehdistössä ennakoitiin sen mahdollisuutta. HIFK, HJK ja Vesa olivat nimittäin tasapisteissä muutamaa kierrosta ennen sarjan päättymistä.¹⁶ Kun ”varma nousija” HIFK hävisi viimeisen ottelunsa ennakolta paljon heikompaa Karhu-Kissoja vastaan ja uusintaottelun järjestäminen Vesaa vastaan tuli pakolliseksi, Uudessa Suomessa pidettiin varmana, että ”jäähallissa kiehuu”.¹⁷

Jäähallin rakentaminen Helsinkiin takasi puitteet laadukkaalle jääkiekkokokemukselle, mutta se ei yksin taannut yleisön kiinnostusta. HIFK:n, HJK:n, Karhu-Kissojen ja etenkin Töölön Vesan otteluissa kävi kaudella 1966–1967 edelleen varsin vähän katsojia. Esimerkiksi Vesan otteluissa Helsingin jäähallin yleisömäärä ei kertaakaan ylittänyt 3000 katsojaa.¹⁸ Urheilun laajaan tarjontaan tottuneet helsinkiläiset tarvitsivat jännitystä, jotta pitkään hämäläisenä urheiluna pidetty jääkiekko sai kiinnitettyä heidän huomionsa. Lehdistö kirjoitti joulukuusta lähtien, kuinka Töölön Vesa on pelannut valmentajansa Jorma Salmen alaisuudessa ”suurella sydämellä”¹⁹ ja kuinka Helsingissä ei ollut koskaan pelattu yhtä hyvää jääkiekkoa kuin tällä kaudella.²⁰ Kuitenkin vasta Vesan ja HIFK:n välinen uusintaottelu sai aikaan yleisöryntäyksen, kun Helsingissä tehtiin suomalaisen sarjakiekkoilun yleisöennätys.

Ottelun alla oli ollut sekä urheilullista että kulissien takaista dramatiikkaa, kun uusintaottelun tarpeellisuuden varmistanut Karhu-Kissojen voitto HIFK:sta poiki polemiikkia epärehellisyydestä. Ottelussa päätuomarina toimi Töölön Vesan kakkosjoukkueen kapteeni Kaj Halimo, mitä HIFK:n joukkueen johtaja Göran Stubb paheksui tuoreeltaan ottelun jälkeen ja sanoi, että HIFK tekee aiheesta vastalauseen. Vastalause kuitenkin hylättiin ja ottelun tulos pysyi voimassa. Kun HIFK:n nousu mestaruussarjaan oli varmistunut, Urheilulehti arvioi, että helsinkiläisen jääkiekkoilun nousu oli alkanut.²¹

¹⁵ Aalto 2000, s. 454–456.

¹⁶ UL 2.2.1967.

¹⁷ US 27.2.1967.

¹⁸ http://fi.jokerit.wikia.com/wiki/Kausi_1966-1967

¹⁹ HS 30.12.1966.

²⁰ HS 27.1.1967; UL 2.2.1967; US 28.2.1967.

²¹ US 24.2.1967; UL 7.3.1967.

Töölön Vesan karsintaottelutappiota HIFK:lle on totuttu korostamaan siinä, että kausi 1966–1967 jäi sen viimeiseksi jääkiekkoilun osalta.²² Vesan kannalta nousu mestaruussarjaan olisi voinut vielä antaa mahdollisuuden suurempiin katsojalukuihin ja siten parempiin talousnäkyymiin, mutta todellisuudessa emoseura oli etsinyt jo pitkään mahdollisuutta päästä eroon jääkiekkojaostostaan, jota seuran johtokunta piti ”riippakivenä”. Elokuussa 1966 Vesan jääkiekkojaoston velkatilanne oli ollut niin vakava, ettei ollut varmaa, pystyykö seura osallistumaan seuraavalle kaudelle. Johtokunnan kokouksessa käytiin läpi jäljellä olevia lainamahdollisuuksia. Lainarahaa saatiin helsinkiläisiltä yhtiöiltä ja seuran tukijoilta sen verran, että kausi pystytettiin pelaamaan sen turvin. Kokoukseen oli kutsuttu paikalle myös helsinkiläinen rakennusmestari Aimo Mäkinen, joka ilmaisi halunsa auttaa. Hän suostui myöhemmin lainoittamaan Vesaa yhteensä 20 000 markalla. Kun kausi oli päättynyt uusintaotteluun HIFK:ta vastaan, Vesan johtokunta alkoi aktiivisesti kartoittaa mahdollisuuksiaan jääkiekkoilun suhteen.²³

Vesan johtokunta oli hyvin tietoinen siitä, että jääkiekkoilu oli seuran suurin taloudellinen painolasti, mutta medialle asiasta ei puhuttu mitään. Myöskään jääkiekkojaoston puuhamiehet eivät joko olleet tietoisia tai välittäneet johtokunnan saneeraushalukkuudesta. Vesa nimittäin lähetti Jääkiekkoliitolle elokuussa 1967 virallisen kirjelmän, jossa se pyysi uusintakarsintaa suomensarjan lohkoissaan toiseksi tulleiden seurojen TP-V:n, Mäntän Valon sekä Töölön Vesan välillä. Mestaruussarjaan oli nimittäin tullut yhden joukkueen vaje, kun Porin Karhut ja Rosenlevin Urheilijat olivat yhdistyneet Porin Ässiksi. Jääkiekkoliitto ei suostunut pyyntöön, vaan mainitut seurat pysyivät suomensarjassa.²⁴ Syyskuussa Vesa järjesti jäähallissa HIFK:ta vastaan ystävyysottelun, jonka teema oli revanssi. Seura mainosti Helsingin Sanomissa ottelua kysymällä ”Pelaako oikea joukkue mestaruussarjassa?”. HIFK:n murskavoittoon päättynyt Vesan viimeinen paikallisottelu keräsi jäähalliin vielä uusintaotteluakin suuremman yleisömäärän: 11205 katsojaa. Ystävyysottelun yleisömääräksi luku oli poikkeuksellisen suuri ja kertoi helsinkiläisten kasvavasta jääkiekkoinnostuksesta.²⁵

²² Mm. Aalto 2000, s. 454.

²³ Aalto 1992, s. 24–26; Lahtinen 2006, s. 114, 116–117.

²⁴ Jääkiekkokirja 1967–1968, s. 5.

²⁵ Aalto 1992, s. 24; Lahtinen 2006, s. 116; HS 25.8.1967; HS 14.9.1967; HS 15.9.1967.

Rakennusmestari Mäkisen kutsuminen Töölön Vesan johtokunnan kokoukseen osoittautui käänntekeväksi päätökseksi helsinkiläisellä jääkiekkokartalla. Alun pitäen Mäkinen oli ollut halukas auttamaan talousvaikeuksissa olevaa seuraa, mutta seuran myynnistä ei vielä vuonna 1966 ollut suunnitelmaa. Kun Vesan velkakierre eskaloitui loppukesästä 1967, tilanne oli muuttunut oleellisesti. Johtokunta, joka oli nyt huomattavasti pienempi kuin vuotta aiemmin, sai Mäkiseltä sopimustarjouksen, jossa Vesan velat jaettaisiin kahteen suunnilleen yhtä suureen osaan, joista toinen jäisi seuran itsensä hoidettavaksi ja toisen maksaisi Mäkinen. Sopimuksen ehtona oli, että Töölön Vesa luopuu kaikesta jääkiekkotoiminnasta, joka siirtyisi sellaisenaan uutena perustettavaan jääkiekkoilun erikoisseuraan. Vesan johtokunnalle Mäkisen sopimustarjous oli suuri helpotus ja se hyväksyttiin yksimielisesti.²⁶

Mäkinen perusti Helsingin Jokerit ry:n 27. lokakuuta yhdessä maalarimestarien Reino Vilenin ja Eino Syrjäsen kanssa. Kaksi päivää myöhemmin Töölön Vesa teki päätöksen lakkauttaa kaikki jääkiekkotoiminta ja siirtää omistuksessaan ollut jääkiekkokirjasto Jokereille. Jo ennen Jokerit-nimen saamista Töölön Vesan pelaajat ilmoittivat hyväksyvänsä siirron uuteen seuraan. Töölön Vesan muuttumisesta Helsingin Jokereiksi tuli uutinen 6. marraskuuta kun aiheesta julkaistiin tiedote Nya Pressenissä. Seppo Aalto kirjoittaa, että lehtiutisessa kerrottiin Mäkisen suunnitelmista tehdä Jokereista uusi helsinkiläinen suurseura ”mitä parhaassa yhteisymmärryksessä HIFK:n kanssa”, mutta että seuraavana päivänä asiasta uutisoineen Helsingin Sanomien antama informaatio asian suhteen oli oleellisesti vähäisempi. Se kun ei maininnut Aimo Mäkistä lainkaan.²⁷ Helsingin Sanomissa ei todella mainittu Mäkisestä mitään, mutta Uudessa Suomessa ja vielä päivää myöhemmin Ilta-Sanomissa kerrottiin myös suomenkieliselle yleisölle, kuinka rakennusmestari Mäkisen Jokerit aikoo nousta vahvaksi tekijäksi helsinkiläisessä jääkiekkoilussa.²⁸ Seuraavaksi käsittelenkin helsinkiläisen jääkiekkoilun tilaa 1960-luvun viimeisinä vuosina etenkin HIFK:n sarjanousun näkökulmasta.

²⁶ Aalto 1992, s. 24–25; Lahtinen 2007, s. 114–119.

²⁷ Aalto 1992, s. 27.

²⁸ Lahtinen 2007, s. 117–118; HS 7.11.1967; US 7.11.1967; IS 8.11.1967.

2. Jääkiekkoilun suosion kasvu Helsingissä 1967–1969

”Siinä vaiheessa minulla meni kuvainnollisesti löysät housuun. Pöytälaatikon pankkikirjoissa oli pelkkiä pyöreitä nollia, ja vekselit olivat toisessa pikkulaatikossa. Eikä minulla ei ollut [sic] tuloista mitään tietoa”.²⁹

HIFK:n nousu mestaruussarjaan ainoana helsinkiläisjoukkueena antoi sille ainutlaatuisen mahdollisuuden hyötyä kaupungin kasvavasta jääkiekkoinnostuksesta. Uusi jäähalli tarjosi kaupungin parhaalle joukkueelle puitteet kasvattaa yleisöään. Töölön Vesan, HJK:n ja Karhu-Kissojen lailla myös HIFK oli vakavasti velkaantunut jääkiekkoseura, mikä käy ilmi yllä olevasta HIFK:n taloudenhoitajan Frank Mobergin lausahduksesta. Mestaruussarjaan noustessaan HIFK:lla oli etuinaan jääkiekosta innostunut yleisö sekä uudenaikainen jäähalli, mikä takasi realistiset mahdollisuudet suurempiin tuloihin. Toisaalta seuralla ei ollut varmoja takeita jääkiekkoiluinnostuksen säilymisestä Helsingissä. HIFK:n jääkiekkojohtaja Göran Stubb ymmärsi, että urheilun kuluttamiseen tottuneet pääkaupunkilaiset saattaisivat kyllästyä lajiin nopeastikin, mikäli kiinnostusta ei ruokittaisi. Stubb oli ahkera markkinoija: hän kirjoitti HIFK:sta aktiivisesti Nya Presseniin sekä Huvudstadsbladetiin taaten, että potentiaaliset kannattajat saavat lukeakseen uudesta mestaruussarjalaisesta. Hän myös piti suhteet lehtimiehiin hyvinä, josta syystä HIFK sai paljon palstatilaa. Stubbin toimet purivat, ja HIFK:n katsojaluvut kasvoivat vuosi vuodelta.³⁰

Göran Stubbin johtama HIFK oli 1960-luvun lopulla moderni suomalainen jääkiekkoseura. Sen pitkän aikavälin tähtäin oli menestyä sekä urheilullisesti että taloudellisesti. Ensimmäisellä mestaruussarjakaudella Stubb lausui, että HIFK:n tavoite oli vain pysyä mestaruussarjassa ja pyrkiä vasta myöhemmin hyvään urheilulliseen menestykseen. HIFK:n ensimmäinen kausi todellakin oli jääkiekkoilullisesti vaikea, sillä se pystyi vain vaivoin välttämään putoamisen takaisin suomensarjaan. Tämä huomioitiin myös lehdistössä: Urheilulehden Lauri Tarkkonen arvioi kolumnissaan, että helsinkiläinen jääkiekkoyleisö tuskin jaksaa pitkään innostua huonoa jääkiekkoa hyvässä sarjassa pelaavasta HIFK:sta. HIFK:n tehtäväksi nähtiin helsinkiläisen jääkiekkoilun soihdunkantajan rooli, jossa se oli ensimmäisen mestaruussarjakautensa perusteella

²⁹ Pohjalainen 2006, s. 14: HIFK:n taloudenhoitaja Frank Moberg

³⁰ Aalto 2000, s. 454–455; Pohjalainen 2006, s. 15.

epäonnistumassa. Vaikka HIFK:n otteluissa kävi aiempaa enemmän yleisöä, se oli silti edelleen tappiota tuottava seura.³¹

Tässä luvussa kuvailen HIFK-johdon, etenkin Göran Stubbin toimintatapoja, jotka mahdollistivat seuran nousun suomalaisen jääkiekkoilun huipulle. Yhtäältä esitän urheilullisen menestymisen ja seuraidentiteetin syntymisen syy-seuraus-suhteen kehittymisen dynamiikkaa siten kuin se HIFK:ssa tapahtui ja toisaalta pureudun peli- ja seuraidentiteettien väliseen vuorovaikutukseen. Luvussa kuvataan HIFK:n taloudellisen ja urheilullisen menestymisen vaikutusta helsinkiläisen jääkiekkoilun näkyvyyteen. Toisessa alaluvussa vertailen HIFK:n identiteetin rakentamista kolmeen muuhun helsinkiläiseen jääkiekkoseuraan, eli HJK:hon, Jokereihin ja Karhu-Kissoihin ja esittelen helsinkiläisen jääkiekkoilun kilpailuasetelmaa 1960- ja 70-lukujen taitevuosina.

HIFK:n näkyvyyden nousu ja identiteetti

”Hankkimalla Brewerin Göran Stubb teki jotakin sellaista, mitä kukaan muu kiekkojohtaja ei Suomessa ollut pystynyt tekemään. Onneksi Calle oli jo vuotta aikaisemmin Kanadan joukkueessa Wienin MM-kisoissa kiinnostunut Eurooppaan tulosta ja Göran sai kuin saikin hänet suostutelluksi Suomeen. Brewerin tulo muutti IFK:n ja koko Helsingin jääkiekkoilun aivan uudelle tasolle, ja vaikutus näkyy tänäkin päivänä”³²

Göran Stubb tiesi, ettei HIFK voisi kilpailla tamperelaisia joukkueita vastaan ilman, että se vahvistaisi rivejään uusilla pelaajilla. Tampereella kiekkoili useita maajoukkueessa meritoituneita pelaajia, jotka olivat lisäksi niminä tuttuja suomalaiselle jääkiekkokansalle. HIFK:ssa ei tällaisia pelaajia ollut, ellei sellaiseksi lasketa Porista Helsinkiin opiskelemaan tullutta ja Karhuissa Suomen mestaruuden voittanutta puolustaja Juha Rantasilaa. Vaikka HIFK:lla oli runsaasti velkoja, Stubb päätti lähestyä edellisen kauden alla HIFK:ssa lyhyen turnauksen pelannutta NHL-ammattilaista Carl Breweriä. Stubb esitti Brewerille tarjouksen siirtyä HIFK:hon pelaaja-valmentajaksi, johon Brewer hieman yllättäenkin oli vastannut suostuvansa, mikäli hänelle maksettaisiin asiaankuuluvaa ammattilaisen palkkaa. Stubb otti tietoisin riskin

³¹ UL 14.3.1968.

³² Rantasila 2013, s. 112: HIFK:n puolustaja Juha Rantasila.

suostuessaan Brewerin sadantuhannen markan palkkapyyntöön. Tämän luvun alussa esittelemäni taloudenhoitaja Mobergin järkytys liittyi juuri Brewerin palkkakustannuksiin. HIFK:ssa, kuten Suomessa muutoinkin, jääkiekkoilijat olivat amatöörejä, joille ei maksettu palkkaa pelaamisestaan, vaan pelkästään erilaisia pieniä bonuksia, jotka oli sidottu pelillisiin suorituksiin tai katsojamääriin. Niinpä Brewerin hinta oli Suomen oloissa täysin poikkeuksellinen.³³

Carl Brewerin tulo HIFK:hon oli paitsi urheilullisesti poikkeuksellinen, myös ennennäkemättömän suuren mediahuomion osakseen saanut tapahtuma. Lehdistö seurasi tarkasti sopimuksen syntymistä ja Brewerin saapumista Suomeen. Hänen taitojensa merkitystä spekuloiitiin urheilusivuilla jo viikkoja ennen ensimmäistä peliä. Yleinen näkemys urheilutoimittajien kesken oli, että Brewer pystyy opettamaan HIFK:n muille pelaajille ammattimaisen jääkiekkoilun periaatteita, ja että hänen ansiostaan HIFK tulisi taatusti nousemaan varteenotettavaksi mestaruuskandidaatiksi. Myös kauden aikana Breweriä seurattiin lehdistössä tarkasti: yhtenä maailman parhaimmista ammattilaiskiekkoilijoista pidetty Brewer ihastutti paitsi lehtimiehiä, myös helsinkiläiskatsojia suuresti. Kaudella 1968–1969 HIFK:n katsojaluvut liki kolminkertaistuivat edelliseen kauteen verrattuna.³⁴

Carl Brewer muutti HIFK:n pelaamisessa kaiken. Jääkiekkoliitto oli hyväksynyt kesällä 1968 sääntömuutoksen, joka salli taklaukset koko kentän alueella, kun se oli aiemmin ollut sallittua vain puolustusalueella.³⁵ Tämä sopi mainiosti NHL:ssä kovaan peliin tottuneelle Brewerille, joka lähes kädestä pitäen opetti seuran muut pelaajat fyysisen pelaamisen tavoille. HIFK oli mestaruussarjan ainoa voimakkaasti taklaava joukkue, mikä huomattiin pian jokaisella paikkakunnalla. Ennen pitkää muut joukkueet alkoivat pelätä HIFK:ta kaukalossa ja kritisoida sitä julkisuudessa. Sen lisäksi, että Brewer itse oli erinomainen apu kaukalossa, hän teki esimerkillään ja opetuksellaan edellisen kauden huonosti pelanneesta joukkueesta Suomen mestarin.³⁶

³³ Kauhala & Hannula 1997, s. 52–53; Pohjalainen 2006, s. 14–15; Wickström 2012, s. 23–24.

³⁴ Mm. HS: 5.6.1968, 3.9.1968, 23.12.1969; UL: 19.9.1968, 12.12.1968, 16.1.1969.

³⁵ Jääkiekkokirja 1969–1970, s. 3.

³⁶ Pohjalainen 2006, s. 15–23, 100; Rantasila 2013, s. 111–114.

HIFK:n mestaruus varmistui jo hyvissä ajoin ennen sarjan viimeisiä pelejä, sillä se oli kaudella täysin ylivoimainen muihin joukkueisiin nähden. HIFK pelasi kauden viimeisen ottelunsa Tampereella Ilvestä vastaan jo mestaruutensa varmistaneena. Monien yllätykseksi Carl Brewer päätti olla pelaamatta tuossa ottelussa itse ja keskittyi valmentamaan joukkuetta vaihtopenkiltä käsin. Ottelun päätyttyä hän kertoi syyksi sen, että oli Stanley Cup-mestarina³⁷ tottunut voittamiseen. Hän mainitsi, että joukkueessa pelasi 19-vuotias Matti Murto, joka oli ylioppilaskirjoitustensa takia pelannut kuluneella kaudella vain 10 ottelua. Brewer selitti, että jotta pelaaja saisi nimensä mestaruusjoukkueen viralliseen luetteloon sekä mestarille jaettavaan Kanada-maljaan, oli hänen tullut pelata vähintään puolet sarjan otteluista. Kaudella 1968–1969 se tarkoitti 11 ottelua. Niinpä Brewer oli päättänyt antaa oman paikkansa Murrolle, jotta tämä saisi nimensä pokaaliin. Vaikka Brewer olikin ohimennen maininnut ”muistakin pienistä tunnesyistä” pelaamattomuutensa taustalla, oli annettu selitys siloteltu. Juha Rantasila muistelee, kuinka häntä pyydettiin olemaan pelaamatta, jotta nuorelle Matti Väisäselle saataisiin pelituntumaa. Rantasila oli suuttunut ja uhannut lähtevänsä HIFK:sta, mikäli ei saisi pelata viimeistä ottelua. Stubb, Moberg ja Brewer päätyivät siksi ratkaisuun, jossa Brewer jättäisi peli väliin. Samoin asian muistaa myös Frank Moberg.³⁸

HIFK:n kannattajat olivat ottaneet Brewerin suurella innokkuudella vastaan jo vuonna 1967, kun tämä oli tullut pelaamaan joukkueen riveissä Sir Williams Cupin. Helsinkiläisten innokkuus oli Brewerin omien sanojen mukaan vaikuttanut seuraavan kauden joukkueen valintaan ohi Chicago Black Hawksin ammattilaistajajouksen sekä Färjestadin neuvottelukutsun, joskin myöhemmässä haastattelussa hän kertoi, että Göran Stubb oli ainoa eurooppalainen seurajohtaja ja HIFK ainoa seura, joka oli suostunut hänen 20 000 dollarin palkkapyyntöönsä ja tehnyt tälle sopimustarjouksen.³⁹ Keväällä 1969 Brewer oli koko jääkiekkoilevan Helsingin juhlituin sankari, kun HIFK:n pelaajat kirjaimellisesti repivät hänet jälle viimeisen ottelun päätyttyä. Stubb kertasi, että mestaruus oli koko joukkueen saavutus, vaikka Brewerin ansiot olivatkin muita suuremmat. Toiseksi sijoittuneen Ilveksen valmentaja-huoltaja Jarmo Wasama oli kannanotossaan huomattavasti suorasukaisempi: ” En suinkaan tahdo aliarvioida

³⁷ Stanley Cup on National Hockey Leaguen mestaruuspokaalin nimi. Liigan voittajaa kutsutaan siksi Stanley Cup-mestariksi, eikä esimerkiksi NHL:n mestariksi.

³⁸ IS 5.3.1969; Pohjalainen 2006, s. 22; Rantasila 2013, s. 117–118.

³⁹ HS 5.6.1968; Kauhala & Hannula 1997, s. 56.

Helsingin IFK:ta, mutta 80 prosenttia sen menestyksestä on laskettava Carl Brewerin tilille. Hän on taktillisesti siinä määrin loistava pelaaja, ettei Suomessa ole samanveroisia”.⁴⁰

HIFK ei ollut ensimmäisellä mestaruussarjakaudellaan hyvä joukkue, mutta se ei myöskään ollut vieraspaikkakunnilla kiinnostava vastustaja. Sen vieraspeleissä kävi mestaruussarjan joukkueista toiseksi vähiten yleisöä.⁴¹ Brewerin tulon myötä tilanne muuttui olennaisesti, kun HIFK:sta tuli kerralla Suomen kiinnostavin joukkue sekä Helsingissä että vieraspaikkakunnilla. Helsingissä HIFK:n näki yli 87 000 katsojaa ja vieraspaikkakunnillakin ainoana joukkueena yli 50 000. Helsingissä rikottiin myös Töölön Vesan ja HIFK:n uusintaottelussa tehty suomalaisten sarjapeliä yleisöennätys, kun jäähalli myytiin kertaalleen viimeistä paikkaa myöten täyteen pelissä Ilvestä vastaan. Tuohon otteluun myytiin 11 300 lippua.⁴²

Lehdistössä korostettiin Brewerin opettaneen HIFK:lle, kuinka harjoitellaan oikein ja kuinka jääkiekko-otteluihin tulee asennoitua. Urheiluopiston rehtori Heimo Huotari kirjoitti Urheilulehteen, että Brewer oli yhdessä jääkiekkokaudessa muuttanut koko suomalaista jääkiekkoilua urheilullisemmaksi. Samalla huomioitiin, että Brewerin HIFK pelasi hyvin yksinkertaista, mutta samalla kovin fyysistä jääkiekkoa.⁴³ Juha Rantasila kirjoittaa omaelämäkerrassaan Breweristä samansuuntaisesti. Hän keskittyi harjoituksissa ohjaamaan muita pelaajia ymmärtämään, että pelaamalla kovaa ja suoraviivaisesti pystyi menestymään. Rantasila toteaa, että Brewerin asema HIFK:n johtajana oli kiistaton, vaikka virallisesti joukkueen valmentajana toimi Esko Rekomaa.⁴⁴

Brewerin luoma pelityyli oli sekä urheilullisesti menestyksenkäs että helsinkiläisiä viihdyttävä. Yleisöä kiehtoi Helsingissä se, että sillä oli vihdoinkin menestyvä jääkiekkjoukkue, mutta erityisen kiinnostavaksi HIFK:n teki sen tapa pelata: Suomessa ei ollut totuttu näkemään fyysistä jääkiekkoa. Göran Stubbin johdolla HIFK:ssa ymmärrettiin aggressiivisen ja suoraviivaisen pelityylin merkitys yleisön viihtymiselle.

⁴⁰ UL 27.2.1969; IS 5.3.1969.

⁴¹ Jääkiekkokirja 1968–1969, s. 37.

⁴² Jääkiekkokirja 1969–1970, s. 37, 147.

⁴³ UL 6.3.1969, 27.3.1969.

⁴⁴ Rantasila 2013, s. 113.

Joukkueella oli tunnistettava ja omaleimainen pelillinen identiteetti, joka oli vieläpä tuottanut urheilullista tulosta mestaruuden muodossa. Keväällä 1969 Stubb pystyi kertomaan lehdistölle, että helsinkiläisten ennennäkemätön jääkiekkoinnostus oli mahdollistanut velkojen maksamisen. Niinpä ensimmäistä kertaa 1960-luvulla HIFK oli jääkiekkoseurana täysin velaton. Se oli seurausta nimenomaan pääsylipputuloista, jotka olivat sponsorisopimusten lähes täysin puuttuessa seuran ainoa merkittävä tulonlähde.⁴⁵

Carl Brewer'in luoma peli-identiteetti loi pohjan HIFK:n urheilulliselle ja taloudelliselle menestykselle, teki siitä tunnetun ja puhutun joukkueen ja aloitti Helsingissä suoranaisten jääkiekkobuumien. Brewer ei pelannut HIFK:ssa enää seuraavalla kaudella, mutta hänen opettamansa tapa pelata iskostui seuraan pitkäksi aikaa, monien mukaan jopa pysyvästi. HIFK:n tavasta olla iso ja ilkeä vastustaja tuli nopeasti käsite, josta seuran sisällä puhuttiin brändinä. Pelillisestä identiteetistä muodostui helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden HIFK:ssa eräänlainen ohjesääntö sille, miltä pelin tuli kaukalossa näyttää.⁴⁶ Toimivaa tapaa saavuttaa menestystä kaukalossa ja sen ulkopuolella ei kannattanut muuttaa. Lisäksi suuret katsojamäärät antoivat HIFK:n johtoportaalle viestin siitä, että seuran toiminta kiinnosti helsinkiläisiä.

Carl Brewer'in lähtö takaisin Pohjois-Amerikkaan kesällä 1969 tarkoitti, että HIFK:n puolustuksessa oli yhden miehen vajo. Tätä vajetta paikkaamaan Göran Stubb värväsi Lappeenrannan SaiPasta suurikokoisen puolustajan, Lalli Partisen, joka oli päättäneellä kaudella saanut mestaruussarjan suurimman määrän rangaistusminuutteja.⁴⁷ Partisella oli syystäkin maine pelaajana, jonka tielle ei kannattanut asettua. Frank Moberg muistelee, että vaikka Partisen tunteet eivät aina pysyneetkään kurissa, hänen avullaan HIFK oli vielä edellistäkin kautta parempi pelaamaan kovaa ja armottomasti:

”Saimme heti kriminaalijengin maineen. - - Käytimme edelleen koko kentän taklaussääntöä hyväksemme. Toisella kaudella olimme vielä parempia siinä. Toiset jengit vasta harjoittelivat sitä. Vastustajat olivat ihmeissään, että kuinka tässä nyt oikein pelataan, kun HIFK:n pelaajat ajavat koko kentän alueella suoraan päin”.⁴⁸

⁴⁵ UL 27.2.1969; Pohjalainen 2006, s. 21.

⁴⁶ Pohjalainen 2006, s. 102; Wickström 2012, s. 35.

⁴⁷ Jääkiekkokirja 1969–1970, s. 34.

⁴⁸ Pohjalainen 2006, s. 101

HIFK vakiinnutti tuolla kaudella maineensa Suomen aggressiivisimpana joukkueena. Se sai selvästi eniten jähnyä sekä Brewerin kaudella että sen jälkeen, ja vuosikymmenen taitteessa asiasta puhuivat niin lehtimiehet kuin muu jääkiekkoväkikin. HIFK:ssa maine tiedostettiin ja siitä oltiin myös ylpeitä. Samalla vastustajia pilkattiin ja jatkuvasti yleistyneisiin syytöksiin rikollisesta pelityylistä vastattiin korostetun ylimielisesti, kuten valmentaja Esko Rekomaan kommentti tammikuussa 1970 hyvin ilmentää: ”Toivomukseni on, että muutkin pelaisivat kovaa ja valittaisivat vähemmän”.⁴⁹

Kahden perättäisen mestaruuden sekä yleisöön menevän peli-ilmeen myötä realisoituvat ne mahdollisuudet, jotka HIFK sai yksinoikeudella voitettuaan Töölön Vesan uusintaottelussa ja noustuaan ainoana helsinkiläisjoukkueena mestaruussarjaan. Otteluissa kävi paljon yleisöä ja seura sai maksettua velkansa, mutta pidemmällä tähtäimellä vielä arvokkaampaa oli se, että HIFK:n jääkiekkjoukkueelle muodostui tunnistettava paikallinen seuraidentiteetti. Siinä missä peli-identiteetti kuvaa joukkueen toimintaa kaukalossa, seuraidentiteetti liittyy sen ulkopuolisten tekijöiden kanssa käytyyn vuorovaikutukseen. Toisin sanoen HIFK alkoi jääkiekkjoukkueena saada sosiaalisen kanssakäymisen merkityksiä myös kannattajiensa keskuudessa. Ilman urheilullista menestystä paikallista seuraidentiteettiä ei kuitenkaan olisi päässyt syntymään. Menestys takasi, että HIFK kiinnosti helsinkiläisiä laajasti, mikä sai hiljalleen aikaan sen, että HIFK:sta myös välitettiin.⁵⁰

Urheilukulttuuriin sidoksissa oleva identifioituminen tapahtuu eri tavalla kuin esimerkiksi kansallinen identifioituminen siinä, että urheiluidentiteetin voi valita lähes täysin vapaasti. Ei ole tavatonta samastua toisessa kaupungissa tai jopa toisessa maassa pelaavaan seuraan. Toisaalta on luonnollista, että oman kotiseudun urheilujoukkueet saavat eniten huomiota.⁵¹ HIFK:lla oli Helsingissä otollinen tilanne sikäli, että se pystyi ainoan mestaruussarjajoukkueen asemaansa hyväksikäyttäen luomaan itselleen maineen aidon helsinkiläisyyden symbolina ja joukkueena, jonka seuraaminen ikään kuin kuului Helsingissä asuvan jääkiekkoilusta kiinnostuneen ihmisen sosiaaliseen olemukseen.⁵² Hannu Ruonavaaran teoriaa mukaillen, kun yksilö muovaa paikallisidentiteettiään, hän

⁴⁹ Aalto 1992, s. 56–58.

⁵⁰ Itkonen 2007, s. 113.

⁵¹ Horne 2013, s. 81–82.

⁵² Rantasila 2013, s. 150–151; Wickström 2012, s. 36–37.

tekee sen omista sosiaalisista lähtökohdistaan. Niinpä kahden yksilön paikallisidentiteetit eivät tyypillisesti voi olla koskaan täysin identtisiä, mutta erilaisten symbolien myötävaikutuksesta esimerkiksi kaupunki voi saada yhteisesti samastuttavia merkityssisältöjä.⁵³ Kasvavan jääkiekosta kiinnostuneen helsinkiläisväestön silmissä HIFK olikin nimenomaan symboli, joka yhdisti tietynlaista helsinkiläisyyttä siitäkin huolimatta, että kyse ei ollut enää vain synnynnäisten helsinkiläisten joukkueesta ja että seura oli ollut aiemmin leimallisesti vain ruotsinkielisten. Seuraavaksi käsittelemme sitä, kuinka lajin orastava ammattimaistuminen sekä muutokset Helsingin väestörakenteessa mahdollistivat seuran ”helsinkiläisen” identiteetin.

Mika Wickström huomauttaa, että HIFK:n johdossa toimineet Göran Stubb ja Frank Moberg olivat ulkopaikkakuntalaisia, joten sikäli HIFK:n ”stadilainen” leima oli vain pinnallisesti sidoksissa sen todelliseen imagoon ja identiteettiin. Niin ikään merkittävimmät murroskauden pelaajat HIFK:ssa olivat paljolti muualta muuttaneita: Juha Rantasila tuli Porista, Carl Brewer Torontosta, Esa Isaksson ja Juhani Jylhä Raumalta, Lalli Partinen Lappeenrannasta ja myöhemmin tulivat myös turkulainen Juhani Tamminen, vaasalainen Stig Wetzell sekä oululainen Esa Peltonen.⁵⁴ Olisi kuitenkin väärin tulkita seurojen paikallisidentiteettiä vain sen perusteella, missä sen johtohahmot ovat syntyneet. Jääkiekkoilu oli Suomessa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa muuttumassa puoliammattimaiseksi seuratoiminnaksi, josta hyvänä esimerkkinä käyvät mm. helsinkiläisten seurojen satojen tuhansien markkojen velat: liikevaihto oli vuosittaisella tasolla varsin suurta. Töölön Vesan luopuminen jääkiekosta oli seurausta nimenomaan siitä, ettei sillä ollut mahdollisuuksia toimia muuttuneissa taloudellisissa olosuhteissa niiden edellyttämällä tavalla. Jääkiekkoilu oli muuttunut aiempaa vaativammaksi urheilutoiminnaksi, jossa urheilullinen menestyminen määräiti olemassaolon reunaehdot edellä kuvaamallani tavalla. Niinpä parhaiden pelaajien muuttaminen paikkakunnalta toiselle ei ollut millään lailla poikkeuksellista.

Tärkeämpää kuin analysoida sitä, mistä kukin on kotoisin, on katsoa tilannetta, jossa HIFK sai mahdollisuuden kasvattaa suosiotaan. Ensinnäkin Suomi urbanisoitui 1960-luvulla kovaa vauhtia, ja etenkin Helsingin väkiluku kasvoi nopeasti maaltamuuton

⁵³ Ruonavaara 2001, s. 22–26.

⁵⁴ Wickström 2012, s. 37.

seurauksena. Niinpä oli luonnollista, että myös johtavassa helsinkiläisessä jääkiekkoseurassa oli monia ulkopaikkakuntalaisia. Helsinkiläisyys tuskin tarkoitti 1960-luvun kasvun tilanteessa niin sanottua paljasjalkaisuutta, vaan pikemminkin yksinkertaisesti Helsingissä asumista. Toisekseen HIFK:n korostetun ylimielinen asenne ulkopaikkakuntalaisiin seuroihin oli enemmän osoitus sisäänpäin lämpiävästä seurakulttuurista kuin pakotetusta tarpeesta olla ”stadilainen”. Kuten toin aiemmin esille, HIFK:sta muodostui murroskauden aikana eräänlainen apukäsike sille, mitä kaikkea helsinkiläisyys saattoi 1960-luvun murroskaudella tarkoittaa. HIFK:n seuraidentiteetti oli urheiluseuralle hyvin tyypillinen: se korosti ”meitä” suhteessa ”muihin”.

Vielä sotien jälkeen HIFK oli leimallisesti ruotsinkielinen seura. Sen järjestämien tapahtumien ainoa kieli oli ruotsi ja sen kannattajat ja jäsenet olivat ruotsinkielisiä. Kielimuuri oli ollut HIFK:ssa erityisen korkea, ja etenkin sotien välisenä aikana ruotsinkielisyydestä pidettiin kiinni hyvinkin itsepintaisesti. Helsingin muissa ruotsinkielisissä seuroissa kieliasiaan oli suhtauduttu varauksettomammin. Ruotsinkielisen väestön koko Helsingissä kuitenkin pieneni selkeästi sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Niinpä 1950-luvulla suomenkieliset urheilijat HIFK:n eri lajien joukkueissa eivät olleet enää poikkeus, ja suomenkieliset kannattajatkin kiinnostuivat vuosikymmenen mittaan seurasta.⁵⁵ Seppo Aalto kirjoittaa, että HIFK:n hiljattainen kaksikielistyminen alkoi jalkapallokentiltä. Joukkueen kannattajilla oli tapana huutaa voitettun ottelun jälkeen ”Bra, bra, bra!”, mutta 1950-luvun lopulla huuto oli muuttunut kielellisesti neutraalimpaan huutoon ”Hei, hei, hei!”.⁵⁶ Virallisesti HIFK ei kuitenkaan vielä käyttänyt suomea.

HIFK täytti 75 vuotta vuonna 1972. Juhlavuotensa kunniaksi seura julkaisi historiikin *75 år för Finlands idrott*, jossa myös suomenkieliset kannattajat ja jäsenet toivotettiin tervetulleiksi mukaan toimintaan heidän omalla kielellään:

”Tänään IFK:lla on monta suomenkielistä jäsentä. Olemme ilolla todenneet että he näyttävät viihtyvän seurassamme. Heidän liittymisensä riveihimme osoittaa mielestämme että IFK:lla on hyvä maine myös kielirajan toisella puolella, kielirajan, joka en [sic] enää meidän päivinämme ole ylitsepääsemätön.”⁵⁷

⁵⁵ Kauhala & Hannula 1997, s. 23–24.

⁵⁶ Aalto 2000, s. 401.

⁵⁷ Björkman 1972, s. 12.

Juhlakirjassa johdanto oli kirjoitettu sekä suomeksi että ruotsiksi, mutta muut osiot olivat vain ruotsiksi. Suomenkielinen historiakatsaus ja seuraesittely olivat seuran ensimmäiset viralliset askeleet kohti kaksikielisyyttä. Vielä vuonna 1967 julkaistu 70-vuotisjuhlalehti oli kokonaan ruotsinkielinen, ja suomenkielistenkin seurojen tervehdykset oli julkaistu siinä ruotsiksi.⁵⁸

HIFK:n kaksikielistyminen oli yhtäältä vääjäämätöntä kehitystä ja toisaalta olosuhteiden pakottamaa, mutta tiedostaen tehtyä muutosta. Helsingin ruotsinkielisten määrä pieneni vuoden 1965 reilusta 60 000 asukkaasta kymmenessä vuodessa vajaaseen 48 000 asukkaaseen. Ruotsinkielisten osuus kaupungin koko väkiluvusta putosi vuosien 1965 ja 1975 välillä 12,1:stä 9,7:ään.⁵⁹ HIFK oli saanut suomenkielisiä kannattajia yhä enemmän aina 1950-luvulta lähtien niin jalkapallo-, jääpallo- kuin myöhemmin myös jääkiekkoukkueelleen, eikä tätä kehitystä ollut mahdollista peruuttaa. HIFK olisi voinut yrittää jarruttaa kaksikielistymistä, kuten se oli aikanaan tehnyt, mutta 1960- ja 1970-luvun taitteessa seurassa ymmärrettiin, ettei se enää kannattanut. Jalkapallokentillä kilpailu katsojista oli kiristynyt ja sisähallissa pelattavasta jääkiekosta oli tullut talven ykköslaji.

Lopulta HIFK:n uudenlaisen seuraidentiteetin muovautuminen vuodesta 1967 eteenpäin tiivistyy kahteen keskeiseen reunaehtoon: joukkueen piti olla kaupungin paras ja seuran piti voida varmistaa ja hyödyntää ylivoimainen näkyvyys Helsingissä. HIFK:ssa tulevaisuudennäkymät olivat sikäli valoisat, että se oli kyennyt jäähalliin pelaamaan päästyään nousemaan suomalaisen jääkiekkoilun huipulle sarjanousullaan ja kahdella mestaruudellaan. Samalla se oli luonut Helsinkiin ennen kokemattoman jääkiekkoinnostuksen ja keräsi Suomen suurimmat yleisölukemat niin Helsingissä kuin muuallakin. HIFK oli 1970-luvun alkaessa Helsingin paras, tunnetuin ja puhutuin jääkiekkoseura. Laajamittainen ja nopea menestys antoi sille mahdollisuuden tuoda itsensä esiin seurana, joka oli muita kohtaan ylimielinen ja kova, mutta joka toivotti tervetulleeksi jokaisen helsinkiläisen kielitaustaan katsomatta.

⁵⁸ Ks. HIFK 1967.

⁵⁹ Tilastollinen vuosikirja 1977, s. 51.

Murroskauden alun kilpailuasetelma

”Haittapuolista suurimpana näkisin seuratoiminnan kannalta seurojen traditiot. Jos otetaan esimerkiksi HJK:n saavutukset, kolme kultaa, viisi hopeaa ja neljä pronssia, voidaan todeta niiden olevan aikamoinen määrä ja se on ollut omiaan saamaan aikaan sen, että nuoria on automaattisesti liittynyt seuraan”⁶⁰

”Me olemme Karhu-Kissoissa, tosin vain johtokunnan piirissä tulleet siihen lopputulokseen, että traditiot eivät saa olla esteenä silloin kun on kysymys jääkiekkoilun eteenpäin viemisestä Helsingin kokoisessa kaupungissa. Ja jotta siitä tulisi jotakin, olemme valmiit hylkäämään kaikki perinteet.”⁶¹

HIFK:n noustua suomensarjasta mestaruussarjaan HJK, Jokerit ja Karhu-Kissat jäivät sekä yleisön silmissä että mediassa vähemmälle huomiolle. Kukin helsinkiläisseura oli toki tehnyt hissiliikettä sarjojen välillä aiemminkin, eikä siten ollut ennenkuulumatonta, että jokin seuroista – yleisimmin HIFK tai HJK – oli urheilullisesti paikalliskilpailijoitaan etevämpi. Tilanteen dynamiikkaa muutti nimenomaan Helsingin uusi jäähalli ja sen myötä kasvanut helsinkiläisten innostus jääkiekkoa kohtaan.

Jääkiekon nousu marginaalilajista suosituksi urheiluviihteeksi ei näkynyt vain seurajoukkueiden peleissä, vaan myös kansainvälisissä otteluissa. Siinä missä Tampereella oli totuttu voittamaan Suomen mestaruuksia ja näkemään Suomen maajoukkueen pelejä, Helsingissä kaikki oli yleisölle uutta. Osoitus helsinkiläisten kiinnostuksesta lajia kohtaan saatiin tammikuussa 1968, kun Suomen ja Neuvostoliiton välinen ystävyysottelu siirrettiin pelattavaksi Tampereelta Helsingin jäähalliin. Tampereella liput otteluun eivät olleet käyneet kaupaksi, mutta Helsingissä kävi toisin. Jäähalli täyttyi jääkiekosta hurmioituneessa pääkaupungissa nopeasti, ja myöhemmin Jääkiekkoliitto antoi helsinkiläisyleisölle myös tunnustuspalkinnon hyvästä urheiluhengestä mainiten vielä erikseen, että kannustus oli ollut erittäin laadukasta.⁶²

Helsinkiläisten innostuminen jääkiekkoilusta näkyi myös lasten ja nuorten harrastusmäärien kasvuna. Kaikkien neljän seuran juniorijoukkueet keräsivät nopeasti

⁶⁰ HS 30.12.1967: HJK:n puheenjohtaja Jukka Salomaa

⁶¹ *ibid.*: Karhu-Kissojen puheenjohtaja Reijo Levämäki

⁶² IS 18.1.1968

uusia jäseniä kaikkiin ikäluokkiin 1960-luvun loppupuolella. Vuonna 1967 eniten junioreita oli perinteisissä suurseuroissa HIFK:ssa ja HJK:ssa. Näiden riveihin tuli pelaamaan 1960-luvun puolivälin jälkeen satoja uusia harrastajia, ja Jokereissa ja Karhu-Kissoissakin kiekkoili yli sata poikaa kummassakin. Harrastajamäärien nopeasta kasvusta kehkeytyi seuroille myös vaikeuksia, sillä Helsingissä ei ollut likellekään riittävää määrää valmentajia tai jääkiekkokaukaloita. HIFK:n tilannetta helpotti kasvaneiden katsojamäärien kohentama taloudellinen tilanne, jonka myötä se pystyi houkuttelemaan valmentajia junioriseuroihinsa muita helsinkiläisjoukkueita paremmin, mutta HJK:lle, Jokereille ja Karhu-Kissoille asetelma oli erityisen vaikea.⁶³

Juniorivalmentajien ja harjoittelukenttien puutteen lisäksi suomensarjassa pelaavien kolmen helsinkiläisseuran suurena haasteena oli myös itse kilpailutoiminta. Helsingissä HIFK pystyi kilpailemaan parhaiden pelaajien suosiosta, mutta HJK:lla, Jokereilla ja Karhu-Kissoilla oli suuria vaikeuksia saada riveihinsä riittävän hyviä pelaajia. Kullakin seuralla oli toki omat tähtipelaajansa, mutta kolmen joukkueen kilpailukykyiseksi rakentamiseen riittävän hyviä pelaajia ei tuntunut riittävän. Kolmesta joukkueesta Karhu-Kissat pelasi selvästi pienimmällä budjetilla, ja Jokerit oli Aimo Mäkisen johdolla vasta aloittamassa toimintaansa. Niinpä niiden paineet menestyä ja nousta mahdollisimman nopeasti mestaruussarjaan olivat maltilliset. Vaikka Mäkinen olikin ilmoittanut sarjanousun olevan Jokereiden tähtäimessä, hän tiesi, että ensimmäistä kauttaan pelaavan joukkueen suhteen on syytä olla kärsivällinen. HJK:ssa asiat olivat toisin: suuren ja perinteikkään helsinkiläisseuran ei ollut sopivaa jäädä alemmalle sarjatasolle, vaan nousu mestaruussarjaan tuli varmistaa heti, jotta seura pääsisi HIFK:n kanssa osingoille suurista katsojamääristä.⁶⁴

Erilaisia jääkiekkjoukkueiden yhdistymisneuvotteluja oli käyty eri helsinkiläisseurojen välillä aiemminkin, mutta loppuvuodesta 1967 HJK:n, Jokerien ja Karhu-Kissojen johtomiehet istuivat keskustelemaan aiheesta uudella tavalla vakavuudella. Helsingin Sanomat järjesti joulukuussa tilaisuuden, jossa HJK:n Jukka Salomaa, Jokereiden Aimo Mäkinen ja Karhu-Kissojen Reijo Levämäki arvioivat helsinkiläisen jääkiekkoilun tilaa ja tasoa omien seurojensa näkökulmista. Helsingin Sanomien aloitteesta keskustelu

⁶³ HS 30.12.1967; Itkonen 2007, s. 108–109

⁶⁴ IS 5.3.1969

kääntyi nimenomaan nousevan lajin kasvun ongelmiin pääkaupungissa sekä niiden ratkaisemiseen yhdistämällä kaikki kolme seuraa yhdeksi vahvaksi organisaatioksi. Helsingin Sanomien omaksi yllätykseksi jääkiekkojohtajat suhtautuivat ajatukseen myönteisesti, joskin myös kriittisiä ajatuksia kuultiin.⁶⁵

Siinä, missä Aimo Mäkisen huolenaiheena oli helsinkiläisten jääkiekkoilijoiden huono taso – maajoukkueessa pelasi ani harvoin helsinkiläisiä pelaajia – Reijo Levämäki näki tilaisuuden rakentaa kilpailukykyinen joukkue, jolle Suomen mestaruus olisi realistinen mahdollisuus. Jukka Salomaan keskeisin huoli oli HJK:n perinteiden säilyminen, mutta toisaalta hän totesi, ettei helsinkiläisen jääkiekkoilun voimistaminen saisi jäädä kiinni ”teknisistä seikoista”, joilla hän luultavimmin tarkoitti uuden seuran nimeä.⁶⁶ HJK:n johtokunnan myönteisyys fuusioitumiselle selittynee ennen kaikkea sillä, että vastaperustettu Jokerit sekä vuonna 1938 HJK:sta irtautunut Karhu-Kissat laskettiin mahdollisiksi sulauttaa vanhimpaan ja suurimpaan seuraan ilman suurempia vastaväitteitä sen enempää kahden muun seuran, kuin oman seuransa jäsenten suunnalta, vaikka nimi saattaisikin vaihtua.

Toisin kuin HJK:ssa oletettiin, seuran kannattajat eivät suhtautuneet fuusiokeskusteluun lainkaan välinpitämättömästi. Nimenomaan hjk-laisen kiekkoilun perinteiden säilymisestä kannettiin huolta seuran jäsenistössä. Seurassa syntyi eripuraa siitä, voisiko johtokunta yksin päättää kokonaisen lajin lopettamisesta tai sulauttamisesta toiseen seuraan. Jäsenistössä oltiin pääasiassa sitä mieltä, että yleisseuran lajikirjosta päättäminen tuli tehdä yleiskokouksessa. Puheenjohtaja Jukka Salomaa puolestaan perusteli vastakkaista näkökulmaa sanomalla, että tämän kaltaiset päätökset on ennenkin tehty nimenomaan johtokunnassa, olihan HJK:n tennis- ja keilailujaostotkin päätetty aikanaan lopettaa. Lisäksi Salomaa korosti, ettei HJK:ssa ollut aietta lopettaa jääkiekkoilua, vaan sulauttaa jääkiekkoseura kahden muun seuran kanssa.⁶⁷

Fuusiokeskustelun aktiivisin osapuoli oli Helsingin Sanomat, jonka aloitteesta yhdistymistunnustelut kolmen helsinkiläisseuran kesken oli aloitettu. Lehden sivuilla neuvotteluja seurattiin tarkasti, mutta niiden edistymisen suhteen otettiin myös toteuttava

⁶⁵ HS 30.12.1967; HS 4.2.1968

⁶⁶ HS 30.12.1967

⁶⁷ Nya Pressen 3.2.1968; HS 4.2.1968

rooli. Se järjestikin kevättalvella lukijakilpailun, jossa pyydettiin keksimään nimi uudelle seuralle. Kilpailu sai lehden sivuilla paljon näkyvyyttä ja siihen lähetettiin tuhansia ehdotuksia, joista seurojen puheenjohtajat valitsivat mielestään parhaan, ”Helsingin Ritarit”.⁶⁸

Kilpailun päättyessä maaliskuun lopulla fuusioitumistilanne oli kuitenkin muuttunut oleellisesti, sillä Karhu-Kissat oli yleiskokouksessaan päättänyt vetäytyä hankkeesta. Toisin kuin HJK:ssa, Karhu-Kissojen säännöt edellyttivät, että lajiin liittyvät muutospäätökset tulee hyväksyttäväksi koko seuran jäsenistöllä. Näin ollen seuran johtoryhmällä ei ollut muuta vaihtoehtoa, kuin hylätä yhdistymissopimus, jonka se oli jo Helsingin Sanomien tilaisuudessa allekirjoittanut.⁶⁹ Karhu-Kissojen HJK:ta tiukempaa säännöstöä tulee katsoa siitä näkökulmasta, että sen toiminta jääkiekon erikoisseurana perustui vain jääkiekon pelaamiseen. HJK:ssa jääkiekko oli vain yksi yleisseuran lajeista, eikä siksi yhtä keskeinen edellytys olemassaololle. Yhtä kaikki, fuusioitumisen suhteen HJK ja Jokerit olivat ilman Karhu-Kissoja vaillinaisessa asemassa, sillä tavoitteena oli nimenomaisesti vähentää seurojen määrää kolmesta yhteen pelaajien ja juniorivalmentajien riittävän määrän takaamiseksi. Vaikka Karhu-Kissat ilmoittikin haluavansa jatkossakin kehittää helsinkiläistä jääkiekkoilua yhdessä HJK:n ja Jokerien kanssa ”muin keinoin” ja vaikka Helsingin Sanomissa vakuutettiin fuusion toteutuvan kahden seuran toimesta, tosiasiaassa yhdistymisajatus hylättiin Karhu-Kissojen irtautumisen myötä. Kesään mennessä Helsingin Sanomatkin oli lopettanut aiheesta kirjoittamisen kokonaan.

Rauman Lukon johtomiehet olivat esittäneet protesteja kesken kauden tapahtuvaa fuusiota vastaan, sillä he pelkäsivät kolmen helsinkiläisseuran pelaavan jäljellä olevat keskinäiset ottelunsa niin, että niistä yksi pystyisi ohittamaan Lukon ja nousemaan sen ohi mestaruussarjaan. Raumalla saatiin huokaista helpotuksesta fuusion kariuduttua, ja kauden päätteeksi Lukko nousi mestaruussarjaan Jokereiden, HJK:n ja Karhu-Kissojen sijoituttua mainitussa järjestyksessä suomensarjan länsilohkossa sijoille 2–4.⁷⁰ HJK:lle, Jokereille ja Karhu-Kissoille seurafuusion kariutuminen tarkoitti puolestaan sitä, että

⁶⁸ HS 21.3.1968

⁶⁹ HS 13.3.1968; HS 21.3.1968

⁷⁰ Jääkiekkokirja 1968–1969, s. 41–42; UL 11.1.1968; IS 29.1.1968

yhteistyön sijasta kunkin kolmesta seurasta oli keksittävä keinot sarjanousun mahdollistamiseksi itse.

Kauteen 1968–1969 valmistauduttiin kaikissa kolmessa seurassa ilman suurempia pelaajahankintoja, mutta etenkin HJK:ssa ja Jokereissa nousua mestaruussarjaan lähdettiin tavoittelemaan tosimelellä. Göran Stubbin hankittua keskinkertaisesti sujuneen mestaruussarjakauden päätteeksi HIFK:hon Carl Brewerin, yhden maailman parhaista jääkiekkoilijoista, sanomalehdistön mielenkiinto kohdistui lähes yksinomaan siihen. HJK:ta pidettiin edelleen suomensarjan helsinkiläisjoukkueista parhaana, mutta julkisuudessa pidettiin epätodennäköisenä, että edes se kykenisi sarjanousuun. Sanomalehdistön mielenkiintoa suomensarjassa pelaavia helsinkiläisjoukkueita kohtaan kuvaa hyvin se, ettei HJK:sta, Jokereista tai Karhu-Kissoista kirjoitettu oikeastaan lainkaan. Niinpä monelle tulikin yllätyksenä, että vahvan Turun palloseuran ohella myös Jokerit oli vuodenvaihteen jälkeen noussut todennäköiseksi sarjanousijasuosikiksi. Urheilulehdessä arvioitiin etelässä pelaavien joukkueiden saavan selkeää etua sääolosuhteista, sillä pohjoisemmassa talvi oli ollut poikkeuksellisen kylmä. Kun HIFK oli varmistanut Suomen mestaruutensa ja Jokerit oli noussut TPS:n ohella mestaruussarjaan, lehdessä arvioitiin, että Suomen jääkiekkoilun painopiste on vahvasti etelän hallipaikkakunnilla Tampereella ja Helsingissä.⁷¹

Jos kesällä 1968 uudet panostukset helsinkiläisjoukkueissa olivat olleet Carl Breweriä lukuun ottamatta vähäisiä, samaa ei voinut sanoa enää kesällä 1969. Jokerit värväsi Aimo Mäkisen johdolla peräti 11 uutta pelaajaa, joista tunnetuimpia olivat Porin Ässien maajoukkuepelaajat Veli-Pekka Ketola ja Alpo Suhonen sekä KooVeen Timo Sutinen ja Lahden Reippaassa kiekkoilleet Monosen veljekset, Erkki ja Lauri. Myös HIFK oli aktiivinen uusien pelaajien hankinnassa, sillä se korvasi Carl Brewerin lähdön takaisin Pohjois-Amerikkaan Lappeenrannan SaiPan kovaotteisella Lalli Partisella.⁷² Aimo Mäkisen panostukset Jokereiden historian ensimmäiseen mestaruussarjakauteen olivat niin suuret, että lehdistössä sitä pidettiin Tampereen Ilveksen jälkeen suurimpana mestaruussuosikkina. HIFK:n toiseen perättäiseen mestaruuteen ei sen sijaan uskottu, sillä Brewerin lähtöä pidettiin liian suurena iskuna. Myös Göran Stubb sanoi ennen

⁷¹ HS 6.3.1969; IS 5.3., 6.3.1969; UL 16.1., 20.2., 6.3.1969

⁷² UL 8.10.1969

kauden alkua, että kilpailu mestaruussarjassa on koventunut niin paljon, että HIFK:n mahdollisuudet ovat vain vähäiset.⁷³

HJK:ssa Jokereiden nousu mestari-HIFK:n rinnalle mestaruussarjaan oli herätys. Seurassa oli ajateltu, että se pystyy ennen pitkää peittoamaan uuden tulokkaan Jokerit ja selvästi pienemmällä budjetilla operoivan Karhu-Kissat ja nousemaan seuraavana helsinkiläisjoukkueena mestaruussarjaan. HJK ei kuitenkaan ollut likellekään riittävän laadukas joukkue ja se sijoittuikin suomensarjan etelälohkossa vasta viidenneksi ollen samalla huonoin kolmesta helsinkiläisjoukkueesta. Tämä sai HJK:n seurajohdon ymmärtämään, että menestyäkseen – siis noustakseen ylimmälle sarjatasolle, joukkueeseen oli hankittava uusia pelaajia. Niinpä HJK:n riveihin hankittiin kaudelle 1969–1970 useita uusia pelaajia, kuten maajoukkuemiehet Esa Peltonen ja Stig Wetzell.⁷⁴

Etenkin lahtelaisten Reippaan ja Upon Pallostä nimensä Lahti-69:ksi muuttaneen uusseuran kustannuksella tehdyt helsinkiläisseurojen pelaajahankinnat voidaan jälkeenpäin katsoa onnistuneiksi: HJK onnistui hyödyntämään kalliit pelaajahankintansa ja nousemaan mestaruussarjaan, ja Jokeritkin pelasi hyvän kauden ylimmällä tasolla, vaikka lehdistön kesällä asettamat mestaruustavoitteet eivät osoittautuneetkaan realistisiksi.⁷⁵ 1960- ja 1970-lukujen taitteessa helsinkiläinen jääkiekkoilu olikin ennen kokemattoman hyvällä tolalla, mitä urheilulliseen menestykseen tulee. HIFK:n kaksi perättäistä mestaruutta, Jokereiden ja HJK:n nousut mestaruussarjaan varmistivat, että Helsingin jääkiekko sai paljon huomiota osakseen. Samalla kolmen mestaruussarjalaisen välinen kilpailu Helsingissä alkoi koventua.

Urheilullinen menestys oli todellakin nostanut jääkiekkoilun suosiota Helsingissä koko 1960-luvun loppupuolen ajan. Etenkin HIFK:n otteluissa kävi paljon katsojia, ja lajista kirjoitettiin lehdistössä aiempaa enemmän. Vaikka HIFK:n, HJK:n ja Jokereiden menestysmahdollisuudet perustuivat suurelta osin maakunnista ja HIFK:n tapauksessa jopa ulkomailta tuotuihin pelaajavahvistuksiin, joukkueet koettiin – ainakin lehtikirjoittelun perusteella – nimenomaan helsinkiläisiksi. Varsinkin HIFK:ta, mutta

⁷³ UL 13.8.1969; Veikkaaja 1.9.1969

⁷⁴ UL 13.8.1969; Jääkiekkokirja 1969–70, s. 41

⁷⁵ Jääkiekkokirja 1970–1971, s. 19, 40

myös HJK:ta pidettiin kannattajien piirissä osana helsinkiläisen urheilumaailman uutta ilmentymää. Jokerit oli puolestaan vuosikymmenen vaihteessa vielä niin nuori seura, ettei sille ollut ehtinyt muodostua vahvaa peli-, saati seuraidentiteettiä. Voidaan olettaa, että kannattajat olivat perua Töölön Vesan ajoilta. Tästä näkökulmasta helsinkiläinen jääkiekkoinnostus osui Jokereiden kannalta sopivaan aikaan, sillä se takasi oletettua paremmat katsojamäärät.

HIFK:n kova pelityyli oli tullut kahden Suomen mestaruuden myötä tutuksi niin katsojille, medialle kuin muille joukkueillekin, mutta Jokereiden ja HJK:n tunnettuus oli Helsingin ulkopuolella huomattavasti vähäisempää. Jotkut saattoivat henkilöidä Jokerit Aimo Mäkiseen tai muistaa takavuosien Töölön Vesan työväen perinteet, mutta nuoren joukkueen tyyli oli suurelle yleisölle tuntematon. Samoin oli HJK:n jääkiekkjoukkueen kohdalla: jalkapallokentillä oli totuttu näkemään Klubin taitavan joukkueen menestystä, mutta jääkiekkokaukaloissa pelaavaa joukkuetta ei laskettu Suomen tunnetuimpiin.

Seuraavissa luvuissa tarkastelen helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden edistymistä kahdesta laajasta näkökulmasta: millä tavoin uudenlainen helsinkiläinen kaupunkilaisidentiteetti nivoutui jääkiekkoon ja kuinka voimistunut kilpailu vaikutti Helsingin jääkiekkoseurojen toimintaan ja kirjoon. Esittelen ja erittelen helsinkiläisen jääkiekkoilun muutoksia ja ilmiöitä uusien kaupunkialueiden ja uudenlaisen seurajohtamisen kautta. Pidän analyysini keskiössä seurojen välisten identiteettierojen ja -yhtäläisyyksien vaikutukset murroskauden kehittymisen dynamiikkaan.

3. Kasvava Helsinki ja jääkiekkoilun paikallisidentiteetti

”Muuttoliike Helsingin seudulle jatkui. Kaupunki kasvoi vielä 1960-luvun puolivälissä ja autoliikenne lisääntyi erittäin nopeasti. Seudun työpaikat kasautuivat Helsingin keskustaan, asuminen suuntautui esikaupunkeihin. Asuntotonteista oli kova puute. Hetkeksi maapulaa helpotti Vuosaaren liittäminen Helsinkiin 1966”.⁷⁶

Helsingin kasvuvauhti oli ollut koko sotien jälkeisen ajan varsin nopea. Vuoden 1946 alueliitokset vaikuttivat osaltaan Helsingin kasvuun, mutta sen jälkeenkin väkiluku kasvoi tasaisesti ja nopeasti maalta muuton seurauksena. Uusia helsinkiläisiä tuli 10 000 henkeä vuodessa koko 1950-luvun, ja myös 1960-luvulla kaupungin kasvuvauhti jatkui ennennäkemättömän nopeana. Tämä asetti kaupungille painetta asunnontuotannon kiihdyttämiseen, josta syystä keskustan alueita tiivisrakennettiin 1950- ja 60-luvuilla. Vanhat puutalot purettiin suurten kivisten kerrostalojen tieltä muun muassa Kalliossa ja Kampissa. Jatkuva tarve uusille asunnoille väestön kasvaessa näkyi 1960-luvulla Helsingin reuna-alueiden rakentamisena. Itäiseen ja pohjoiseen Helsinkiin syntyi täysin uudenlainen asumisen muoto, kun luonnon keskelle rakennettiin kerrostalokokonaisuuksia. Näitä tehokkaaseen asumiseen, mutta väljään rakentamiseen perustuneita alueita alettiin kutsua ”lähiöiksi”.⁷⁷

Helsingin seudun väkiluku kasvoi 1960-luvun aikana noin 170 000 hengellä, ja suurin osa tästä kasvusta kohdistui nimenomaan keskusta-alueiden ulkopuolelle rakennettuihin uusiin asumalähiöihin, myös Helsingin maalaiskunnan ja Espoon alueille. Helsingissä puolen miljoonan asukkaan raja rikkoutui vuonna 1965.⁷⁸ Lähiöt olivat erityisen houkutteleva vaihtoehto Helsingin keskusta-alueilla asuneille lapsiperheille, joille tiivistyvä kaupunkirakenne aiheutti tilahausta. Panu Pulma esittää tutkimuksessaan, että Helsingin lähiöiden asukkaat olivat 1960- ja 70-luvuilla tyypillisesti nuoria ja perheellisiä: esimerkiksi Kontulan 20 000 asukkaasta vain noin 500 oli vanhuksia. Paitsi lapsiperheitä, keskustasta muutti lähiöihin myös vähävaraisia, jotka häädettiin uudisrakennettavilta alueilta 1960-luvulla.⁷⁹

⁷⁶ Schulman 2000, s. 55

⁷⁷ Schulman 2000, s. 39–40

⁷⁸ Tilastollinen vuosikirja 1970, s. 6

⁷⁹ Pulma 2000, s. 138, 190; Schulman 2000, s. 45

Helsingin kasvu keskustan ulkopuolisille alueille on se viitekehys, jonka puitteissa analysoin helsinkiläisen jääkiekkoilun uudenlaisen identiteetin syntyä. Uusilla asuinalueilla ei ollut historian saatossa muovautuneita merkityssisältöjä, kuten vanhoilla asuinalueilla keskustan tuntumassa. Seuraavissa kahdessa alaluvussa analysoin uusien – etenkin itäisten ja pohjoisten – helsinkiläisten lähiöiden sekä uuden helsinkiläisen jääkiekkjoukkueen, Jokereiden, linkittymistä seuraidentifioitumisen näkökulmasta. Tässä analyysissä esittelen sellaisia historiallisia tihentymiä, jotka ilmentävät lähiöasumisen ja Jokereiden jääkiekkjoukkueen kannattamisen välistä yhteyttä. Samalla vertailen uusia ja vanhoja asuinalueita Jokereiden ja perinteisempien helsinkiläisjoukkueiden näkökulmista.

Lähiöt Jokereiden seuraidentiteetin perustana

”Jokerit oli ennen kaikkea lähiöissä asuvien ihmisten joukkue, jonka urheilukulttuurille antoi lisämausteen Töölön Vesan työläisurheilutausta. Seura ja lähiöt syntyivät yhtä aikaa, Jokereilla ja lähiötodellisuudessa eläneillä ihmisillä oli yhtä vähän vanhoja helsinkiläisiä perinteitä vaalittavanaan. Jokerit edusti uutta syntymässä olevaa jääkiekkokulttuuria, lähiöiden asukkaat edustivat uutta syntymässä olevaa helsinkiläisyyttä, jonka voimistuessa vanha stadilaisuus jäi vain muistoksi menneestä entisen kulman kundien tavatessa Hakaniemen torilla”⁸⁰

Helsingin 1960-luvun kasvusta valtaosa keskittyi keskusta-alueen ulkopuolelle lähiöihin. Etenkin kaupungin itäiset ja koilliset asuinalueet kasvoivat 1960-luvulla nopeasti. Vuoden 1969 525 000 helsinkiläisestä yli 250 000 asui esikaupungeissa ja näistä yli 100 000 asui Helsingin itä- ja koillisosien uusilla lähiöalueilla.⁸¹ Vaikka Helsingin väkimäärä taittui pienoiseen laskuun 1970-luvulla, se ei vaikuttanut näiden alueiden väestömäärän kasvuun, sillä vuonna 1975 esikaupungeissa asui jo liki 300 000 asukasta, joista mainituilla lähiöalueilla vajaat 115 000.⁸² Näin ollen Helsingin itäiset lähiöalueet vakiinnuttivat 1960- ja 70-lukujen taitteessa asemansa kaupungin suurimpana esikaupunkialueena. Kuten Seppo Aalto edellä olevassa lainauksessa huomauttaa, Jokerit syntyi pitkälti samaan aikaan, kun Helsingin lähiöitä rakennettiin. Jokerit oli siten

⁸⁰ Aalto 2000, s. 458

⁸¹ Tilastollinen vuosikirja 1970, s.6, 9–10

⁸² Tilastollinen vuosikirja 1975, s. 10–11

uutena seurana samalla tavalla hieman tuntematon, kuin vastikään rakennetut kaupunginosat, joista monen kohdalla oli aiemmin ollut vain metsää tai peltoa.

Ennen lähiöiden rakentamista kukin neljästä suuresta helsinkiläisestä jääkiekkoseurasta pelasi ja harjoitteli kaupungin keskustassa tai sen tuntumassa: HJK ja Karhu-Kissat pelasivat Hesperian kentällä, HIFK Väinämöisen kentällä ja Töölön Vesa Brahen kentällä. Jäästadionin ja myöhemmin jäähallin rakentaminen keräsi seurat yhteen, mutta seurojen ydinalueet olivat olleet keskustassa tai sen liepeillä.⁸³ Lähiöiden rakentaminen muutti tätä dynamiikkaa oleellisesti, sillä sen myötä muuallekin kuin kaupungin ytimeen tuli riittävästi väestöpohjaa urbaanin lajin harrastamiselle ja pelaamiselle. Jarmo Kortelainen on kirjoittanut, että ilman riittävää asukasmäärää urheilulajin harrastajamäärät pysyvät tyypillisesti pieninä eikä lajikulttuuri pääse kehittymään. Kun paikalliset urheilulajin käytännön toteuttamiseen liittyvät tekijät – esimerkiksi väestön riittävä määrä, harjoitteluolosuhteet ja asukkaiden keskinäiset verkostot – kehittyvät, lajin suosio kasvaa.⁸⁴

Helsingin itäisissä lähiöissä puitteet jääkiekon suosiolle olivat kunnossa, mutta vasta Jokereiden perustaminen toi niihin jääkiekkoseuran. Aimo Mäkinen oli Jokereita perustaessaan päättänyt, että hänen seuransa tähtäin on luoda mestarijoukkue, joka koostuisi pelkästään helsinkiläistaustaisista pelaajista:

”Jos kerran saisimme omasta takaa kasvatetuksi Jokeri-joukkueen, joka on täysi [sic] helsinkiläinen, silloin todella tuntisin tehneeni jotain merkittävää huippujääkiekkoilumme puolesta. Juuri tästä syystä ovatkin nappulat lähinnä sydäntäni”.⁸⁵

Mäkinen kiinnitti heti Jokerit perustettuaan huomiota Helsingin Sanomien järjestämään korttelikiekkoturnaukseen, jossa Helsingin eri kaupunginosien juniorijoukkueet kilpailivat toisiaan vastaan. Mallia tähän turnaukseen oli otettu Tampereelta, jossa lasten jääkiekkoilu oli huomattavasti suositumpaa kuin Helsingissä. Mäkisen on täytynyt ajatella, ettei helsinkiläisjunioreiden turnauksen taso ollut erityisen hyvä eikä pelaajia riittävästi, sillä 1960-luvun vuotensa vain paria sataa junioriharrastajaa käsittänyt Jokerit perusti vuonna 1970 aivan uudenlaisen tavan toteuttaa lasten jääkiekkoilua. Jokereiden

⁸³ Pohjalainen 2008, s. 58

⁸⁴ Kortelainen 2007, s. 77

⁸⁵ UL 2/1971: Aimo Mäkinen

sisäinen juniorien jääkiekkosarja nimettiin Kanada-sarjaksi ja siinä pelasi pian yli 1000 helsinkiläislästä. Joukkueet perustettiin kaupunginosittain ja nimettiin NHL:n esikuvajoukkueiden mukaan. Perustetut juniorijoukkueet olivat Herttoniemen Chicago Black Hawks, Myllypuron Detroit Red Wings, Kulosaaren Minnesota North Stars, Puotilan Montreal Canadiens, Kontulan, Mellunmäen ja Jakomäen New York Rangers, Kontulan Ottawa Silver Seven, Vuosaaren Toronto Maple Leafs sekä Lauttasaaren Boston Bruins.⁸⁶ On huomionarvoista, että Jokereiden Kanada-sarjan alueilla asui vuonna 1970 varsin suuri määrä ihmisiä, 124 370, eli 43,5 % kaikista Helsingin esikaupunkialueilla asuneista.⁸⁷

Pasi Koski on tutkinut vanhempien suhtautumisen vaikutuksia lasten liikunta- ja urheilutottumusten kehittymiseen. Hänen mukaansa lapset aistivat herkästi, minkälaisia urheiluun liittyviä asioita vanhemmat pitävät tärkeinä. Esimerkiksi urheiluseuran kannattaminen on Kosken mukaan tyypillisesti periytyvää, eli lapset kannattavat usein samoja joukkueita kuin vanhempansa. Laajemmassa katsantokannassa lapset pitävät tärkeänä ylläpitää samoja urheilutottumuksia kuin vanhempansa. Koski painottaa, että lasten liikuntamenot ovat hyvä indikaattori sille, kuinka tärkeinä vanhemmat kulloinkin pitävät lastensa urheiluharrastuksia. Lasten liikunta- ja urheilusuhteelle olennaisinta on se, kuinka paljon lapset voivat harrastaa.⁸⁸

Jääkiekko oli Helsingissä vielä 1970-luvun alussa kasvava laji. Sen seuraaminen oli suositumpaa kuin koskaan aikaisemmin, mutta kaupungin suosituinta lajia siitä ei ollut vielä tullut. Samoin oli lasten harrastajamäärien suhteen: jalkapallolla oli huomattavasti enemmän junioriharrastajia. Jääkiekon suosio kuitenkin kasvoi nopeasti kaikkialla Helsingissä.⁸⁹ Samalla, kun harrastajamäärät kasvoivat, myös epäkohtiin alettiin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Suurimpana ongelmana lasten jääkiekkoharrastukselle pidettiin sen kustannuksia perheille.⁹⁰ Aimo Mäkinen ratkaisi ongelman maksamalla itse Jokereiden junioripelaajien varusteet ja harjoittelun:

⁸⁶ HS 25.2.1968; <http://fi.jokerit.wikia.com/wiki/Kanada-sarja>

⁸⁷ Tilastollinen vuosikirja 1970, s. 9–10.

⁸⁸ Koski 2004, s. 195, 203.

⁸⁹ Aalto 2000, s. 459

⁹⁰ UL 9/1971

”Jokerit ei missään tapauksessa tuota voittoa. Meillä on valtavasti junioreita. Heidän, ja yli 30 nappulaseuran peluuttaminen, vaatettaminen ja varustaminen nielee niin paljon, ettei kauden päättyessä ole markan lanttia tulopuolella”.⁹¹

Jokereiden yli tuhannen jääkiekkojuniorin katras Itä-Helsingissä ja Lauttasaassa osoitti, että lajin harrastamista arvostettiin lähiöissä korkealle. Se, että Aimo Mäkinen maksoi kalliin harrastuksen niin monelle, sitoutti lähiöiden vanhemmat suhtautumaan lajin harrastamiseen vakavuudella, ja toisaalta myös seuraan sitouduttiin uudella tavalla. Kosken teoriaa mukaillen, Jokereista tuli itähelsinkiläisten lasten liikuntasuhteen kehityksen mahdollistajana tärkeä tekijä junioreiden vanhemmille ja siten myös junioreille itselleen. Toisaalta Mäkinen avokätisyys loi varmasti jonkinlaista kiitollisuussuhdettakin seuran ja vanhempien välille: Mäkinen oli antanut Itä-Helsingin lapsille lahjan, joka muovasi koko seudun lapsiliikunnan olemusta.

Seppo Aalto on korostanut, että Jokerit ja Itä-Helsingin lähiöt syntyivät samaan aikaan, joten oli vain luonnollista, että seura sai sieltä jalansijaa. Aimo Mäkinen Kanada-sarja perustettiin Itä-Helsinkiin juuri oikeaan aikaan, sillä uusien kaupunginosien asukkaille ei ollut ehtinyt syntyä sosiaalista aluetietoisuutta, siis paikallisidentiteettiä.⁹² Anssi Paasin mukaan uusien lähiöiden asukkaiden paikallisidentifioituminen on tavallisesti sekavaa ja löyhää, eikä ole lainkaan poikkeavaa, että yhteiseksi koetusta aatteesta tai ilmiöstä, kuten musiikista tai urheilusta muodostuu paikallista me-henkeä nostattava voima.⁹³ Urheiluidentiteettejä tutkinut Hannu Ruonavaara on todennut samansuuntaisesti, että paikallisen urheiluseuran liittäminen paikallisidentiteettiin on yleisintä sellaisilla henkilöillä, joiden kokemukset yhteenkuuluvuudesta asuinpaikkaansa ovat kaikkein vähäisimmät. Ruonavaaran mukaan onkin hyvin tyypillistä, että uuden paikkakunnan asukkaat hakevat yhteenkuuluvuuden tunnetta nimenomaan urheiluseuran kautta.⁹⁴

Jos tutkitaan jääkiekkjoukkuetta paikallisen yhdyskunnan, kuten kaupungin tai kaupunginosan edustajana tai ilmentymänä, on tyypillistä ajatella, että siihen samastuminen tarkoittaa sitä edustavan joukkueen kannatusta, ei toisinpäin. Ruonavaara

⁹¹ HS 21.1.1971: Aimo Mäkinen

⁹² Aalto 2000, s. 458.

⁹³ Paasi 1984, s. 88–89, 110–113.

⁹⁴ Ruonavaara 2001, s. 29.

kuitenkin huomauttaa, että ”jääkiekkjoukkueen kannatus ei pelkästään ilmaise paikallisidentiteettiä vaan myös rakentaa sitä”. Niinpä esimerkiksi itähelsinkiläisen perheen Jokeri-kannatus voi hyvin vahvistaa perheen itähelsinkiläisyyden kokemusta sen ohella, että heidän Jokeri-kannatuksensa on mahdollisesti perua asumisesta Itä-Helsingissä.⁹⁵

Jokereiden Kanada-sarjan perustaminen aiheutti 1970-luvun Helsingissä juniorijääkiekkoilun buumin, jollaista ei ollut aiemmin pääkaupungissa koettu. Parhaimmillaan Jokerit-joukkueita oli 42, joissa pelasi yli tuhat lasta neljässä ikäluokassa. Mukaan olisi tullut paljon enemmänkin innokkaita, mutta pääkaupunkiseudun alueella ei ollut harjoittelumahdollisuuksia kaikille halukkaille. Helsingiläiset jääkiekkoseurojen johtomiehet, Aimo Mäkinen ja Göran Stubb etunenässä kritisoivatkin voimakkaasti Helsingin kaupungin viranomaisia huonoista liikunta- ja harjoittelumahdollisuuksista. Tekojääratoja oli vain kaksi, eli jäähalli ja Pirkkolan ulkorata. Tästä syystä seurat joutuivat viemään juniorijoukkueitaan Hämeenlinnaan, Forssaan ja Lahteen harjoittelemaan ennen kuin talven pakkaset helpottivat tilannetta.⁹⁶ Aalto kirjoittaa, että huolimatta puutteellisista olosuhteista Kanada-sarja oli paitsi osanottajamääriltään, myös urheilullisesti välitön menestys. Sarjan parhaista kootut joukkueet voittivat nimittäin Suomen mestaruuksia ja muita mitaleita useina vuosina kaikissa ikäluokissa. Tämä vain lisäsi lasten jääkiekkoinnostusta Helsingissä.⁹⁷

Mediassa Aimo Mäkinen oli heti Jokerit perustettuaan saanut maineen rahoillaan pröystäilevänä mesenaattina, joka ei välittänyt suomalaisen urheilujohtamisen lainalaisuuksista tai amatööriurheilun herrasmiessopimuksista. Tampereen Tapparan omistaja Mikko Westerberg oli yksi Mäkisen vakiintuneimpia kriitikkoja. Hän oli syyttänyt Mäkistä värväriksi useita kertoja eri vuosina ja kertonut sanomalehdistössä, kuinka Jokerit on tyhjästä kasattu ostopoukku. Mäkinen kimmastui ilmeisesti tästä väitteestä siinä määrin, että marssitti kaikki kynnelle kykenevät jokerijuniorit samanaikaisesti Helsingin jäähallin jälle yhteiskuvaan. Urheilulehdessä Mäkinen lähetti suorasanaiset terveisensä Westerbergille:

⁹⁵ *ibid.*

⁹⁶ HS 1.12.1971.

⁹⁷ Aalto 1992, s. 112–119.

”Mikko Westerberg on aina puhunut, että Jokerit on värväriseura. Minä lähetän tämän kuvan Aamulehden välityksellä hänelle ja pyydän että hän toimittaa minulle samanlaisen Tapparasta muistoksi sen junioritoiminnasta!”⁹⁸

Seppo Aallon mukaan Mäkisen tempaus ja sen saama julkisuus muutti Jokereiden julkisuuskuvan Helsingissä täysin: ostojoukkueen diktaattori Mäkinen osoittautuikin lapsista välittäväksi helsinkiläisjäähkiekkoilun isähahmoksi.⁹⁹

Siinä, missä Jokerit löysi kannattajakuntansa Itä-Helsingin lähiöistä junioreidensa avulla, HIFK ja HJK olivat edelleen vanhojen helsinkiläisalueiden – erityisesti keskustan – joukkueita. Tämän alaluvun alussa oleva lainaus Seppo Aallolta on osuva: Jokerit oli todellakin 1970-luvulle tultaessa uusien, vanhan ”Stadin” ulkopuolisten helsinkiläisalueiden asukkaiden joukkue. HIFK sen sijaan painotti stadilaisuuttaan voimakkaasti. Sen ei tarvinnut tehdä mittavia panostuksia juniorikiekkoiluun ollakseen suosituin helsinkiläinen jääkiekkoseura, vaan se pystyi sanelemaan omaehtoisesti asemansa pääkaupungin ykkösjoukkueena. HIFK:n kaikkein keskeisin valttikortti oli sen saavuttama menestys: nousu mestaruussarjaan ja kaksi Suomen mestaruutta tunnistettavalla pelityylillä olivat tehneet siitä Helsingin ylivoimaisesti suosituimman joukkueen.

HJK:n elintila HIFK:n varjossa oli käymässä ahtaaksi, sillä jääkiekkoilun lisäksi se oli häviämässä HIFK:lle myös jalkapallossa. Toisin kuin HJK, Jokerit pystyi esittäytymään eräänlaisena vastavoimana HIFK:lle. Sen lisäksi, että se leimautui Itä-Helsingin lähiöiden joukkueeksi, sen haluttiin myös täysin tietoisesti näyttäytyvän korostetun suomenkielisenä seurana. HIFK:ta pidettiin Jokereiden piirissä ylimielisenä ja pilkallisena paremman väen seurana, ja toisaalta HIFK:n kannattajien piirissä Jokereiden kannattaja-alueet Itä-Helsingissä leimattiin toisen luokan asujaimistoiksi, ei *oikeaksi* Helsingiksi.¹⁰⁰ HIFK:n silloinen taloudenhoitaja Frank Moberg toteaa elämäkerrassaan, että HJK jäi vaille mahdollisuuksia Jokereiden ja HIFK:n välisessä identiteettikilpailussa. Mobergin lausahdus Jokereiden noususta helsinkiläisten suosioon

⁹⁸ UL 2/1971: Aimo Mäkinen.

⁹⁹ Aalto 1992, s. 119–120.

¹⁰⁰ Aalto 1992, s. 128–129; Aalto 2006, s. 102–103.

ilmentää seurojen 1970-luvun alun välistä dynamiikkaa hyvin: ”Kyllä me hieman katselimme, että mikä jengi se nyt tuossa oikein yrittää pyristellä”.¹⁰¹

Toisaalta myös HIFK:ssa vakavoiduttiin, kun seurojen välinen kilpailu suosioista sai julkisuutta. Tähän liittyi olennaisesti se, että Jokerit oli alkanut menestyä myös aikuisten kilpasarjatasolla ja voitti Suomen mestaruuden HIFK:n jäädessä toiseksi vuonna 1973. Siinä, missä HIFK oli kova ja pelottava, Jokerit pelasi taitavaa ja nopeaa peliä. Lehdistössä puhuttiin Jokereiden älykkäästä ”nallipyssyketjusta”, jonka pienikokoiset hyökkääjät Timo Turunen, Pentti Hiros ja Timo Kyntölä ratkaisivat monta ottelua. HIFK:ssa lehdistön antamat leimat aiheuttivat ärsyntymistä:

”Nallipyssyketju oli erittäin tuhoisa esimerkiksi meitä vastaan. Noilta ajoilta on olemassa median lanseeraama juttu, että ”HIFK on voimaa ja Jokerit on järkeä”. Tätä sitten käytettiin otsikoissa. Milloin järki voitti voiman tai päinvastoin. Sehän ärsytti meitä yli kaiken, että meitä pidettiin tyhminä”.¹⁰²

Jokerit oli noussut varsin lyhyessä ajassa suosituksi itähelsinkiläiseksi urheiluilmiöksi. Nousun taustalla olivat yhtäältä Aimo Mäkisen halukkuus käyttää rahojaan junioriekkoiluun ja ymmärrys Itä-Helsingin kasvun tuomasta potentiaalista seuran suosion kasvattamisen näkökulmasta. Toisaalta Jokereiden ilmestyminen Helsingin jääkiekkokartalle osui oikeaan aikaan. HIFK:ta Jokereiden nousu ei hetkauttanut, sillä sen suosion pohja oli valettu jo aiemmin ja oli vankkaa tekoa: HIFK oli edelleen kaupungin selvästi suosituin jääkiekkoseura. Jokereiden suosion ja urheilullisen menestyksen taustalla oli sen sijaan vain yksi tekijä, Aimo Mäkinen. Tarkastelen hänen toimintatapojaan sekä merkitystään Jokereille sekä yleisemmin helsinkiläiselle jääkiekkoilulle seuraavassa alaluvussa.

Rakennusmestari Aimo Mäkisen rooli

”Olen jo sen verran vanha mies, että on pakko alkaa ajatella jo vähän itseäänkin. Kun kaikki täällä Suomessa on kohdaltani selvää, muutan ulkomaille ihan varmasti.

¹⁰¹ Pohjalainen 2006, s. 109–110.

¹⁰² Pohjalainen 2006, s. 109: HIFK:n taloudenhoitaja Frank Moberg.

Jääkiekkoliiton johtokunnassa joudun olemaan vielä tämän ja seuraavankin kevään, koska minut on sinne valittu. Mutta sen jälkeen alkaa lepo”.¹⁰³

”Kolme pelaajaa on Jokereiden toivomuslistalla ensi kaudeksi. Keinosen tulo mestarijoukkueeseen on ainakin selviö. Emme tahdo vatkata enää kovinkaan kauan. Perjantaihin mennessä on Jokereiden runko selvä”.¹⁰⁴

Nämä Aimo Mäkinen vuoden välein antamat lausunnot kuvaavat hyvin sitä kiivasta ja äkkipikaista luonnetta, jolla hän Jokereita johti. Vuonna 1972 Jokereissa tapahtui suorastaan dramaattisia käänteitä, kun Mäkinen päätti lyhyessä ajassa kahdesti, että seuran toiminta päättyy. Toisin kuitenkin kävi, sillä Mäkinen pyörsi molemmilla kerroilla lopullisiksi julistamansa päätökset ja alkoi pian rakentaa uutta joukkuetta suurella innolla. Tässä alaluvussa erittelen Aimo Mäkinen taipumuksia ja merkityksiä henkilönä ja johtajana Jokereiden historian alkutaipaleella. Tuon esille myös sellaisia tendenssejä Mäkinen toiminnasta ja persoonasta, jotka vaikuttivat olennaisesti koko suomalaiseen jääkiekkoiluun.

Jokereiden nousu mestaruussarjaan keväällä 1969 merkitsi, että sillä oli mahdollisuus kilpailla paitsi Suomen mestaruudesta, myös helsinkiläisten huomiosta HIFK:ta vastaan. Siinä, missä HIFK:n jääkiekkojaostoa johti moderni, ammattitaitoinen ja kylmän laskelmoiva Göran Stubb ryhmineen, Jokereissa päätäntävalta oli yksin Aimo Mäkisellä. Aalto kuvailee, kuinka Jokereiden kolmen hengen johtoryhmässä oli Mäkinen lisäksi kaksi ”klienttiä”, joiden roolina oli lähinnä kirjoittaa nimensä alle tärkeisiin papereihin, mutta muutoin seurassa vallitsi ”yksi mies ja yksi ääni” -periaate.¹⁰⁵ Mäkinen tähtäin oli heti alusta asti ollut, että Jokerit nousisi aivan Suomen kirkkaimmalle huipulle. Pidemmän tähtäimen suunnitelma oli luoda menestyksekkäs joukkue oman seuran kasvateista, mutta ensimmäisten vuosien aikana se ei vielä ollut mahdollista. Niinpä Mäkinen kunnostautuikin pelaajien värväamisessä muista seuroista, josta toiminnasta hän sai varsin nopeasti negatiivistakin kuuluisuutta.¹⁰⁶

¹⁰³ IS 15.3.1972: Aimo Mäkinen.

¹⁰⁴ UL 14.3.1973: Aimo Mäkinen.

¹⁰⁵ Aalto 2000, s. 456.

¹⁰⁶ IS 13.1.1971.

Jokereiden nousu mestaruussarjaan oli uudelle seuralle epätyypillisen nopea, sillä se pelasi lopulta vain kaksi kautta suomensarjassa. Lehdistössä arvioitiin, että Mäkisen joukkueen urheilullista menestystä helpotti huomattavasti se, että Jokerit sai periä Töölön Vesalta paitsi paikan suomensarjassa, myös joukkueen pelaajat kapteeni Timo Turusen johdolla. Jokerit nähtiin mediassa ja yleisön joukossa Töölön Vesan toiminnan suorana jatkajana, jota mielikuvaa se itsekin tuki ottelumainoksissaan, kun Jokerit-nimen perään kirjoitettiin aina epäselvyyksien välttämiseksi ”Entinen Töölön Vesa”.¹⁰⁷

Aimo Mäkisen halukkuus tehdä Jokereista menestyvä joukkue oli kuitenkin Vesan perinteistä poikkeavaa. Ensin joukkueeseen värvättiin Veli-Pekka Ketolan ja Timo Sutisen kaltaisia Suomi-kiekkoilun huippunimiä ja vuosikymmenen vaihteessa suomalaiset saivat tottua lukemaan lehdistä, kuinka Mäkinen suunnitteli hankkivansa Jokereihin miltei jokaisen muun joukkueen parhaat pelaajat. Jokerit oli ensimmäisen mestaruussarjakautensa loppupuolella sarjan paras joukkue, mutta se ei riittänyt mestaruuteen saakka. Tämä tietysti kasvatti Mäkisen halukkuutta värvätä maan parhaat pelaajat Helsinkiin. Myöhemmin Jokerit vahvistuikin mm. Ässien Jorma Valtosella, joka oli maajoukkueen ykkösmaalivahti, mutta Ilveksen Lasse Oksanen ja Jorma Peltonen sekä Tapparalan Pekka Marjamäki jäivät vanhoihin seuroihinsa Mäkisen pitkään jatkuneista kovista puheista huolimatta.¹⁰⁸

Mäkinen oli suomalaisena urheilujohtajana täysin poikkeuksellinen niin toimintatavoiltaan kuin yleiseltä asenteeltaan urheilua kohtaan. Hän oli läpeensä itsepintainen ja häpeilemätön eivätkä häntä kiinnostaneet sen enempää muiden mielipiteet kuin suomalaisen jääkiekkoilun amatöörisäännötkään. Tämän saivat kokea sekä pelaajat että muut seurajohtajat. Esimerkiksi Veli-Pekka Ketola on kertonut, ettei hän tarvinnut keväällä 1969 herätyskelloa lainkaan, sillä Mäkinen soitti hänelle varhain viikon jokaisena aamuna, kunnes tämä suostui siirtymään Jokereiden riveihin. Sama toimintamalli ei toiminut kaikkiin pelaajiin. HIFK:hon Porista siirtynyt Juha Rantasila oli lähellä allekirjoittaa sopimuksen Jokereihin, mutta oli aamu-unisena suuttunut Mäkisen toistuviin soittoihin siinä määrin, että päätti Jokereihin siirtymisen sijasta jäädä paikalliskilpailijaan. Myös Jorma Peltonen ilmaisi ärtymyksensä Mäkisen toimintaan

¹⁰⁷ Mm. HS 10.11.1967, UL 29.10.1969.

¹⁰⁸ HS 16.2., 17.2., 20.3.1970.

Tukholman maailmanmestaruuskilpailuissa 1970, kun tämä oli toistuvasti udellut hänen jatkoaikeitaan maaotteluiden jälkeen.¹⁰⁹

Vaikka Mäkinen ei saanut hankittua kuin osan niistä pelaajista, joiden hän milloin minäkin vuonna kertoi lehdistön välityksellä siirtyvän Jokereihin, maine värvärinä oli varsin oikeutettu. Mäkisen ”avoimen lompakon taktiikka”¹¹⁰ poiki suuren joukon pelaajasopimuksia Jokereihin, mikä teki Jokereista nopeasti hyvin menestyvän joukkueen. Samalla se teki Mäkisestä helsinkiläisen jääkiekkokuuluisuuden ja Jokereiden joukkueesta paljon odotettua kiinnostavamman: kumpikin alkoi 1970-luvun alkuvuosina saada runsaasti palstatilaa lehdistössä. Mäkisen tavasta leveillä setelitupoilla ja kulkea jäähallien käytävillä lompakkoaan läpsytellen tuli nopeasti käsite, joka ihmetytti ja vihastutti suomalaista jääkiekkoväkeä. Häntä alettiin pian jopa pelätä suomalaisissa urheilupiireissä, sillä häpeilemätön rahoilla leveys ja suuret lupaukset tuntuivat tehoavan varsinkin maakunnissa.¹¹¹

On kuvaavaa, että Helsingissä alkoi kesällä 1970 kiertää sitkeä huhu, jonka mukaan Mäkinen olisi ostanut helsinkiläisen jalkapalloseura Ponnistuksen. Huhu osoittautui vääräksi ja oli perua siitä, että Ponnistuksen Esko Piipponen oli käynyt ottelun puoliajalla kahvilla Mäkisen kanssa. Molemmat kiistivät huhun useampaan kertaan, ja Mäkinen totesi, ettei jalkapallo kuulu hänen suunnitelmiinsa, vaikka sanoikin voivansa tarvittaessa auttaa Ponnistusta pyyteettömästi.¹¹² Ponnistus-huhun laantumisesta ehti kulua vain reilu vuosi, kun lehdet uutisoivat Mäkisen olevan halukas ostamaan talousvaikeuksiin joutuneen Tapion Hongan jalkapallojoukkueen. Vaikka Hongan johto ei ollut vielä antanut lupaa seuran myymiselle, Mäkinen kertoi lehdistölle, ketkä joukkueessa tulisivat seuraavalla kaudella pelaamaan ja kuinka sen nimi muutettaisiin Jokereiksi. Lopulta Hongan seurajohto päätti olla myymättä joukkuettaan Mäkiselle.¹¹³

HIFK:n toisen mestaruuskauden jälkeen Jokerit menetti maan parhaimpiin pelaajiin kuuluneen Veli-Pekka Ketolan, mutta Mäkinen värväsi tilalle monta muuta

¹⁰⁹ Aalto 1992, s. 40–41; Aalto 2000, s. 456; Rantasila 2013, s. 144; HS 17.2., 20.3.1970.

¹¹⁰ Tätä termiä käytettiin 1960- ja 70-luvuilla paljon kuvaamaan Mäkisen tyyliä suostutella pelaajia Jokereihin. Mm. Aalto 1992, s. 38; UL 2/1971.

¹¹¹ Aalto 1992, s. 38–39; UL 2.9.1970.

¹¹² HS 29.7.1970.

¹¹³ HS 30.11., 1.12.1971.

huippukiekkoilijaa. Jokereiden panostukset olivat niin suuret, että sitä pidettiin ennen kauden alkua suurena mestariuosikkina yhdessä HIFK:n kanssa.¹¹⁴ Jokerit pelasikin hyvin, mutta kevättalven notkahdus suorituksissa aiheutti sen, että mestariksi nousikin Porin Ässät – Veli-Pekka Ketolan johdolla. Jokereiden jääminen toiseksi oli Mäkiselle suuri shokki, sillä hän aloitti välittömästi kauden päätyttyä värväämään muiden joukkueiden pelaajia hyvinkin kiihkeästi.¹¹⁵

Osittain värväysyritykset saattoivat johtua siitä, että Jokereista oli lähdössä suuri määrä tärkeitä pelaajia muihin seuroihin. Mäkinen oli nimittäin riitaantunut muutamien avainpelaajien, kuten Lauri Monosen kanssa, mikä osaltaan myötävaikutti siihen, että Jokerit koki keväällä ja kesällä 1971 mestaruussarjan joukkueista suurimmat pelaajamenetykset. Toisaalta kyse saattoi olla myös hämäyksestä: HJK:n kevään 1970 ja Karhu-Kissojen kevään 1971 nousut mestaruussarjaan ylikuumensivat pelaajamarkkinoita niin, että pelaajien hinnat nousivat ennennäkemättömän suuriksi. Mäkinen oli todennäköisesti tilanteen tasalla ja halusi vain kiihdyttää pois lähtevien pelaajiensa hinnannousua.¹¹⁶ Palaan tähän tematiikkaan tarkemmin viimeisessä pääluvussa.

Seuraavaan kauteen lähdettäessä Jokerit oli heikentynyt pelaajamateriaaliltaan huomattavasti. Vaikka pelit sujuivat alkutilanteeseen nähden hyvin, yleisöä Jokereiden pelit eivät tuntuneet kiinnostavan – kenties siksi, että suuria satsauksia tehnyt HJK koettiin nyt vetovoimaisempaan vaihtoehtona: se keräsi suuren yleisösuosion toisella mestaruussarjakaudellaan. Toisaalta Jokerit oli itse ilmeisen väritön joukkue, vaikka menestyikin toisinaan esimerkiksi HIFK:ta paremmin.¹¹⁷ Välittömästi kauden päätyttyä kävi ilmi, että Jokereiden neljäs sija mestari Ilveksen sekä helsinkiläisten HJK:n ja HIFK:n takana ei ollut tyydyttänyt johtaja Mäkistä. Hän kertoi väsähtäneensä jääkiekkojohtajan toimeen ja ilmoitti lopettavansa Jokereiden toiminnan ja erottavansa joukkueen jokaisen pelaajan.¹¹⁸ Mäkisen nälkä tehdä pelaajahankintoja muista joukkueista oli kasvanut syödessä koko Jokereiden olemassaolon ajan, mutta keväällä 1972 voimat ja kiinnostus jääkiekkoseuran johtamiseen olivat loppuneet.

¹¹⁴ UL 16.9.1970.

¹¹⁵ Rantasila 2013, s. 144–145.

¹¹⁶ Aalto 2006, s. 98–99; HS 3.6.1971.

¹¹⁷ Aalto 1992, s. 83; UL 22.12.1971; UL 8.3.1972.

¹¹⁸ IS 15.3.1972.

Mäkisen ilmoitus Jokereiden edustusjoukkueen toiminnan loppumisesta aloitti vilkkaan keskustelun lehdistössä ja helsinkiläisissä jääkiekkopiireissä. Mediassa Mäkisen vetäytymispäätöksen syyksi epäiltiin taloudellisten tappioiden lisäksi sitä, ettei hän kokenut saavansa helsinkiläisyleisöltä riittävästi kiitosta panokselleen Jokereiden hyväksi. Jokereiden pelaajien keskuudessa Mäkiselle kannettiin kaunaa, koska tämä oli päättänyt asettaa jokaiselle pelaajalle 45 000–60 000 markan karanteenimaksun. Se tarkoitti, että jokaisen pelaajan oli maksettava Mäkiselle mainittu summa, jos halusi siirtyä seuraavaksi kaudeksi muualle pelaamaan.

”Aimossa itsessä on paljon vikaa. Hän päästi muutaman pikkujutun takia monta hyvää tyyppiä pois ja odottaa, että yleisö pysyy katsomossa. Ennen sarjaa puhuttiin, että hyvä jos säilyvät. Ei ihme että katsojat valitsevat mielenkiintoisempia seuroja kannatettavaksi. -- Ymmärrän karanteenit ja hinnat joissain tapauksissa, mutta tulimme Töölön Vesasta suurin osa täysin ilmaiseksi. Ikinä ei Mäkinen ole 60 000 markkaa uhrannut per nuppi. On katkeraa huomata kolmen vuoden ankaran työn tuloksena olevansa puilla paljailla”.¹¹⁹

Kaoottisesta tilanteesta huolimatta Jokereiden juniorijoukkueista ilmoitettiin, että niiden toimintaa pyritään jatkamaan, joskin mahdollisesti uusilla nimillä. Joidenkin kaupunginosajoukkueiden piirissä aiheesta vallitsi epätietoisuus, sillä Mäkinen ei ollut kertonut seuran toiminnan lopettamisesta kenellekään ennen kauden päättymistä. Mäkinen myönsi Ilta-Sanomille, ettei hän ollut ehtinyt tehdä päätöksiä junioreihin liittyen, mutta lupasi ilmoittaa sellaisesta parin viikon kuluessa. Joka tapauksessa tilanne oli mietityttänyt Mäkistä, joka oli todennut ”Eniten minua tässä vaiheessa huolestuttaa kymmenien juniorijoukkueiden kohtalo. Emme ole vielä keksineet, miten siitä pulmasta selviämme”.¹²⁰

Lopulta Jokereiden tulevaisuudesta kerrottiin jo seuraavana päivänä. Mäkinen oli pitänyt Jokereiden junioripäällikkö Timo Haapaniemen, kapteeni Timo Turusen ja hyökkääjä Timo Sutisen kanssa kokouksen, jossa oli sovittu Jokereiden jatkamisesta huolimatta Mäkisen vetäytymisestä sivummalle. Mäkinen sopi ”kolmen Timon delegaation”¹²¹ kanssa, että vastedes Jokereita johdettaisiin demokraattisesti juniorien ja pelaajien

¹¹⁹ HS 17.3.1972: Jokereiden kapteeni Timo Turunen.

¹²⁰ HS 17.3.1972; IS 17.3.1972.

¹²¹ Termi on laina Seppo Aallolta, joka on käyttänyt sitä teoksissaan.

edustajien sekä Timo Haapaniemen muodostaman johtokunnan toimesta. Aimo Mäkinen ilmoitti jäävänsä junioritoiminnan taustahenkilöksi ja lupasi edustusjoukkueen toiminnan rahoituksen ensimmäiselle vuodelle, jonka jälkeen varat oli tarkoitus hankkia pääsylipputulosta. Timo Sutinen kuvailee Aallon kirjoittamassa Jokereiden 25-vuotishistoriassa, että pelaajistossa oli tuolloin vireillä ajatus tehdä Jokereista vapaita teatteriryhmiä muistuttava itsehallinnollinen, demokraattinen ja valmentajaton kollektiivi, jossa olisi ollut vakituisesti vain 16 pelaajaa.¹²²

Jos Mäkisen päätökset seuran toiminnan lopettamisesta ja päivä sen jälkeen sen jatkamisesta olivat tulleet yllättäen ja nopeasti, sama tyyli jatkui vain kymmenen päivää myöhemmin. Helsinkiläiset saivat lukea lehdistä 28. maaliskuuta, että HJK, Jokerit ja Karhu-Kissat olivat yksimielisesti päättäneet fuusioitua yhdeksi seuraksi. Seurojen johtomiehet, etenkin HJK:n joukkueenjohtaja Hannu Kylläinen olivat neuvotelleet yhdistymisestä jo pitkään, sillä taloudellinen paine oli kasvanut varsinkin HJK:ssa ja Karhu-Kissoissa suureksi. Kaikki kolme seuraa painottivat, että yhdistyminen on jääkiekkoilun etu, sillä neljä seuraa on liikaa yhdelle kaupungille. Aimo Mäkinen havainnollisti, että neljä seuraa pelaa yhden kauden aikana yhteensä 54 kotiottelua, mikä oli hänen mukaansa mahdoton yhtälö: ”Kaksi joukkuetta on paljon parempi!”¹²³

Suunnitelma HJK:n pelaajarungon ympärille rakennettavasta yhdistelmäjoukkueesta yllätti kaikkien kolmen joukkueen pelaajat täysin, sillä yhdessäkään seurassa pelaajille ei ollut puhuttu suunnitelmista mitään. Etenkin Jokereiden pelaajien keskuudessa tunnelma oli hämmentynyt ja osin tyrmistynyt, koska täysin päinvastaiset suunnitelmat seuran tulevaisuudesta oli lyöty lukkoon vain puolitoista viikkoa aiemmin. Mäkinen kertoi lehdistössä, että yhdistyminen oli saanut Jokereiden pelaajien hyväksynnän, mutta todellisuudessa pelaajat vastustivat sitä jyrkästi. Kun selvisi, että aiemmin käytyjen toiminnanjatkamisneuvottelujen taustalla oli tehty kolmen seuran salaisia fuusiosuunnitelmia, kitkeryys Mäkistä kohtaan nousi uudelleen:

¹²² Aalto 1992, s. 83–84, 89; HS 18.3.1972.

¹²³ HS 28.3.1972; IS 28.3.1972.

”Kaikki romahti ja se hieman kirvelee. Jokereissahan oli joukkuehenki saatu korkealle, ei ollut soraääniä eikä muutakaan heikentävää. Nyt se pakostakin rakoilee. -- Ensi talven Jokereissa homma olisi ollut todella demokraattista”.¹²⁴

”Pelaajien keskuudessa esiintyi luonnollisesti vastustusta tuota yhdistymistä kohtaan. Mieluummin Jokerit olisi jatkanut omana joukkueenaan. Juuri kun on oltu kolme vuotta yhdessä, ja pelaajat ovat alkaneet tuntea kunnolla toisensa, kaikki hajoaa”.¹²⁵

Helsingin Kauppakorkeakoululla pidettiin Jokereiden junioreiden kaudenpäättäjäistilaisuus sunnuntaina 9.4.1972. Tilaisuuteen oli saapunut yli 600 Jokereiden junioria ja noin 80 valmentajaa ja huoltajaa. Tilaisuuden alussa Timo Haapaniemi pahoitteli menneen kauden pitkiä harjoittelumatkoja Lahteen ja Forssaan ja kertoi, että Helsingin kaupunginhallitus on hyväksynyt Jokereiden Tuki ry:n suunnitteleman harjoitteluhallin rakentamisen Myllypuron urheilupuistoon. Tunnelma Kauppakorkeakoululla oli ilmoituksesta huolimatta ollut seesteinen, sillä ajatus seurafluusiosta oli kaikkien mielissä ja sitä vastustivat niin juniorihenkilökunta kuin joukkueiden pelaajat ja heidän vanhempansa. Aimo Mäkinen oli paikalla seuraamassa, kun kauden jälkeisiä pelaajapalkintoja jaettiin parhaille junioreille. Hän oli kuitenkin poistunut kesken seremonioiden silmin nähdessä hermostuneena juhlasalin ulkopuolelle ja halunnut keskustella palkintoja jakamassa olleiden edustusjoukkueen pelaajien, erityisesti Henry Lepän, kanssa. Mäkinen tunsikin, että hänen tuli kommentoida epämieluisaksi koettua fuusioaihetta juhlatilaisuudessa. Niinpä hieman yllättäenkin ilmoitettiin, että Mäkinen pitäisi tilaisuuden lopuksi oman puheenvuoronsa. Mäkinen oli astellut puhujakorokkeelle epäröiden ja toistellen ”mitä minä nyt sanon, mitä minä nyt sanon”. Hänen puheenvuoroaan on pidetty helsinkiläisen jääkiekon tunnetuimpina käännekohtina:

”Minä kiitän teitä kaikkia huoltajia ja lasten vanhempia menneestä kaudesta... Jokainen teistä on kuullut siitä fuusiohankkeesta – mutta kun minä olen seurannut sitä jokerihenkeä tämän fuusiokeskustelun aikana, niin olen tullut siihen tulokseen, että tätä seuraa ei voi hajottaa. Jokereiden seitsemän kirjainta pysyvät koossa niin kauan kuin minä voin sille antaa tukeni ja voin siihen vaikuttaa, minä takaan sen. Vielä kerran Jokerit säilyvät

¹²⁴ HS 29.3.1972: Jokereiden puolustaja Jouko Öystilä.

¹²⁵ IS 30.3.1972: Jokereiden maalivahti Eero Holopainen.

entisellään. Luistelkaa pojat ja kiekkoilkaa. Älkää unohtako koulua siinä sivussa. Minä tuen teitä niin pitkälle kuin minulla on mahdollisuuksia”.¹²⁶

Puheenvuoroa seurasi välittömästi valtaisa riemu, kun huoltajat ja vanhemmat osoittivat suosiotaan seisten ja lapset juoksivat pitkin Kauppakorkeakoulun käytäviä iloitsemassa Jokereiden tarinan jatkumisesta. Mäkiselle huudettiin eläköön-huutoja ja paikalla olleet lehtimiehet keräsivät haastatteluja. Aalto kuvailee osuvasti, kuinka Mäkinen oli koonnut Jokereiden edustusjoukkueen tunteettomasti rahalla, mutta juniorien edessä autoritäärisen johtajan tunteet pääsivät valloilleen: hän seisoj puhujakorokkeella kuuntelemassa saamiaan suosionosoituksia hämmentyneenä ja liikuttuneena.¹²⁷

Vaikka lopullinen päätös fuusiosta irtautumisesta tapahtuikin vasta Kauppakorkeakoululla Henry Lepän ja muiden pelaajien kanssa käytyjen keskustelujen seurauksena, ja kenties vasta puhujakorokkeella, jonne Mäkinen oli normaalista valmistelusta poiketen astunut ilman muistiinpanoja, todellisuudessa juniorien kohtalo oli mietityttänyt häntä jo pitkään. Aivan kuten kuukautta aiemmin tehdyn toiminnanlopettamispäätöksenkin kohdalla, myös fuusiokeskustelussa Mäkinen oli eniten huolissaan junioreidensa tulevaisuudesta. Kuten Aalto asian ilmaisee, juniorit olivat lapsettoman Mäkisen lapsi.¹²⁸ Mäkinen ymmärsi, että HJK:ssa ja Karhu-Kissoissa nähtiin merkityksellisenä vain edustustason kiekkoilu. Juniorijoukkueiden kohdalla se tarkoitti, että Mäkinen olisi joutunut hylkäämään loput 600 Jokerit-junioria, jotka eivät pelanneet edustusjoukkueissa. Tämä heitteille jäämisen uhkakuva keräsi eniten vastustusta ja muutti lopulta Mäkisen mielen.¹²⁹

Kauppakorkeakoulun puheessaan Aimo Mäkinen saneli Jokereiden identiteetin perustan. Kymmenien juniorijoukkueidensa kautta Jokerit ankkuroitui Itä-Helsinkiin, jossa siitä muodostui henkinen selkänoja ja paikallisen identifioitumisen kulmakivi tuhansille perheille. Hannu Ruonavaaran huomio siitä, että jääkiekkjoukkueen kannattaminen voi rakentaa paikallisidentiteettiä, eikä vain ilmaista sitä, toteutui Mäkisen Kauppakorkeakoululla pitämän puheen jälkimainingeissa. Jokerit vakiinnutti vahvan

¹²⁶ HS 10.4.1972; UL 12.4.1972.

¹²⁷ Aalto 1992, s. 88; UL 12.4.1972.

¹²⁸ Aalto 2006, s. 104.

¹²⁹ Aalto 1992, s. 87–89; UL 12.4.1972.

jalansijansa Itä-Helsingissä, jonka jääkiekkoa seuraavissa perheissä joukkuetta alettiin kannattaa vielä entistäkin hurmoksellisemmin.¹³⁰

Mäkisen katsannossa fuusioitumisesta sopiminen HJK:n ja Karhu-Kissojen kanssa oli Helsingin jääkiekkoilun tasoa parantava teko. Hän ajatteli, että edellytykset pelata tasokasta jääkiekkoa olisivat paremmat silloin, kun Helsingissä olisi kaksi seuraa neljän sijasta. Sopimuksesta irrottautumisen taustalla oli puolestaan jääkiekkoilevien junioreiden edellytykset, kuten edellä olen kuvannut. On syytä painottaa, että vaikka Jokerit toi jääkiekkoilun itähelsinkiläisiin lähiöihin, Mäkisen ensisijainen tavoite ei missään vaiheessa ollut luoda Itä-Helsinkiin Jokerit-lähtöistä kaupunki-identiteettiä. Sellaisen syntyminen tapahtui kyllä Mäkisen toiminnan seurauksena, mutta päämääränä hänellä oli ensisijaisesti saada lapset urheilemaan ja toisaalta tuottaa Jokereiden edustusjoukkueille pelaajia. Mäkinen toi seurafuusiokeskustelujen aikana moneen kertaan ilmi, etteivät seurojen perinteet ole hänen mielestään erityisen arvokkaita. Nämä lausunnot tulee ymmärtää Jokereiden lyhyen ja siksi vielä perinteettömän historian kontekstissa: Mäkinen oli tullut jääkiekkopiireihin ulkopuolelta, ja Jokerit oli hänen ainoa kosketuspintansa helsinkiläiseen jääkiekkokulttuuriin. Niinpä hänen näkemyksensä seurojen perinteistä heijastelevat sitä kokemusta, joka hänellä Jokereiden perinteistä oli ehtinyt kertyä. Niin ikään Mäkisen kommentit helsinkiläisestä seurajoukkueiden kannustuskulttuurista sivuuttivat kokonaan mahdolliset seuraidentiteetteihin liittyvät tekijät, joista hän ei tuntunut perustavan.¹³¹

Itä-Helsingin uusista asuinalueista muodostui Jokereiden kannatuksen ydinalue Mäkisen juoniorijoukkueiden kautta. Uuden joukkueen kannattaminen oli noilla alueilla vankkaa, mutta vasta kevään 1973 Suomen mestaruus teki Jokereista laajasti suosiota keränneen joukkueen niin, että sen kannattajakuntaa verrattiin lehdistössä perinteisiin HJK:hon ja HIFK:hon. Mestaruus vakiinnutti Jokerit helsinkiläisenä – erityisesti itähelsinkiläisenä urheiluilmiönä, jonka nopea ja älykäs pelityyli ihastutti katsojia ja erotti sen voimakkaimmasta kilpailijasta HIFK:sta. Edellisen kevään kaudenpäättäjäistilaisuuden tapahtumat Kauppakorkeakoululla antoivat Jokereiden kannattajille tarinankerronnallisen mahdollisuuden oman seuran merkityksestä – siis eräänlaisen

¹³⁰ Aalto 1992, s. 88–90; Aalto 2000, s. 458; Ruonavaara 2001, s. 29.

¹³¹ Aalto 2000, s. 458; IS 28.3.1972; UL 7.3.1973.

kertomuksen, johon seuraidentiteettiä pystyi nojaamaan. Tuhansille itähelsinkiläislapsille tärkeä yhteisö oli pelastettu viimeisellä mahdollisella hetkellä. Jokereiden voittama Suomen mestaruus olikin monelle Jokeri-mieliselle tämän kertomuksen ja itähelsinkiläisen me-hengen huipentuma.

Jokereiden perustamisen jälkeinen vahva kiinnittyminen oli sekä sattuman että oikeanlaisen toiminnan seurausta. Kuten olen edellä näyttänyt, Jokerit perustettiin samaan aikaan, kun Helsinkiä rakennettiin laajasti keskustamaisten kaupunginosien ulkopuolelle. Yhtäältä Aimo Mäkinen oli siis Jokereineen oikeaan aikaan oikeassa paikassa ja toisaalta hänen vanha johtoajatuksensa lasten urheiluharrastuksien tärkeydestä tuotti nopeasti hedelmää. Jokereista muodostui 1970-luvun alkuvuosina Itä-Helsingin urheilusta kiinnostuneille perheille ylpeyden aihe ja uudenlaisen lähiökaupunki-identiteetin kiintopiste. Perinteiset HIFK ja HJK saivat kannatuksensa perinteisillä seuduilla ja Mäkisen uudenlainen eikä lainkaan perinteinen Jokerit kiinnittyi uudennlaisille alueille.

Aimo Mäkisen osuus Jokereiden ja samalla koko helsinkiläisen jääkiekkoilun muovautumisessa oli valtava. Yksittäisen mesenaatin perustamassa seurassa ei sinänsä ollut mitään uutta, mutta Mäkisen täydellisen autoritäärinen ja äkkipikainen tyyli oli Suomessa ennen kokematon. Mäkisen rahan voimaan perustunut johtamistapa suututti monia, mutta toisaalta teki Jokereista tunnetun sekä ennen kaikkea vetovoimaisen seuran. HIFK:n tunnettuus ja suosio olivat edelleen ylivoimaisia, mutta nyt kaupungissa oli jääkiekkjoukkue, joka pystyi kilpailemaan sen kanssa. Tämä olisi tuskin onnistunut ilman Mäkisen itsepäistä ja periksi antamatonta asennetta junioriurheilua kohtaan. Yli tuhannen lapsikiekkoilijan tukeminen maksoi paljon, mutta toisaalta sitoutti lähiöiden jääkiekkoperheet seuraan tavalla, jota ei ollut aiemmin koettu. Jokereiden tuhkimotarina Kauppakorkeakoululta Suomen mestareiksi oli omiaan luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta itähelsinkiläisissä Jokeri-kannattajissa. Mäkinen tuli siis luoneeksi kokonaan uudenlaisen seurajärjestelmän junioreista edustusjoukkueeseen. Siten hän uudisti voimakkaasti helsinkiläistä jääkiekkoilua, joka oli paitsi seurajoukkue- myös junioritasolla ollut Tamperetta jäljessä.

Seuraavassa käsittelyluvussa tarkastelen helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden päättymistä ja seurauksia. Otan erityistarkasteluun kaksi teemaa: helsinkiläisten

jääkiekkoseurojen keskinäisen kilpailun vaikutuksen lajin tulevaisuuteen kaupungissa sekä suomalaisen jääkiekkoilun hiljattaisen liukumisen amatööriurheilusta kohti ammattilaisuutta.

4. Helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden päätös

”Maailma on utopistinen, ei amatöörejä enää olekaan. Ateenassa pidettiin kisat vuonna 1896 ja maratoonin voittaja sai eläkkeen urheiluteostaan, siitä lähtien olympiaurheilijat ovat olleet ammattilaisia. Ennen pelattiin pari kuukautta jääkiekkoa ja loput tehtiin jotain muuta, silloin voitiin olla puhtaita amatöörejä. Nykyisin harjoitellaan kymmenenä kuukautena vuodessa ja siinä sivussa elätetään perhe ja käydään koulut, ketkä silloin voivat olla puhtaita amatöörejä, ehkä muutamit. Puoliammattilaisuus olisi ehkä ratkaisu, olisihan se ainakin mielekäs ammatti.”¹³²

Helsinkiläisen jääkiekkoilun suosion nopea kasvu vuosikymmenen vaihteessa näkyi suurina panostuksina neljän jääkiekkoseuran taloudessa. Jääkiekko-otteluista oli tullut jäähallin valmistumisen ja HIFK:n kahden mestaruuden myötä tuote, joka kävi aiempaa merkittävästi paremmin kaupaksi pääkaupungissa talvi- ja kevätkaukausina. Tämä aiheutti neljän helsinkiläisseuran kilpailun kiristymisen katsojista, mikä puolestaan näkyi pelaamisen tason nousuna. Kilpailu koveni 1970-luvun alkuvuosina jopa siinä määrin, että pelaajista alettiin maksaa aiempaan verrattuna moninkertaisia karanteenimaksuja. Seppo Aalto on kutsunut tätä helsinkiläisjääkiekkoilun ilmiötä Hulluiksi vuosiksi.¹³³

Hullut vuodet vaikuttivat helsinkiläisten jääkiekkoseurojen toiminnan jatkumahdollisuuksiin ratkaisevasti. Kun alati koventuva kilpailu johti jääkiekkoilussa ammattiurheilumaisiin toimintamuotoihin, perinteisin menetelmin operoineet HJK ja Karhu-Kissat putosivat taloudellisesti kannattavan HIFK:n ja Aimo Mäkisen rahojen turvin kilpailleen Jokereiden kyydistä. Tässä kehityksessä tarkastelen suomalaisen pääsarjajääkiekkoilun muuttuneita edellytyksiä sekä syitä, joiden takia juuri HJK ja Karhu-Kissat joutuivat ahtaalle Helsingissä. Jälkimmäisessä alaluvussa erittelen helsinkiläisestä näkökulmasta suomalaisen amatöörijääkiekkoilun periaatteiden murtumisprosesseja, jotka johtivat lopulta uuden pääsarjan, eli Jääkiekon SM-Liigan perustamiseen. Kuten HIFK:n puolustaja Juha Rantasila yllä olevassa lainauksessa tuo ilmi, urheilullisesti katsoen amatööriys oli noina vuosina enää vain kulissi ja periaate. Tässä luvussa näkökulma on kuitenkin laajempi: tarkastelen amatööriyden ja

¹³² UL 7.1.1970: HIFK:n puolustaja Juha Rantasila.

¹³³ Aalto 2000, s. 457–458.

ammattilaisuuden välistä jännitettä urheiluseurojen toimintamahdollisuuksien näkökulmasta.

HJK:n ja Karhu-Kissojen fuusio

”Raumalla kiroillaan, kiroillaan Turussa, Lahdessa, Porissa, Oulussa ja Joensuussa sekä vähän muuallakin sitä päivää, jona Helsinkiin kohosi jäähalli. Se päivä merkitsi alkusysäystä kehitykselle, jonka tuloksena Helsinki juhlii alkavassa mestaruussarjassa kolmella kovalla joukkueella, jotka on pistetty pystyyn värväystoiminnalla, ei juniorityön avulla. Ja houkuttimena on ollut halli, suuret yleisömäärät, komeat pinnarahat. Helsingin jääkiekkoilu on kuin hätäisesti ilmaa täyteen puhallettu pallo, jonka pullistelu rakentuu yksinomaan yleisömenestyksen varaan. Mutta jaksako tuo tärkein, yleisömenestys, pysyä yhtä mahtavana kuin aikaisempina kausina? Riittääkö rahaa ja innostusta vaelttaa halliin, kun otteluita tarjotaan huipputasolla kolme, toisinaan neljäkin kertaa viikossa? Jos ei riitä, voi Helsingin kiekkokupla puhjeta aikaisemmin kuin kukaan osaa odottaa. Sillä HIFK ja eritoten Jokerit sekä HJK ovat liikeyrityksiä, joita kiekkohommat lakkaavat kiinnostamasta siinä vaiheessa, kun yleisö ei enää kannata kassakirstuun seteleitä, joilla rahoitetaan pelaajien ostot”.¹³⁴

Kuten olen aiemmin tuonut esille, jääkiekkoilu kasvoi Helsingissä suureen suosioon jäähallin rakentamisen jälkeisinä vuosina. HJK:ssa HIFK:n ja etenkin Jokereiden nousut mestaruussarjaan nähtiin huolestuttavina oman seuran kannalta, sillä nousussa olevan lajin kilpailussa ei haluttu jäädä kilpailijoista jälkeen. HJK:ssa jääkiekkoiluun panostettiin vuosikymmenen vaihteessa siksi huomattavasti aiempaa enemmän: joukkueesta oli neljässä vuodessa vaihtunut Jorma Borgströmiä lukuun ottamatta jokainen pelaaja. Panostukset tuottivatkin halutun lopputuloksen, kun seura onnistui nousemaan mestaruussarjaan kauden päätteeksi keväällä 1970. Lehdistössä HJK:n nousu HIFK:n ja Jokereiden rinnalle huomioitiin näkyvästi, sillä sen arvioitiin pystyvän haastamaan kilpailijansa sekä urheilullisesti että kannattajamäärissä. Kuten Helsingin Sanomat uutisessaan ilmaisi, ”HJK:lla on jokaisen helsinkiläisen mieleen iskostunut nimi joka painaa”.¹³⁵

Paluukaudellaan mestaruussarjaan HJK sijoittui lopulta viidenneksi onnistuen samalla kasvattamaan yleisömääräänsä reilulla kahdella ja puolella tuhannella katsojalla. Se jäi

¹³⁴ UL 2.9.1970: Urheilulehden toimittaja Timo Kainulainen.

¹³⁵ HS 6.3.1970.

silti sekä sarjataulukossa että varsinkin yleisömäärissä reilusti jälkeen paikalliskilpailijoistaan HIFK:sta ja Jokereista.¹³⁶ HJK:n toimistolla vallitsi vakaa aikomus nousta Helsingin ykkösjoukkueeksi: tavoitteeksi oli asetettu Suomen mestaruus. Joukkueeseen hankittiin tätä tavoitetta täyttämään Suomen tunnetuimpia ja parhaita pelaajia, kuten Matti Keinonen ja Jorma Vehmanen. Kumpikin oli Suomen parhaimpia maajoukkuepelaajia. Lisäksi HJK:ssa pelasi sekä vakiintuneita että nousevia huippunimiä, kuten Esa Peltonen, Stig Wetzell sekä Turusta muuttanut huippulupaus Juhani Tamminen. HJK pelasi yleisöön menevää jääkiekkoa: sen kuuluisat pelaajat sekä hyvät otteet kentällä vakuuttivat helsinkiläisyleisön, ja sen yleisömäärä kasvoikin edelliskauden reilusta 71 000:sta 88 000:een. Yleisönsä HJK sai etenkin urheilullisesti huonon kauden pelanneelta Jokereilta, jonka katsojaluvut putosivat 86 000:sta 61 000:een. Lopulta HJK:n mestaruushaaveet tyrehtyivät kauden lopulla keskinkertaisesti sujuneeseen jatkosarjaan ja joukkue sijoittui mestari Ilveksen jälkeen toiseksi.¹³⁷

Sijoittuminen toiseksi keväällä 1972 olisi voinut olla toisenlaisissa olosuhteissa toista kauttaan mestaruussarjassa pelaavalle seuralle hyvä saavutus, mutta HJK:lle mestaruuden lipuminen Tampereen Ilvekselle oli valtaisa pettymys. Seuran toimistolla oli tehty suuria ponnistuksia sen eteen, että HIFK:n ja Jokereiden pelillinen etumatka saataisiin kurottua umpeen. Tavoitteessa onnistuttiin sikäli, että HJK oli paras helsinkiläinen joukkue, mutta toisaalta seurassa tiedettiin, että mestaruus olisi antanut varmempia takeita yleisömäärien – ja sitä kautta rahavirtojen – kasvusta. HIFK:n Frank Moberg ja Juha Rantasila kuvailevat kumpikin omissa elämäkerroissaan, kuinka HJK:n joukkue oli kauteen lähdetessä ylivoimaisesti nimekkäin Suomessa. Rantasila arvioi HJK:n johtomiesten olleen tietoisia siitä, ettei helsinkiläinen jääkiekkoyleisö pitänyt joukkuetta vielä omanaan josta syystä pelaajistoon panostettiin niin voimakkaasti.¹³⁸

HJK:n panostukset olivat kuitenkin kustantaneet muun muassa karanteenimaksuina ennätysellisen suuria summia, kun joukkueeseen oli värvätty maan parhaita pelaajia. Niinpä paikalliskilpailijoiden päihittäminen pelikaudella 1971–1972 sekä yleisömäärän valtaisa kasvu olivat tulleet seuralle todella kalliiksi. Seppo Aalto kuvailee HJK:n

¹³⁶ Jääkiekkokirja 1971–1972, s. 39.

¹³⁷ Aalto 2006, s. 95–98; Jääkiekkokirja 1972–1973, s. 19, 44.

¹³⁸ Pohjalainen 2006, s. 110; Rantasila 2013, s. 150–151.

satavuotishistoriassa, kuinka aiemmin seuran puheenjohtajana toiminut ja edelleen johtokunnassa vaikuttanut Kustannusosakeyhtiö Apulehden toimitusjohtaja Olli Lyytikäinen oli mestaruussarjaan nousemisen yhteydessä lupautunut turvaamaan seuran talouden. Lyytikäinen ja tämän Apu-lehden markkinointijohtajaksi aiemmin palkkaama HJK:n uusi puheenjohtaja Yrjö Kokko näkivät jääkiekon suosion nousussa markkinataloudellista potentiaalia, josta syystä he halusivat HJK:n panostavan lajin paikalliskilpailuun.¹³⁹

Olli Lyytikäisen antaman tuen mekanismi oli tyypillisesti se, että HJK:n kuluja kuitattiin antamalla sponsoriyrityksille ilmaista mainostilaa Apu-lehdestä. Näin toimittiin esimerkiksi silloin, kun HJK osti jääkiekkoilun vuonna 1969 lopettaneen Upon Pallon huippupelaajia vapaiksi karanteeneista.¹⁴⁰ Tilanne muuttui kuitenkin oleellisesti 1970-luvun alkuvuosina, kun erityisesti Aimo Mäkinen toiminnan myötä värväys yleistyi suomalaisessa jääkiekkoilussa. Kun markkinataloudellisia mahdollisuuksia havainneet suurseurat, kuten helsinkiläiset HIFK ja HJK yrittivät kaikin keinoin saavuttaa mahdollisimman suuren yleisönsuosion tasokkailla peliotteilla, pienemmät seurat pystyivät hinnoittelemaan parhaiden pelaajiensa karanteenimaksut jopa moninkertaisiksi aiempaan verrattuna. Tässä kehityksessä eritoten Mäkinen, mutta myös muut suomalaiset seurajohtajat, kuten Tapparannan Mikko Westerberg tunsivat oman roolinsa: he pystyivät kiihdyttämään karanteenimaksujen nousua soittelemalla muille seuroille tarjouksia näiden pelaajista ilman, että heillä oli todellisia aikomuksia hankkia kyseisiä pelaajia.¹⁴¹

Edellisessä luvussa mainittu pelaajamarkkinoiden ylikuumeneminen oli ainakin suurelta osin seurausta värväyksillä hämäämisestä. Aimo Mäkinen tiesi hyvin oman maineensa värvärinä ja pystyi siten vaikuttamaan ilmiöön omia etujaan ajaakseen. Mäkinen tuskin halusi aiheuttaa vaikeuksia muille seuroille, vaan pyrki pikemminkin kiihdyttämään omien pelaajiensa karanteenimaksujen nousua päätettyään lopettaa Jokereiden toiminnan huonosti sujuneen kauden jälkeen keväällä 1972. HJK:lle nämä pelaajien hintojen nousun hullut vuodet kävivät kuitenkin liian kalliiksi. Karanteenimaksuihin oli kulunut kahdessa kaudessa satoja tuhansia markkoja, ja vaikka osa näistä kuluista oli pystytty

¹³⁹ Aalto 2006, s. 96–97.

¹⁴⁰ Aalto 2006, s. 97.

¹⁴¹ Aalto 2006, s. 99; Pohjalainen 2006, s. 110.

kattamaan mainoksilla Apu-lehdessä, suurimman osan kustannuksista Kokko oli joutunut maksamaan lehden tililtä. Seurassa oli yritetty saada käyttöön uusiakin rahoituskanavia, mutta ne osoittautuivat katteettomiksi.¹⁴²

HJK:n johtokunnan pettymystä toisesta sijasta mestaruussarjassa tulee tarkastella nimenomaan siten, että seurassa uskottiin viimeiseen asti jääkiekkoilun muuttuvan kannattavaksi toiminnaksi. Nämä toiveet perustuivat todennäköisimmin siihen, että HIFK:ssa suuret yleisömäärät olivat mahdollistaneet voitollisen taloustilanteen. Kenties HJK:ssa oletettiin, että se pystyisi mestaruuden voittamalla kaappaamaan HIFK:lta riittävän määrän kannattajia ottaakseen sen paikan Helsingin tuottoisimpana seurana. Tämä ei kuitenkaan ollut realismia, sillä vaikka HJK pelasi voitokkaan kauden tunnetulla miehistöllään ja vaikka sen yleisömäärät nousivat selvästi enemmän kuin muilla seuroilla, se jäi sekä omasta nollatulostavoitteestaan että etenkin HIFK:n yleisömäärästä. HIFK:lla oli 110 000 katsojaa, HJK:lla 88 000.¹⁴³

Lehdistössä helsinkiläisen jääkiekkoilun tila arvioitiin jo ennen kauden alkua liian haasteelliseksi seuroille etenkin, kun myös Karhu-Kissat oli noussut mestaruussarjaan keväällä 1971. Yleinen mielipide oli, että HIFK:n vakiintunut kannattajakunta luo sille turvallisimman tilanteen kilpailussa katsojista, kun taas HJK ja Karhu-Kissat eivät ole onnistuneet luomaan tunnesidettä katsojiin.¹⁴⁴ Arvion voi katsoa onnistuneen melko tarkasti, sillä Karhu-Kissat sai sarjan toiseksi pienimmän katsojamäärän ja putosi suomensarjaan, ja HJK:n velat Olli Lyytikäiselle ja pankeille nousivat yli 500 000 markkaan. Samaan aikaan HIFK teki liki miljoona markkaa voittoa.¹⁴⁵

Kauden päätteeksi Yrjö Kokko ilmoitti joukkueen pelaajille ja pian myös lehdistölle, että HJK luopuu jääkiekkoilusta ja fuusioituu Jokereiden ja Karhu-Kissojen kanssa yhdeksi seuraksi. HJK:n joukkueenjohtaja vahvisti Ilta-Sanomille, että seurojen yhdistymisen taustalla oli nimenomaan HJK:n taloudellisesti pakottava tilanne: rahat olivat loppuneet.¹⁴⁶ Tässä oli taustalla Olli Lyytikäisen ja HJK:n välinen sopimus, joka takasi, että Lyytikäinen saisi sijoittamiaan varoja takaisin, mikäli seura myisi pelaajiaan. Näin

¹⁴² Aalto 2006, s. 98–101.

¹⁴³ Jääkiekkokirja 1972–1973, s. 44.

¹⁴⁴ HS 3.6.1971; UL 6.10.1971.

¹⁴⁵ Aalto 2006, s. 110; HS 1.12.1971.

¹⁴⁶ IS 28.3.1972.

ollen HJK:n piti pystyä saamaan pelaajistaan kunnollista hintaa. Fuusiosopimukseen kirjattiinkin HJK:n nimenomaisesta tarpeesta ja toiveesta, että yhdistyneen joukkueen jättävien pelaajien karanteenimaksuista saatavista tuloista 40% ohjattaisiin emoseuralle ja Lyytikäiselle. Vaikka jääkiekkojaoston epäonnistuneet yritykset nousta Helsingin ykkösjoukkueeksi olivat velkaannuttaneet HJK:n vakavasti, fuusio vaikutti pelastavan seuran tulevaisuuden konkurssilta.¹⁴⁷

HJK:n suunnitelma jääkiekkojaostosta eroon pääsemiseksi kaatui Helsingin kauppakorkeakoululla, kun Aimo Mäkinen veti Jokerit pois fuusiosta. Mikäli Mäkinen olisi pitänyt Jokerit mukana sopimuksessa, uusi yhdistelmäseura olisi taatusti ollut ainakin pelillisesti hyvin vahva, sillä kaikissa kolmessa seurassa pelasi useita maajoukkuepelaajia. Edellisessä luvussa esitelty Jokereiden pelaajien jyrkän kielteinen suhtautuminen ei kuitenkaan ollut vain yhden seuran kapinaa: HJK:n pelaajat olivat rikkoneet seuran käytössä olleen hotellihuoneen kalustoa uutisesta kuultuaan.¹⁴⁸ Joukkueen maalivahti Stig Wetzell oli kokenut Lahdessa kahden seuran fuusioitumisen epäonnistumisen ja ilmaisi mielipiteensä lehtihaastattelussa selvästi:

”Kuulin, että meille (HJK) suunnitellaan uutta seuraa nimeltä Helsingin Jääkiekkoklubi, joka yrittäisi koota kaikki HJK-laiset yhteen. Tässä vaiheessa kaikki ovat jo lähteneet uppoavasta laivasta. Itse jään Helsinkiin. Jos sitä (HIFK) ei olisi, pysähtyisi jääkiekkoilu moniksi vuosiksi Helsingissäkin”.¹⁴⁹

Fuusion kariutuminen todellakin hajotti HJK:n jääkiekkjoukkueen, jonka toiminnan lopettamisesta oli ilmoitettu julkisesti ja lopullisesti. Seuralle tämä oli muutenkin vaikeassa tilanteessa kaikkein haasteellisinta, sillä pelaajien kalliit karanteenimaksut olisivat jääneet saamatta, jos joukkuetta ei olisi ollut olemassa. Niinpä HJK:ssa tehtiin uuden johtomiehen Kari Salosen toimesta suunnitelma pois lähtevien pelaajien houkuttelemiseksi takaisin neuvottelupöytään. Aalto kuvaa suunnitelmaa osuvasti harhautusliikkeeksi: Salonen lupasi joukkueen parhaalle pelaajalle Matti Keinokselle vapauden siirtyä mihin tahansa seuraan ilmaiseksi, jos tämä kirjoittaisi sopimuksen HJK:hon, johon pyyntöön tämä suostui. Samalla HJK ilmoitti sponsori Sinebrychoffin toimitusjohtaja Michael Bernerin suulla, että jääkiekkoilu seurassa jatkuu: ”Fuusiota

¹⁴⁷ Aalto 2006, s. 103-105.

¹⁴⁸ Aalto 2006, s. 101.

¹⁴⁹ HS 10.4.1972: HJK:n maalivahti Stig Wetzell.

vastustettaessa ollaan valmiita tehostamaan omien seurojen toimintaa entisestään. Se tällä fuusiokeskustelulla on voitettu”.¹⁵⁰ Salosen suunnitelma toimi, sillä edelliskauden pelaajista jokainen allekirjoitti uuden sopimuksen HJK:n kanssa pelästyttyään jäävänsä ilman joukkuetta seuraavalla kaudella.¹⁵¹

Kun sopimukset oli kirjoitettu, HJK:n jääkiekkjoukkueella oli jälleen painoarvoa, mikä antoi Saloselle mahdollisuuden neuvotella Karhu-Kissojen kanssa yhdistymisestä uudelleen. Sopimus syntyi nopeasti; se allekirjoitettiin 24.5. ja pian lehdistössä uutisoitiin konkurssikypsän HJK:n pelastuvan yhdistymällä Karhu-Kissojen kanssa. Helsingin Jääkiekkoklubi -nimellä pelaava joukkue kilpailisi mestaruussarjassa, kun taas Karhu-Kissat pelaisi suomensarjaa. Helsingin Sanomissa odotettiin uuden HJK:n muodostuvan kestomenestyjäksi ja tulevaisuuden mestariksi, mutta lehden toimituksessa ei ollut täyttä kuvaa seuran tilanteesta. Todellisuudessa Salosen suunnitelmansa oli saada HJK:n jääkiekkjoukkueesta mahdollisimman paljon tuloja seuralle. Ensin hän myi seuran parhaat pelaajat paikalliskilpailijoille, joista etenkin HIFK:hon siirtyneet Wetzell, Esa Peltonen, Jorma Immonen sekä Juhani Tamminen olivat suomalaisen jääkiekkoilun eliittipelaajia. Syksyllä ennen kauden alkua Salonen saattoi suunnitelmansa loppuun myymällä Jääkiekkoklubiksi eriytetyn jääkiekkojaoston Karhu-Kissoille. Sopimuksen mukaan HJK sai kaupassa 90 000 markkaa, josta Olli Lyytikäiselle maksettiin velkoja 50 000 markkaa. Kausi alkoi siten, että HJK-nimellä pelannut joukkue esiintyi ensimmäiset ottelut omissa peliasuissaan, mutta vaihtoi ne pian Karhu-Kissojen väreihin.¹⁵² Nimeään joukkue ei voinut virallisesti vielä muuttaa Karhu-Kissoiksi, sillä silloin olisi jouduttu tekemisiin pelaajien karanteenimaksujen kanssa, mutta todellisuudessa HJK – siis Helsingin Jääkiekkoklubi – oli kokonaisuudessaan Karhu-Kissojen omistuksessa. Tämä ilmenee hyvin Karhu-Kissojen jäsenkirjeessä keväältä 1974:

”Hyvä Karhu-Kissa: Kuten varmaan hyvin tiedät putosi edustusjoukkueemme jääkiekon SM-sarjasta pelikauden 1971-72 jälkeen ja tällöin teimme Helsingin Jalkapalloklubi r.y:n kanssa yhteistyösopimuksen, jonka mukaisesti koko jääkiekkotoiminta siirtyy Karhu-Kissat r.y:lle HJK:n keskittyessä jalkapalloon. Kausi 1972-73 ja kausi 1973-74 on siten

¹⁵⁰ *ibid.*

¹⁵¹ Aalto 2006, s. 109; IS 26.4.1972.

¹⁵² HS 26.5.1972; HS 29.9.1972; UL 4.10.1972; HJK:n ja Karhu-Kissojen sopimus 24.5.1972.

pelattu perustetun Helsingin Jääkiekkoklubi r.y:n nimissä, johtuen karanteenimaksuista, jotka olisi jäänyt saamatta, mikäli toiminta olisi heti siirretty Karhu-Kissoille”.¹⁵³

HJK:n ja Karhu-Kissojen yhdistyminen ei siis todellisuudessa ollut fuusio, vaan HJK:n taloudellisen tilanteen pakottama jääkiekkjoukkueen omistussuhteen uudelleenjärjestely. HJK:n seuraorganisaatiolle ei ollut merkitystä sillä, mitä jääkiekkojaoston urheilullisille tavoitteille tapahtui Karhu-Kissoihin liittämisen yhteydessä, vaan ainoastaan seuran talouden turvaamisella oli merkitystä. Niinpä jääkiekkojaostosta otettiin maksimaalinen hyöty irti myymällä joukkue eteenpäin. Kari Salonen, Yrjö Kokko ja Olli Lyytikäinen näkivät, että HJK:n tulevaisuus oli jalkapalloilussa, ja muut lajit saivat väistyä sen tieltä seuran toiminnassa.

Lyytikäisen ja Kokon näkemykset siitä, että jääkiekkoilu tulisi kasvamaan maan kannattavimmaksi urheilulajiksi olivat eittämättä oikeita. Sen sijaan heiltä puuttui kyky katsoa HJK:n tilannetta realistisesti ja kriittisesti. He katsoivat HIFK:n menestystä ja näkivät sen tuottamat taloudelliset voitot, mutta eivät osanneet tai kyenneet arvioimaan tekijöitä paikalliskilpailijansa onnistumisten taustalla: pelillistä identiteettiä, vakiintunutta kannattajakuntaa ja sääntöjen talousosaamisen hallitsevaa seurajohtoa. Seuraavassa alaluvussa analysoin kaupallistumisen merkitystä amatööriurheilun ja ammattilaistumiskehityksen väliselle jännitteelle suomalaisessa ja helsinkiläisessä jääkiekkoilussa 1970-luvun alkupuoliskolla.

Amatöörijäkiekkoilun loppu Helsingissä

”Jos homma kaupallistuu nykyistä vauhtia, on pikkupaikkakuntien päivät suomalaisessa mestaruussarjatiekiekkoilussa luettu. Uusien paikkakuntien on vaikea tulla tällaiseen leikkiin mukaan. - - Kaupallisen klikin ulkopuolisten seurojen pitäisi auttaa liittoa ammattilaispuuhien vastustamisessa”.¹⁵⁴

Rahan merkitys oli kasvanut nopeasti suomalaisessa jääkiekkoilussa 1960-luvun lopulta alkaen. Kun hitaan alun jälkeen jäähalleja rakennettiin Tampereen ja Helsingin lisäksi myös muun muassa Turkuun ja Poriin, monella seuralla oli mahdollisuus kasvattaa

¹⁵³ Karhu-Kissat ry:n jäsenkirje 2.7.1974.

¹⁵⁴ HS 20.2.1972: Rauman Lukon toiminnanjohtaja Jukka Männistö.

yleisömääriään ja lipputulojaan. Sisätiloissa pelattaviin otteluihin pystyi myymään enemmän lippuja, sillä huonot sääolosuhteet eivät muodostuneet ongelmaksi, ja toisaalta liput voitiin hinnoitella kalliimmiksi otteluympäristön parantuessa. Rahamäärien kasvu lajin ympärillä tarkoitti yhtäältä, että yritykset kiinnostuivat yhteistyöstä joukkueiden kanssa ja toisaalta että joukkueet itse toivoivat pystyvänsä tuottamaan voittoa toiminnallaan. Kuten olen edellisissä luvuissa osoittanut, taloudelliset realiteetit osattiin ottaa huomioon ja hyödyntää paremmin toisissa seuroissa, kun taas HJK:n ja aiemmin Töölön Vesan kohdalla seurat joutuivat luopumaan jääkiekkoilusta kokonaan.

Tässä alaluvussa tarkastelen helsinkiläisjoukkueiden taloudellisia toimintaolosuhteita 1970-luvulla suomalaisen jääkiekkoilun ammattimaistumisen kontekstissa. Taloudellisesta näkökulmasta katsoen amatööriurheilun periaatteisiin kuului esimerkiksi se, että koska urheilijat eivät urheilleet ammatikseen, heidän ei tarvinnut maksaa pienistä pinnarahoistaan ja muista palkkioistaan veroa.¹⁵⁵ Tämä aiheutti monenlaista jännitteisyyttä jääkiekkoseuroissa, sillä kuten olen tuonut esille, parhaista pelaajista kilpailtiin nimenomaan rahan avulla. Esittelen sellaisia suomalaiseen jääkiekkoiluun olennaisesti liittyviä tendenssejä, jotka olivat merkittävässä roolissa ammattiuurheilun ympärillä käydyssä julkisessa keskustelussa. Tässä keskustelussa helsinkiläiset seurat HIFK ja Jokerit olivat keskiössä.

Kiinnostus jääkiekkoa kohtaan kasvoi voimakkaasti Suomessa 1960-luvun loppupuolelta alkaen, mikä johtui osaltaan lajin tason noususta, mutta myös Tampereen ja Helsingin joukkueiden keskinäisestä kilpailusta. Kun suurissa kaupungeissa joukkueet, kuten Ilves ja HIFK keräsivät aiempaa enemmän huomiota, se vaikutti myös muualla Suomessa. Siinä, missä Tampereella ja Helsingissä pystyttiin rakentamaan maan ensimmäiset jäähallit, pienemmillä paikkakunnilla panostettiin tekojääratoihin, joiden avulla luistelulajien kautta pystyttiin niin ikään jatkamaan myös suojasäiden aikana. Jääkiekko-otteluiden kerätessä aiempaa suurempia yleisöjä yritykset kiinnostuivat niihin liittyvistä kaupallisista mahdollisuuksista. Erityisesti suuret teollisuuden toimijat ryhtyivät sponsoroimaan jääkiekkoseuroja 1960-luvun puolivälistä alkaen. Lemminkäinen rahoitti Karhu-Kissoja Helsingissä ja Ahlström-yhtiöt Warkauden Urheilijoita Pohjois-Savossa.

¹⁵⁵ Aalto 1992, s. 55.

Joillain paikkakunnilla teollisuusyritykset jopa perustivat seuroja, kuten Upon Pallo Lahdessa ja Rosenlewin Urheilijat Porissa.¹⁵⁶

Suurten yritysten panos osuu kuitenkin vain jääkiekkoilun kaupallistumisen alkuvaiheeseen. 1960-luvun lopulla jääkiekkoilu vaati vielä melko pieniä määriä taloudellista tukea verrattuna 1970-luvun alkuvuosien tilanteeseen. Kaikki neljä edellä mainittua teollisuusyritystä vetäytyivät jääkiekkotoiminnasta, kun seurojen liikevaihdot – ja joidenkin seurojen tappiot – alkoivat kasvaa moninkertaisiksi. Viimeisimpänä tukensa lopetti Lemminkäinen, josta syystä Karhu-Kissoilla ei ollut enää fuusion jälkeen mahdollisuuksia ylläpitää sarjapaikkaansa edes suomensarjassa, vaan se putosi keväällä 1974 vielä yhtä sarjakerrosta alemmas perussarjaan.¹⁵⁷ Jääkiekkoilun kulurakenteen jyrkkää kasvua kuvaa hyvin, että kun Töölön Vesan jääkiekkojaoston konkurssiin ajaneet velat olivat olleet suurimmillaan vuonna 1967 joitain kymmeniä tuhansia markkoja, HJK:n jääkiekosta aiheutuneet velat olivat vain viisi vuotta myöhemmin yli puoli miljoonaa markkaa. Samalla Jokereiden Mäkinen kertoi lehtihaastattelussa sijoittavansa jääkiekkoiluun yli 700 000 markkaa vuodessa.¹⁵⁸

Kiristynyt kilpailu katsojista sekä johtui uusista kaupallisista mahdollisuuksista että paransi niitä edelleen. Yhtäältä monet seurat, kuten esimerkiksi HJK tekivät suuriakin strategisia muutoksia toimintaansa saavuttaakseen suosiota ja sitä kautta vakiinnuttaa tulonlähteensä. Toisaalta katsojien kiinnostus antoi seuroille keinoja kasvattaa kassavirtojaan. Esimerkiksi HIFK ja Tappara pystyivät korottamaan lippujensa hintoja ilman, että yleisömäärät laskivat. HIFK:n kausittaisten tulojen kasvu kuvaa hyvin sitä kaupallista potentiaalia, jonka jääkiekkoilun murroskausi avasi: vuonna 1969 joukkue pääsi nollatulokseen, mutta jo vuonna 1971 se tuotti satojen tuhansien markkojen voitot.¹⁵⁹

Rahan merkityksen kasvu jääkiekkoilun seuratoiminnassa jakoi suomalaiset jääkiekkotoimijat jyrkästi kahteen leiriin. Toisella puolella olivat suurilla budjeteilla operoineet helsinkiläis- ja tamperelaisseurat, ja toisella pienempien paikkakuntien

¹⁵⁶ Itkonen 2007, s. 108–109.

¹⁵⁷ Karhu-Kissat ry:n toimintakertomus 1973–1974, s. 1.

¹⁵⁸ HS 1.11.1973.

¹⁵⁹ UL 9/1971; HS 1.12.1971; IS 14.3.1972.

köyhemmät joukkueet, joissa urheilun kaupallistumista katsottiin huolestuneina. Edellä oleva lainaus Rauman Lukon toiminnanjohtaja Jukka Männistöltä on tässä mielessä paljon puhuva: jääkiekosta pelättiin muodostuvan pikemminkin liiketoimintaa kuin urheilua. Tästä näkökulmasta avautuu, kuinka kaupallistumisen edistäminen ja vastustaminen tapahtuivat hyvin pitkälti samoja jakolinjoja noudattaen kuin asemoituminen ammattilaisuuden ja amatööriurheilun kannattajiksi. Kaikkein näkyvimmin ammattilaisuutta ajoi Tapparar Westerberg sekä myöhemmin myös Jokereiden Mäkinen ja HIFK:n Stubb sekä Moberg. Amatööriyden puolella olivat puolestaan pienten paikkakuntien seurojen tukena muun muassa Jääkiekkoliitto sekä kansainvälinen olympiakomitea.¹⁶⁰

Ammattilaisuuskehitys muodostui puheenaiheeksi ennen pitkää koko Euroopassa, johon oli perusteilla useamman maan yhteinen ammattilaisliiga. Etenkin Ruotsissa käytävää keskustelua aiheesta seurattiin Suomessa tarkasti. Ruotsiin perustettiin 1973 jääkiekkoliigoiden ammattiyhdistys, jonka tarkoituksena oli turvata Pohjois-Amerikan sarjoihin ammattilaisiksi lähteneiden ruotsalaispelaajien asema sekä valmistaa pelaajia tulevaa eurooppalaista ammattilaisliigaa varten.¹⁶¹ Suomessa Jääkiekkoliitto vastusti ajatusta siitä, että suomalaiset pelaajat ryhtyisivät ammattilaisiksi, joten seurajohtajat kävivät keskustelua suoraan eurooppalaisen liigan johtajan Joe Beschin kanssa.¹⁶²

Suunnitelmat etenivät varsinkin Helsingissä nopeasti: HIFK:n Stubb ja Moberg sekä Jokereiden Mäkinen ja Haapaniemi perustivat yhtiön tulevaa helsinkiläistä jääkiekkoseuraa varten. Sen nimeksi tuli Helsinki Hockey Limited oy ja sen päätösvalta jakautui tasan kummankin suomalaisjoukkueen edustajien mukaan. Stubb painotti, että yhtiön perustaminen ei missään tapauksessa tulisi tarkoittamaan joukkueiden yhdistymistä. Sen sijaan tarkoituksena olisi, että toinen seuroista jatkaisi Suomessa ja toinen siirtyisi pelaamaan European Hockey Leaguessa, tosin vasta yhden kauden odottelun jälkeen.¹⁶³ Aluksi Eurooppa-liigaan siirtyvästä joukkueesta tuli seurojen välillä erimielisyyttä, mutta piakkoin päätettiin, että Helsingin edustaja olisi nimensä muotoon ”Helsinki Jokers” muuttava Jokerit.¹⁶⁴

¹⁶⁰ IS 11.3.1970; 14.3.1973; IS 5.1.1974.

¹⁶¹ US 8.2.1973.

¹⁶² HS 12.4.1973.

¹⁶³ HS 14.3.1973; 12.4.1973; 12.5.1973.

¹⁶⁴ HS 19.5.1973.

Helsinkiläisen seuran osallistuminen Eurooppa-liigaan kaatui kuitenkin seuraavana kesänä, kun Göteborgin jäähallin johtoryhmä päätti kieltää ammattilaispelaajien jääkiekkoilun hallissaan. Ruotsissa ei ollut muita jäähalleja, jotka olisivat sopineet ammattilaisliigan vaatimuksiin. Niinpä liigan aloittaminen kuivui kokoon.¹⁶⁵ Ruotsalainen ammattipelaajayhdistys jäi kuitenkin toimintaan. Se vaati Allsvenskan-liigan muovaamista ammattilaisliigaksi sanoen, että todellisuudessa pelaajat olivat jo käytännössä ammattilaisia.¹⁶⁶ Saman viestin välitti Suomessa Juha Rantasila haastattelussa, josta on sitaatti tämän pääluvun alussa.

Suomessa ammattilaisuus oli ajamassa amatööri-ihanteiden ohitse. Taloudellisesti voimakkaimmassa asemassa olleet seurat pystyivät tekemään itsenäisiä päätöksiä varallisuutensa turvin, kun taas pienemmät kuten Karhu-Kissat kaatuivat. Mäkestä pienempien seurojen kohtalot tai amatöörisäännöt eivät kiinnostaneet: hän lopetti myös omistamansa Peikkojen – Jokereiden kakkosjoukkueen – toiminnan turhana.¹⁶⁷ Puhdasta ammatillistamista toki vastustettiin jokaisessa kaupungissa, mutta taustalla Suomessakin oltiin perustamassa liigamuotoista jääkiekkosarjaa, Jääkiekon SM-Liigaa, jonka pelaajille maksettavista palkkioista tuli maksaa veroa. Aluksi seurat niskoittelivat verojen maksamisen suhteen, mutta poliisin tehty ratsioita muutamien seurojen tilitoimistoihin, halukkuus uuden palkanmaksukäytännön toteuttamiseen kasvoi.¹⁶⁸

Verotus oli muutoinkin ollut yksi vaikeimmista asioista amatööriurheilussa niin pelaajille kuin seurojen johtajillekin. HIFK:n maksaessa pelaajilleen pinnarahoja huolellisesti ajallaan, Mäkinen saattoi ilmoittaa Jokereiden pelaajille palkkaa olevan tarjolla jäähallin parkkipaikalla. Tampereella Westerberg oli halunnut maksaa pelaajiensa palkkioverot jo pitkään, mutta muut seurajohtajat vastustivat tätä kehitystä jyrkästi, Mäkinen eritoten, vaikka toisinaan toppuuttelikin ajatuksen olleen periaatteessa hyvä. Oli julkinen salaisuus, että jääkiekkoseurat kiersivät veroja pelaajiensa palkkioista, mutta jääkiekkopiireissä asiaan ei haluttu puuttua – osin siksi, että amatööri-ihanteista haluttiin muutoin pitää kiinni.¹⁶⁹ Kun mestaruussarja vaihtui SM-Liigaksi ja palkkioiden

¹⁶⁵ HS 8.7.1973.

¹⁶⁶ US 9.2.1973.

¹⁶⁷ Aalto 2000, s. 457; HS 12.10.1974.

¹⁶⁸ Aalto 1992, s. 142-143.

¹⁶⁹ Aalto 1992, s. 55.

verotuskäytännöt muuttuivat, suomalainen jääkiekkoilu jäi eräänlaiseen välitilaan: puhtaita ammattilaisia pelaajat eivät vielä olleet, mutta amatööriurheilun aika oli taatusti päättynyt.

Suomalaisen jääkiekkoilun liukuminen kohti ammattimaista taloudenpitoa sekä pelaaja- ja sarjajärjestelmää alkoi Tampereen ja Helsingin saatua jäähallit. Etenkin Helsingin jäähallilla oli suuri merkitys, sillä se nosti HIFK:n tamperelaisten kestomenestyjien rinnalle ja ohitse. Tämä aloitti pääkaupungissa jääkiekkobuumin, jonka myötä raha tuli aiempaa suuremmaksi osaksi lajin toimintaolosuhteita. Kiihtynyt kilpailu, kasvanut yleisönsuosio ja liiketoiminnallisten periaatteiden pesiytyminen jääkiekkoiluun supistivat helsinkiläisten joukkueiden määrää lopulta puolella, mutta samalla kehittivät itse lajia. Yritysten huomio oli signaali siitä, että jääkiekko tulee kaupallistumaan, mutta sponsorituilla elämisen aika meni nopeasti ohi. Suuret teollisuusyritykset vetäytyivät sivummalle, kun rahan tarve ja määrä epävarmassa urheiluliiketoiminnassa kasvoi. Taloudellisten realiteettien muuttuessa yhä määräävämmiksi suomalainen jääkiekkoilu hylkäsi erityisesti HIFK:n ja Jokereiden johdolla vanhanaikaisiksi jääneet amatööriurheilun periaatteet ja siirtyi askeleen kohti modernia ammattilaisurheilua.

5. Johtopäätökset

Olen tutkimuksessani esitellyt helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden dynamiikkaa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Olen analysoinut murroskauden käynnistymistä, teemoja ja vaikutuksia eri helsinkiläisten jääkiekkoseurojen näkökulmista ja peilannut niiden saamia uusia merkityssisältöjä seura- ja paikallisidentiteetteihin sekä Helsingin kaupungin demografisiin muutoksiin. Olen tarkastellut edellä mainittuja aiheita laajasti varsinkin lehdistön tuoman julkisuuden kautta ja hyödyntänyt analyysissäni urheiluun liittyvien identiteettien muodostamisen teorioita. Seuraavaksi esittelen tutkimukseni tuloksia ja arvioin, minkälaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia se avaa.

Kuten olen luvussa 2 näyttänyt, Helsingin jääkiekkoilun murroskausi – siis lajin suosion kasvu, kaupungin joukkueiden nousu suomalaisen jääkiekkoilun huipulle ja joukkueiden laadullinen ja määrällinen uudelleenjärjestäytyminen – alkoi jäähallin rakentamisen jälkeen HIFK:n johdolla. Jäähalli loi aiemmin talven säistä riippuvaiselle lajille aivan uudenlaiset puitteet, jotka seuran moderni johtaja Göran Stubb osasi hyödyntää. HIFK sai mestaruussarjaan noustuaan Helsingin jääkiekkoyleisön jakamattoman huomion, mikä tarkoitti mahdollisuutta kasvattaa yleisömääriä. Stubb ymmärsi, että yleisön avulla myös seuran heikko taloustilanne voitaisiin saada nousuun, kunhan kaksi keskeistä premissiä olisi hoidettu kuntoon. Ensinnäkin HIFK:n piti olla kaupungin paras joukkue ja toisekseen piti varmistaa, että se saisi paljon näkyvyyttä.

Ensimmäisen mestaruussarjakauden sujuttua välttävästi Stubb otti tietoisien riskien pestattuaan suurella rahalla yhden maailman parhaista jääkiekkoilijoista – Carl Brewerin – HIFK:hon. Tämä värväys osoittautui ratkaisevaksi seuran menestyksen kannalta: Brewer loi HIFK:lle kovaan ja armottomaan pelaamiseen perustuneen pelityylin, joka tuotti voittoja ja kiinnosti yleisöä. Brewerin opeilla HIFK voitti Suomen mestaruuden kahdesti perättäin. Stubb oli taitava hallitsemaan mediaa: HIFK sai säännöllisesti paljon palstatilaa lehdistössä, mikä takasi näkyvyyden ja piti huolen siitä, että helsinkiläiset löysivät tiensä joukkueen peleihin jäähallille. Samalla HIFK antoi kielimuurin madaltua ja toivotti myös suomenkieliset helsinkiläiset jäsenikseen. Kuten olen tuonut esille, HIFK nousi 1960-luvun lopussa Helsingin ylivoimaisesti suosituimmaksi joukkueeksi ja keräsi koko murroskauden ajan Suomen suurimmat yleisömäärät.

HIFK sai huomiota myös Helsingin ulkopuolella, sillä sen poikkeuksellista pelityyliä jopa pelättiin muissa seuroissa. Maakunnissa HIFK:ta kritisoitiin rikollisjoukkueeksi, mikä sopi seuran itseidentifikaatioon hyvin: se halusi olla korostetun ylimielinen, sisäänpäin lämpiävä ja stadilainen. Helsingin sisällä tämä asenne konkretisoitui myös lähiöitä kohtaan Jokereiden nostaessa profiiliaan Itä-Helsingissä, jonne oli muuttanut paljon väestöä muualta Suomesta. HIFK leimautui Helsingin jääkiekkokartalla erityisesti keskustan ja perinteisten asuinalueiden joukkueeksi, kun taas Jokerit asettui uusiin lähiöihin kaupungin reuna-alueille. Perinteiset HJK ja Karhu-Kissat jäivät suomensarjassa pelatessaan merkittävästi pienemmälle huomiolle, mikä heikensi niiden mahdollisuuksia asemoitua paikalliskilpailijoidensa tapaan osaksi helsinkiläisten paikallisidentiteettiä.

Esitän tutkimuksessani, että HIFK ja Jokerit edustivat 1970-luvun alussa kahta erilaista, mutta ydinalueilleen leimallista tapaa olla kaupunkilainen urheiluseura. HIFK:n hillitty, mutta arrogantti ja yläluokkainen tyyli sopi vanhoille helsinkiläisalueille. Jokereiden suosio ei sen sijaan perustunut perinteisiin, sillä se oli seurana uusi ja sen siteet Töölön Vesan työläistäustaiseen identiteettiin olivat vain löyhät. Sen sijaan Aimo Mäkisen toiminta antoi Jokereille selkänöjan Helsingissä. Mäkisen seurajohtamisen tapa oli korostetun autoritäärinen: hän yksin päätti Jokereiden asioista. Tämä johtui näkemykseni mukaan siitä, että ulkopuolelta suomalaisiin jääkiekkopiireihin tullee Mäkiselle perinteiset seurajohtamisen tavat olivat vieraita eikä häntä kiinnostanut muuttaa liikeläimässä oppimaansa johtamistyyliä. Toisaalta hän poikkesi suomalaisista kollegoistaan myös siinä, että oli valmis panostamaan junioriurheiluun jopa enemmän resurssejaan, kuin seurajoukkueeseensa.

Jokereiden varhaisen historian kannalta olennaisin ajanjakso oli kevät 1972, kun Mäkinen päätti ensin lopettaa seuran toiminnan ja pian tuon päätöksen pyörtämisen jälkeen sulauttaa sen HJK:n ja Karhu-Kissojen kanssa perustettavaan fuusioseuraan. Mäkinen oli kuluneen viiden vuoden aikana ehtinyt kerryttää Itä-Helsinkiin perustamassaan Kanada-sarjassa pelanneisiin Jokereiden juniorijoukkueisiin yli tuhat jääkiekkoilijapoikaa. Se oli selvästi suurempi juniorijoukko, kuin millään muulla suomalaisella seuralla. Kuten kolmannessa luvussa analysoin, peruuttamalla fuusion ja siten pelastamalla Itä-Helsingin jääkiekkoilevien poikien seurat tuuliajolle joutumiselta,

Mäkinen sementtoi Jokerit itähelsinkiläiseen paikallistunteeseen ja me-henkeen. Tässä yhdyn Seppo Aallon näkemykseen siitä, että Jokereiden ja Itä-Helsingin lähiöiden likeinen suhde johtui osittain myös sattumasta: Jokerit syntyi samaan aikaan, kun lähiöitä rakennettiin.

Mäkisen juniorikattras oli suomalaisissa jääkiekkopiireissä tunnettu ja puhuttu aihe, mutta vielä enemmän kuuluisuutta hän sai värväystoiminnastaan. Hänen tavastaan rehennellä rahoillaan tuli nopeasti käsite sekä pelaajien keskuudessa että julkisuudessa. Mäkisen tyyli oli soitella pelaajille ja tarjota ennen kokemattoman suuria pinnarahoja, jos nämä tulisivat pelaamaan Jokereihin. Moni suomalaisen jääkiekkoilun huippupelaaja tarttuikin Mäkisen tarjoukseen, mikä teki Jokereista monta kertaa erittäin laadukkaan joukkueen, mutta Mäkisestä vihatun ja pelätyn kiekkojohtajan.

Mäkisen ja muutaman muun suomalaisen jääkiekkomesenaatin värväystoiminta johti suuriin rakennemuutoksiin mestaruussarjatiekiekkoilussa. Joukkueet jakautuivat pian niihin, jotka ostivat pelaajia ja niihin jotka heitä myivät. Kun rahan merkitys kasvoi aiempaa enemmän siinä, miten hyvin joukkue pystyi menestymään, pienemmille seuroille ei jäänyt muita vaihtoehtoja kuin korottaa parhaiden pelaajiensa karanteenimaksuja. Etenkin helsinkiläisten joukkueiden HIFK:n, HJK:n ja Jokereiden kilpailu parhaista pelaajista oli kovaa ja se kiihdytti pelaajien karanteenimaksujen nousua. Värväystoiminta oli huipussaan etenkin vuosina 1970–1972, joita on kutsuttu helsinkiläisen jääkiekkoilun hulluiksi vuoksiksi.

HJK:ssa haluttiin osingoille Helsingin jääkiekkoilun buumista ja yleisön kiinnostuksen tuomista liiketaloudellisista mahdollisuuksista. Seuran jääkiekkojaoston tähtäin oli nousta mahdollisimman nopeasti suomensarjasta Jokereiden ja HIFK:n rinnalle mestaruussarjaan ja voittaa Suomen mestaruus. Seuran johtomiesten ajatus oli, että voittamalla mestaruuden ja samalla paikalliskilpailijansa, HJK voisi saada näiden katsojat ja siten menestyä myös kaupallisesti. Tätä tavoitetta palvelemaan HJK teki Olli Lyytikäisen taloudellisella tuella mittavia pelaajahankintoja, mikä teki joukkueesta nimekkään, mutta myös ennätyksellisen kalliin. Värväyskilpailun ylikuumentamalla pelaajamarkkinoilla aktiivisesti maajoukkuepelaajien karanteenimaksuja Lyytikäisen johtaman Apu-lehden lainoilla ostanut HJK ei kuitenkaan onnistunut kahdella mestaruussarjakaudellaan tavoitteissaan voittaa Suomen mestaruus ja päihittää

paikalliskilpailijansa yleisömäärissä. HIFK oli edelleen selvästi suosituin seura, ja HJK:lta loppuivat rahat.

HJK:n ainoa toivo pelastaa taloutensa oli ulkoistaa jääkiekkojaostonsa toiminta ja saada mielellään siitä vastineeksi mahdollisimman suuri hinta, jotta yli puoleen miljoonaan markkaan kasvaneita lainoja olisi voitu lyhentää. HJK, Jokerit ja Karhu-Kissat tekivät sopimuksen seurafuusiosta, josta Mäkinen kuitenkin veti Jokerit viime hetkillä. Tämä sinetöi HJK:n jääkiekkoilun loppumisen, sillä emoseuralla ei ollut mitään mahdollisuuksia jatkaa velkaantuneen lajijaoston ylläpitämistä. Seuran uusi puheenjohtaja Kari Salonen oli pakotettu solmimaan fuusiosopimuksen Karhu-Kissojen kanssa, jonka jälkeen hän myi seuran parhaat pelaajat muille seuroille. Kuten neljännessä luvussa osoitin, Karhu-Kissojen ja HJK:n yhdistyminen ei varsinaisesti ollut fuusio, sillä yhdistymissopimuksessa määriteltiin kauppahinta HJK:n jääkiekkojaostosta, jonka Karhu-Kissat sitoutui maksamaan. Samoin joukkueen nimestä, omaisuudesta ja peliasuista oli neuvoteltu niin, että koko toiminta siirtyisi yksin Karhu-Kissoille karanteenimaksujen päiväysten umpeutumisen jälkeen. HJK oli siis faktisesti myynyt jääkiekkojaostonsa pois kattaakseen aiemmin syntyneitä tappioita.

HJK:n kaatuminen ja myöhemmin myös Karhu-Kissojen katoaminen ylemmiltä sarjatasoilta ovat esimerkkejä suomalaisen jääkiekkoilun kaupallistumisen seurauksista. Jääkiekon suosion kasvu toi lajin koneistoihin aiempaa huomattavasti enemmän rahaa, mikä johti seurojen välisen kilpailun kiristymiseen. Tässä kehityksessä amatööri-ihanteet vaikuttivat vanhanaikaisilta, sillä todellisuudessa sekä seurojen toimintatavat että pelaajat olivat ammattimaistuneet jo 1960-luvun lopulta lähtien. Amatöörisäännöistä vaikein ohitettava liittyi verotukseen, sillä amatööripelaajien palkkioista ei maksettu veroa lainkaan. Jääkiekkopiireissä veronkierto oli kaikkien tiedossa, mutta siitä ei puhuttu julkisesti. Tilanne muuttui kansainvälisen ammattilaisjääkiekkoilun aiheuttamassa ristipaineessa, jota Jokerit ja HIFK olivat osaltaan edesauttamassa. Vaikka jääkiekon Eurooppa-liigaa ei koskaan syntynyt, keskustelu eurooppalaisen ammattilaisliigan ympärillä vaikutti taatusti suomalaisen SM-Liigan perustamispäätökseen 1974. Uuden liigan myötä palkkiosummat tulivat julkisiksi ja veroja oli pakko maksaa.

Keskeisin teesini on, että helsinkiläisen jääkiekkoilun murroskauden aikana ja sen seurauksena jääkiekko muodostui vahvaksi osaksi kaupungin urheilusta kiinnostuneiden asukkaiden paikallisidentiteettiä. HIFK:n edelläkävijyys ja Aimo Mäkisen vanhoja rakenteita ravistellut toiminta seurajohdossa muuttivat ihmisten suhtautumista lajiin ja tekivät joukkueista suosittuja, mutta ennen kaikkea kummankin seuran omintakeiset tavat leimautua yleisönsä silmissä tietynlaisten alueiden urbaania elämää ja identiteettiä ilmentäviksi rakennusaineiksi oli täysin uutta Helsingin jääkiekkoilussa.

Suomessa jääkiekkoilua on tutkittu melko vähän. Tutkimukseni tarjoaa nähdäkseni suomalaisen jääkiekon historiaan muutaman uuden näkökulman, joiden kautta jääkiekkoilua voisi tutkia enemmän. Ensimmäinen näistä liittyy tutkimuksen keskeisimpään näkökulmaan jääkiekkoilun paikallisidentiteetin ja kilpailun välisestä suhteesta. Helsingissä Jokerit ja HIFK ovat edelleen ajankohtaisia teemoja päivittäisessä urheilu-uutisoinnissa ja niillä on pitkä ja limittäinen historia. Rajaamalla aikamäärettä kohti nykypäivää jääkiekkoileva Helsinki näyttäisi erilaiselta kuin yksinomaan murroskauteen keskittyvä oma tutkimukseni. Toisaalta näkökulman muuttaminen koskemaan toista maantieteellistä ympäristöä olisi myös mahdollista. Esimerkiksi Tampereen jääkiekkoilun historia ansaitsisi tulla tutkituksi Ilveksen, Tapparan, KooVein ja muiden seurojen keskinäisten paikalliserojen kautta.

Toinen tapa jatkaa tutkimukseni jalanjäljissä olisi ottaa tarkasteluun suomalaisen jääkiekkoilun johtajia ja seurajohtamista laajemminkin. Aimo Mäkisen ja Göran Stubbin merkitykset suomalaiselle jääkiekkoilulle huomioon ottaen heitä on tutkittu varsin säästeliäästi. Jääkiekkoilun perinteessä seurat ovat tyypillisesti olleet johtajiensa näköisiä, olivat he sitten diktaattorimaisia mesenaatteja, kuten Mäkinen tai dynaamisia ja ennakkoluulottomia puheenjohtajia, kuten Stubb. Niinpä tämä näkökulma toisi taatusti lisäarvoa Helsingin urheiluseurojen historioihin. Myös tässä olisi hyvä mahdollisuus ulottaa tutkimus muihinkin kaupunkeihin ja maihin.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Urheilumuseon arkisto, Helsinki, Suomi

Karhu-Kissojen arkisto

Sopimus: HJK – Karhu-Kissat 24.5.1972

Toimintakertomus 1973-1974

Karhu-Kissat ry:n jäsenkirje 2.7.1974

Painetut lähteet

HIFK 1967: IFK 70 år – 70-årig IFK-insats i Finlands idrott.

Ingmar Björkman (toim.) 1972: 75 år för Finlands idrott. Helsinki: Idrottsföreningen kamraterna r.f.

Ingmar Björkman (toim.) 1997: 100 år för Finlands idrott – 100 vuotta Suomen urheilun hyväksi. Helsinki: Idrottsföreningen kamraterna r.f.

Suomen jääkiekkomuseo, Tampere, Suomi

Jääkiekkokirjat 1963–1964, 1965–1973.

Helsingin kaupunki, Helsinki, Suomi

Tilastollinen vuosikirja 1970, 1975, 1977.

Lehdet

Helsingin Sanomat 1966-1974.

Ilta-Sanomat 1967-1974.

Nya Pressen 3.2.1968.

Urheilulehti 1966-1974.

Uusi Suomi 1967, 1973.

Veikkaaja 1.9.1972.

Kirjallisuus

Aalto, Seppo 1992: *Jokerit liukkaalla jäällä – 25 vuotta Jokeri-kiekkoa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Aalto, Seppo 2000: *Urheilu – Viihteestä viihdeteollisuudeksi*. Teoksesta Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Schulman, Harry 2000: *Helsingin historia vuodesta 1945: 2, Suunnittelu ja rakentuminen, Sosiaaliset ongelmat, Urheilu*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Aalto, Seppo 2007: *Tähtien tarina: Helsingin jalkapalloklubi 100 vuotta*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Anttila, Anu-Hanna 2001: *"Hunajata, hunajata". TPS:n suuri yleisö*. Teoksesta Anttila, Anu-Hanna & Ruonavaara, Hannu (toim.) 2001: *Jääkiekkoilta Turussa – Tutkielmia kiekkoyleisöstä*. Rauma: Digipaino, Turun yliopisto/ Laine Direct Oy.

Asposalo, Lari & Kuosmanen, Johanna & Rantanen, Elina & Takala, Kerttu 2001: *"Se on kakkonen nuija!"* Teoksesta Anttila, Anu-Hanna & Ruonavaara, Hannu (toim.) 2001: *Jääkiekkoilta Turussa – Tutkielmia kiekkoyleisöstä*. Rauma: Digipaino, Turun yliopisto/ Laine Direct Oy.

Heere, Bob 2005: *Internal and external group identities of a sports team: The development of a multi-dimensional team identity scale*. Tallahassee, Florida: Florida State University.

Horne, John 2012: *Understanding sport: a socio-cultural analysis*. New York, N.Y.: Routledge.

Itkonen, Hannu 2007: *Jalkapalloilu paikallisena luokka- ja lajikamppailuna*. Teoksesta Itkonen, Hannu & Nevala, Arto & Heikkinen, Antero 2007: *Kuningaspelin kentät: jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus.

Kauhala, Hannu & Hannula, Matti 1997: *Salakuljettajista Suomen mestareiksi: HIFK 100 vuotta stadissa, 50 vuotta kaukalossa*. [Helsinki]: Ligaföreningen HIFK.

Kortelainen, Jarmo 2007: *Jalkapallo-Suomen maantiede*. Teoksesta Itkonen, Hannu & Nevala, Arto & Heikkinen, Antero 2007: *Kuningaspelin kentät: jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus.

Koski, Pasi 2004: *Liikuntasuhde – liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana*. Teoksesta Ilmanen, Kalervo (toim.) 2004: *Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Tampere: Domus Offset.

Lahtinen, Esko 2006: *Painimatolta pallokentille – Töölön Vesa 1906-2006*. Helsinki: Silverprint Oy.

Paasi, Anssi 1984: *Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana*. Helsinki: Suunnittelumaantieteen yhdistys.

Pohjalainen, Ahti 2006: *Frank: Frank Mobergin tarina*. Helsinki: WSOY.

Pohjalainen, Ahti 2008: *Karhu-Kissat – 70 vuotta stadilaista lätkää*. Forssa: Auranen Oy.

Pulma, Panu 2000: *Kasvun katveessa*. Teoksesta Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Schulman, Harry 2000: *Helsingin historia vuodesta 1945: 2, Suunnittelu ja rakentuminen, Sosiaaliset ongelmat, Urheilu*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Rantasila, Juha 2013: *Puolustaja: jääkiekkoa ja juridiikkaa*. Helsinki: Teos.

Ruonavaara, Hannu 2001: *Jääkiekko ja paikallinen identiteetti. Teoreettisia lähtökohtia ja empiirisiä havaintoja*. Teoksesta Anttila, Anu-Hanna & Ruonavaara, Hannu (toim.) 2001: *Jääkiekkoilta Turussa – Tutkielmia kiekkoyhteisöstä*. Rauma: Digipaino, Turun yliopisto/ Laine Direct Oy.

Schulman, Harry 2000: *Helsingin suunnittelu ja rakentuminen*. Teoksesta Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Schulman, Harry 2000: *Helsingin historia vuodesta 1945: 2, Suunnittelu ja rakentuminen, Sosiaaliset ongelmat, Urheilu*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Wickström, Mika 2012: *HIFK-Jokerit: taistelu Helsingin herruudesta*. Helsinki: Tammi.

Internet-lähteet

http://fi.jokerit.wikia.com/wiki/Kausi_1966-1967 (vierailtu 5.5.2018)

<http://fi.jokerit.wikia.com/wiki/Kanada-sarja> (vierailtu 5.5.2018)